Kon. Bat. Gen.
XXXIII
143
(NO. 2)

0010-65243560
011252755 8

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.

Tanggal : 30 Mei 2013
No. Induk : 62345/PN-MUSEUM/'13
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

87.430

X [XXIII - 143 (no. 2)]

WI OORKONDEN

IN FACSIMILE,

LEIDING EN TRANSSCRIPTIE

VAN

Dr. A. B. COHEN STUART.

ET BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

edrukt bij E. J. BRILL, te LEIDEN.
1875.

HAKUBUTU-KAN
BAT. GENOOTSCHAP VAN KENSHITA

0010-6524
01125275

VERKORTINGEN.

B. G. of Gen.	Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.
Verh.	*Verhandelingen* van voornoemd Genootschap.
T. B. G.	's Gen. tijdschrift, getiteld *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde.*
Not.	Notulen van 's Gen. bestuurs- en algemeene vergaderingen, sedert 1857 in 't licht gegeven, en wel tot 1861 in voornoemd Tijdschrift, Deel VII—XII (Not. T. B. G. VII enz.), sedert afzonderlijk (Not. I enz.). Bij aanhaling is meestal ook de dag der vergadering en de onderverdeeling der Notulen vermeld.
Inscr.	De hier volgende Inscripties, of wel — waar van FRIEDERICH sprake is — *Inscriptiën van Java en Sumatra*, door (Dr.) R. H. TH. FRIEDERICH, in *Verh.* XXVI (1857).
Bijdr.	*Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië*, waarvan thans de derde reeks verschijnt.
FS.	Facsimile.

XXIII - 143
[no. 2]

KAWI OORKONDEN.

INLEIDING.

Onder *Kawi*, of juister *basa Kawi*, de *Kawi-taal* — van Sanskrit *bhâsâ*, taal, en *kawi*, dichter, wijze, geleerde, — verstaat de inlander op Java, in de eerste plaats en in engeren zin, de taal der oudste Javaansche dichtwerken; in meer uitgebreiden zin ook die der nieuwere poëzie, in zoover zij zich van de gewone taal der hedendaagsche samenleving onderscheidt. In dezen zin laat *Kawi* zich dus best wedergeven door dichterlijk Javaansch; in den eersten, waarop wij hier verder uitsluitend het oog hebben, door oud Javaansch: eene vertaling die te gepaster heeten mag met betrekking tot oorkonden, die dezelfde taal doen kennen, zoo als zij, onafhankelijk van de eischen der dichtmaat, geschreven en buiten twijfel, behoudens geringe wijzigingen, ook gesproken werd. Gelijk vele vertaalde benamingen heeft echter ook deze het nadeel, van, juist door het algemeen verstaanbare, maar tevens min bepaalde van hare beteekenis, lichter aanleiding te geven tot verschillende opvatting, en zich minder goed te leenen tot scherpe onderscheiding. Wij behouden daarom liever den naam van *Kawi*, in den bepaalden zin van de oud-Javaansche taal, zoo als zij voorkomt in geschriften en gedenkstukken uit het zoogenaamde Hindoe-tijdperk, tot aan de zege van den Islam op Java, omstreeks het einde van onze 15de eeuw.

Ook in de Jav. letterkunde toch mag die Hindoe-eeuw als een tamelijk wel afgesloten tijdvak beschouwd worden, die zich in de taal, voor zoover wij tot heden mogen oordeelen, inzonderheid kenmerkt door volkomen zuiverheid van Arabische, Perzische en Europeesche, naar het schijnt ook van Chineesche, inmengselen, bij een betrekkelijk grooten overvloed van Indische bestanddeelen, meest blijkbaar, schoon met velerlei verbastering, aan 't Sanskrit, slechts voor een gering deel aan Prâkrit, Tamil of andere tongvallen, ontleend.

0010-6524

Dat echter de invloed van de nieuwe geloofsbegrippen en van de nieuwe richting, aan de werkzaamheid der geletterden door de invoering van den Islam gegeven, zich niet tot de uiterlijke verontreiniging der taal bepaalde; dat zij veeleer gepaard ging met een bijna plotseling afbreken van de beoefening der tot zoolang als klassiek, zoo niet als heilig, beschouwde letterkunde, en dit de rassche verbastering van reeds min of meer verouderde taalvormen krachtdadig in de hand werkte, laat zich lichter onderstellen dan met zekerheid aantoonen. De toestand van 't naburig eiland Bali, dat aan dien invloed vreemd, en toch van gelijksoortige verschijnselen niet geheel verschoond bleef, althans de kennis van 't oude Kawi weinig of niet beter dan Java bewaarde, schijnt die onderstelling juist niet te begunstigen.

Wat hiervan zij, de tijd van vier eeuwen, sedert de algemeene verspreiding van 't Mohammedaansch geloof op Java verloopen, is wellicht lang genoeg, om, ook zonder aan opzettelijke vernieling van oude handschriften te denken, het alleszins begrijpelijk te maken, dat, buiten enkele dichtwerken en wetverzamelingen, die in schriftelijke overlevering bewaard bleven, het Kawi weinig andere gedenkteekenen in onvervalschten vorm heeft kunnen nalaten dan op steen of metaal gegrifte oorkonden of inscriptiën. Het weinige, wat wij hiervan voor alsnog meer dan oppervlakkig kennen (1), en dat, voor zooveel wij weten, tot omstreeks de helft van de achtste eeuw van Çaka of het begin van onze 9de opklimt (2), heeft te hooger waarde, omdat het, buiten enkele *çloka's* of dichtregelen in min of meer bedorven Sanskrit, alles prosa is; omdat het daarbij, zooals het vóór ons ligt, tot in de kleinste bijzonderheden van woord- en zinbouw, van schrift en spelling, het onvervalschte merk vertoont van den tijd zelf, waarin het werd nedergesteld, en niet, als de handschriften, door eene reeks van afschrijvers uit een later tijdperk van den oorspronkelijken vorm kan zijn afgeweken.

---

(1) Met uitsluiting dus van de talrijke nog niet ontcijferde opschriften op steen, zoo in 's Gen. Museum, als over Java verspreid; als ook van de nog geheel raadselachtige karakters op zekere metalen voorwerpen, waarvan het Museum, ook dat te Leiden, er een aantal bezit, die hier als voetstukken van spiegels, te Batavia, naar ik meen, op gezag van Dr. Friederich, als ex-voto's te boek staan. Volgens eene andere verklaring, waarvan ik echter den oorsprong niet weet aan te wijzen, zou het halvemaanvormig, van binnen overlangs gegleufd, uiteinde gediend hebben om op het voorhoofd of de wenkbrauwen eene zwarte verfstof te drukken. Bij Raffles, *History of Java*, pl. 80 van den Atlas, vindt men er vier afgebeeld, waaronder een met trekken als van een opschrift. Dezelfde soort van schrift vertoont zich ook op andere metalen voorwerpen; en ook onder de opschriften op steen in *Madioen*, door den heer Hoepermans in *T. B. G.* XXI, 146, volgg., afgebeeld, zijn sommige, bv. bij blz. 159, die er wel eenige overeenkomst mede hebben. — Nog eene geheel andere klasse van oud-Jav. opschriften, die hier met een enkel woord moge herdacht worden, vormen die op zegelringen, waarvan eenige beschreven en afgebeeld zijn door Friederich in *T. B. G.* V, 471, volgg.

(2) Over eenige verkeerd gelezen jaartallen, die uit een ouder tijdperk zouden dagteekenen, zie mijn opstel in *Bijdr.* 3e r., VIII, 21, als ook *Not.* IV, 145 (26/6 66) en VIII, Bijl. G, xxiv (20/12 70). Een uitvoeriger arbeid over de Indische tijdrekening op Java, reeds sedert jaren meermalen opgevat, had ik gehoopt tegelijk met deze uitgave in 't licht te zenden, doch heb hem weder tot gunstiger gelegenheid ter zijde moeten stellen. Inmiddels zij hier ten overvloede de waarschuwing herhaald, dat ook mijne lezing van sommige jaartallen — al schenen de cijfers te duidelijk om een vraagteeken te rechtvaardigen — nog bevestiging behoeft. Andere daarentegen, als die van Inscr. II, mogen, op grond van berekeningen als de vroeger medegedeelde, geacht worden boven redelijken twijfel verheven te zijn.

Van dat weinige is hetgeen hier, meerendeels voor 't eerst, in 't licht verschijnt, wel het grootste en voornaamste gedeelte.

Daartoe behoort vooreerst — op enkele stukken na, die nog niet tot mijne kennis kwamen — de geheele verzameling met Kawi beschreven metalen platen in 't bezit van het Bat. Gen. (Inscr. I—XVI en XVIII—IX), een viertal gelijksoortige stukken in 't Rijks-Museum van Oudheden alhier (XVII, XX—XXII); waarbij volledigheidshalve (onder XXIII—VII) overgenomen is de transscriptie van vijf inschriften op steen, vroeger in *T. B. G.* XVIII, 89, volgg., en in *Bijdr.*, 3e r., VII, 275, volgg., afgebeeld en beschreven, en nog eenige nader te melden stukken.

Aangaande 't voorkomen der oorspronkelijke metalen platen, in onze facsimile's afgebeeld, volgen hier eenige algemeene opmerkingen, grootendeels ontleend aan 't Verslag van 's Gen. werkzaamheden van 26 Juni 1866 (*Not.* IV, 140, volgg.), waarvoor trouwens de gegevens ten aanzien van dit onderwerp door mijzelf geleverd waren.

De grootte en gedaante van die platen is uit de facsimile's zelve kenbaar. Waar niet anders bij staat aangeteekend, zijn alle in natuurlijke grootte voorgesteld. In dikte zullen de meeste ongeveer gelijk zijn aan middelmatig bordpapier ($1^1/_2$ à 2 millimeters), enkele, als XI, XII en XIII, aan gewoon blik. Het metaal heeft over 't algemeen het voorkomen van min of meer vermengd koper. Het schrift is òf onmiddellijk in dat metaal gegrift, gedreven, soms slechts oppervlakkig gekrast, òf, volgens verzekering van inlanders, in vormen van weeker stof, waarvan de platen zouden gegoten zijn. Waar beide kanten beschreven zijn, staat het schrift van de eene zijde met betrekking tot de andere altijd, even als de beeldenaars van onze munten, onderste-boven, zoodat men, om van de eerste bladzijde — om het zoo te noemen — tot de tweede voort te lezen, in plaats van het blad op zij om te slaan, de plaat overdwars, om hare lengte-as, omdraaien moet. Van meerdere bij elkaâr behoorende platen is gemeenlijk de eerste slechts aan ééne zijde beschreven, die dan als de binnenste of tweede zijde (*b*) kan worden aangemerkt; de ledige keerzijde daarentegen (*a*) als de buitenzijde van het stel (1): alles waarschijnlijk in nabootsing van de bekende handschriften op *kropak's* of *lontar*-bladen, het meer dagelijksch schrijftuig in Indië vóór de verspreiding van 't papier, en nog heden op Bali. Aan dat voorbeeld herinnert ook de nommering van sommige stellen, met volgcijfers van de platen — niet van de zijden —, doorgaans op de tweede zijde (*b*) van elke plaat (alleen in II, 9 aan beide zijden herhaald), links of rechts of aan weêrszijden op den kant (*in margine*) van den tekst, soms (als in V, VIII, XXI) rechtstandig, d. w. z. in dezelfde richting als de tekst, meest overdwars,

(1) Zoo in Inscr. II, V, VII en IX; in XXII daarentegen ook de eerste plaat aan twee zijden beschreven.

hetzij (als in II, **11**, en III) naar boven, of naar beneden (II, **1—5**, **9**, VI, VII, XXII, XXX), of (als in II, **6—8** en **10**) links naar boven en rechts naar beneden gericht. Daaraan herinneren ook de gaatjes in sommige platen, blijkbaar bestemd tot doorlating van eene koord of iets dergelijks, om de platen samen te rijgen. In 't FS. van XI—XIII vindt men die gaatjes aangeduid te midden van de hoogte, een weinig links van 't midden der lengte, behalve in XI, pl. 3, waar het rechts van 't midden staat. Waarschijnlijk lag dus deze plaat verkeerd om, toen door alle tegelijk — want deze behooren tot de dunste — het gat geslagen werd. In de drie groote platen van Inscr. I is de opening in 't midden van de bovenzijde aangebracht, en in plaat 1, althans toen ze bij 't Gen. inkwam, nog voorzien van een koperen kettinkje, uitloopende in een haak van 't zelfde metaal, waaraan volgens bericht ook de twee andere platen zijn gehecht geweest, buiten twijfel om ze gezamenlijk op te hangen. Van andere vernemen wij uit het „Bericht" in *T. B. G.* III, blz. XX, volgg., dat zij gevonden zijn tusschen onbeschreven platen van gelijke grootte, en soms in metalen doozen, die ik mij evenwel niet herinner gezien te hebben: wel daarentegen den afdruk in bladkoper bij bl. 1 van Inscr. VII, dien ik voor een galvanoplastisch afgietsel aanzag, maar die volgens de beschrijving oorspronkelijk bij het stel zou behoord hebben.

De schriftvorm, die, bij min of meer beduidende verschillen, aan al deze stukken gemeen is, komt — opmerkelijk genoeg! — vrij wat nader aan 't hedendaagsch Javaansche schrift dan dat van de meeste, veel jongere, kropaks, althans van midden- en West-Java, of dan het weder geheel verschillende van vele gebouwde overblijfselen op dit eiland, als te *Soekoeh* en *Tjĕtĕ* op den *Lawoe* (van de 15de eeuw na Chr.), en tevens, naar het schijnt, nader aan dat van eenige der oudste bekende inscripties van Vóór-Indië dan aan het nieuwere Sanskrit-schrift of *Nâgarî*. Intusschen wijkt het toch ook van 't nieuw Jav. schrift genoegzaam af, om voor inlanders, die er zich niet opzettelijk op toegelegd hebben, onleesbaar te zijn. Ook Balineezen, die als geletterden geroemd werden, en den inhoud der oorkonden meenden te verstaan, moesten evenwel bekennen ze niet te kunnen lezen. Dat nochtans enkele inlanders er tot op zekere hoogte in slaagden, blijkt genoegzaam uit de transscripties en verklaringen, hoe gebrekkig ook, van eenige dier oorkonden door den bekenden Sultan van *Soemĕnĕp* (eiland Madoera) en anderen gegeven (1). Trouwens lossen de

---

(1) Gelukkig voor zijne eer hebben wij van zijne bedrevenheid in 't lezen der Kawi oorkonden althans beter proeven, dan die RAFFLES in Deel VIII van 's Gen. *Verhandelingen* heeft bekend gemaakt, en waarin de tekst waarschijnlijk uit eene Javaansche transscriptie van den *Panĕmbahan* (later Sultan) door een onkundige zeer gebrekkig in ons schrift is overgebracht. Vreemd althans, dat RAFFLES, die in zijne voordracht van 11 Sept. 1815, in 't zelfde deel opgenomen, zich beroemt, het tot dusver onleesbaar geachte schrift der Kawi oorkonden te hebben ontcijferd (blz. 28: „it has fallen to my lot to succeed not only in decyphe-„ring the MSS. recently discovered in Cheribon, but also the inscriptions on the copper plates so long depo-„sited among the records of our Society as unintelligible"), het werk van zijn Madureeschen vriend — die het dan zeker van hem geleerd had? — in zoo jammerlijken staat kon laten verschijnen! Wat de vertalingen

moeielijkheden van 't schrift zich bij eenige oefening al spoedig van zelf grootendeels op; en op enkele teekens na, die nog min of meer twijfelachtig blijven, is de lezing van al de hier medegedeelde stukken, voor zoover het schrift nog genoegzaam zichtbaar is, over 't geheel met voldoende zekerheid vastgesteld.

Nemen wij thans een kort overzicht van de vóór ons liggende oorkonden, om aangaande haar oorsprong als anderszins eenige nadere bijzonderheden te vermelden.

I: de grootste, die wij in haar geheel bezitten, op drie metalen platen, van buitengewone grootte (56 × 25 c. m.), aan ééne zijde beschreven, en gedagteekend *Çaka* 841 (A. D. 919), werd in 1865 of 66 aan 't Bat. Gen. geschonken door den *Pangéran Ngabèhi* van *Jogjakarta* (*Not.* IV, 140). Zij was de laatste, die te Batavia werd op steen gebracht, ongelukkig eerst na mijn vertrek vandaar in October 1871. Ofschoon ik tot leiddraad bij de correctie een afschrift van mijne transscriptie van 't oorspronkelijke had achtergelaten, is er weinig beter dan misdruk van terecht gekomen. Gelukkig bezit ik althans van pl. 1 en 3 photogrammen, waaraan ik de juistheid van mijne lezing nader toetsen kon; maar voor pl. 2 heeft het mij nog niet mogen gelukken, dat hulpmiddel te bekomen.

II: mede een volledig stel, van elf platen (33 × 10 c. m.), alle, behalve pl. 1, aan twee zijden beschreven, van A. Ç. 762 (A. D. 840), tot heden wel het oudste met zekerheid bekende jaartal van Java, — en tevens van den Indischen Archipel, sedert de vermeende ouderdom der inscripties van *Batoe Beragong* op Sumatra door Prof. Kern (*Bijdr.* 3e r., VII, 289) met zeven eeuwen verminderd werd. Pl. 8—11 bevatten 't eedformulier, door den laatste in *Bijdr.* 3e r., VIII, 211, volgg., beschreven en verklaard.

Ook dit belangrijk en uitmuntend bewaard gedenkstuk kwam in 1866 in 's Gen. bezit, en wel eerst slechts tien platen, 1—6 en 8—11, volgens bericht van den Resident van Soerabaja door een inlander, bij 't graven van een put op zijn erf, in de desa *Djaha*, district *Djenggala* II, gevonden, en voor *f* 25 afgestaan (*Not.* III, 97: $^{7}/_{7}$ 65, II, *l*). Nadat op mijne aanwijzing naar de ontbrekende pl. 7 gevraagd was, werd later bericht ontvangen, dat ook deze door denzelfde op dezelfde plaats was gevonden, en voor *f* 5 ter beschikking van 't Gen. gesteld (*Not.* IV, 229: $^{25}/_{9}$ 66, II, *c*).

Bij een omstandiger bericht omtrent die laatste vondst, die op 25 Juli 66 had plaats gehad, van J. Hageman JCz. (Not. IV, 214: $^{28}/_{8}$ II, *o*) verhaalt deze, met verwijzing naar vroegere brieven over door hem gevonden en aan 't B. G. gezonden koperen platen: dat hij „de vroegere ontving als opgegraven op het gemeen-

---

aangaat, wanneer men van Raffles zelf (*Hist. of Java*, II, 63) verneemt, hoe de *Panembahan* eerlijk genoeg verklaarde den zin niet recht te verstaan, kan men den laatste kwalijk hard vallen over wanhopige pogingen om aan de misschien al te dringende weetgierigheid van den Britschen landvoogd zooveel doenlijk tegemoet te komen.

„schappelijk kerkhof te *Bettro*, beoosten *Gedangan*, *Djengollo* I, bij den slijkvul-
„kaan, waar hij zich de plaats liet aanwijzen, en ook, doch te vergeefs, opgra-
„vingen liet doen; dat die platen vroeger in een andere, koperen doos gesloten
„waren, die echter vergaan, verteerd was; — dat er bevorens reeds eenige kope-
„ren platen vervormd, gesmolten en herschapen waren in *kwali's*, *kentjeng*, *pendil*
„(potten): dat de eerste vondst van dien aard voorkomt in de *Bataviasche Courant*
„van 11 Juli 1818..... en dat deze eerste platen ook te *Bettro* gevonden waren,
„en een jaartal aangeven (?)(1) van 861."

Dit laatste heeft blijkbaar betrekking op ons nº. XXII (zie aldaar). Minder duidelijk is mij, wat bedoeld wordt met de vooraf genoemde „vroegere" vondsten of platen. Ziet dit op de eerst ontvangen tien platen van ons nº. II, dan schijnt het bericht niet wel overeen te brengen met dat van den Resident van Soerabaja. Misschien kan het echter op iets anders betrekking hebben. Althans vinden wij in *T. B. G.* III, blz. XX, melding gemaakt van eene gift van HAGEMAN (van 1855?), bestaande in een rood koperen plaat, lang 12, breed 3 Rijnl. duim, dik een streep, bijzonder goed bewaard, aan beide zijden beschreven met vier regels keurig quadraat-schrift, handelend volgens FRIEDERICH over eene gift van land, zonder jaartal of slot; met nog twee onbeschreven platen volgens den gever in November 1854 in eene sterk verroeste doos van bladkoper door een Javaan bij 't graven van een kuil op zijn erf in de desa *Boenkil* (distr. *Djenggala* I) ongeveer zes voet onder den grond gevonden. Zoo deze plaat zich bevindt onder onze verzameling, kan het, volgens de gegeven beschrijving, slechts eene van nº. VIII zijn. Daargelaten evenwel, dat dit reeds op zich zelf moeielijk te onderstellen is — want hoe zijn er dan de twee andere van dat stel bijgekomen? —, zou dan weder eene van de vijf platen, in 1862 van den heer VAN COEVORDEN overgenomen — zie beneden bij V — onverantwoord blijven, of dit zou XVIII moeten zijn. Meer waarschijnlijk komt het mij voor, dat de plaat van HAGEMAN òf verloren geraakt òf voor mij verborgen gebleven is.

III: zie bij V.

IV: eigenlijk twee, zoo niet drie, verschillende oorkonden: het eerste van A. Ç. 1316 (A. D. 1394 à 95), aan beide zijden van pl. 1; de andere elk aan ééne zijde van pl. 2, die in 't FS. beter in omgekeerde orde zouden geplaatst zijn, daar *a* het jaartal A. Ç. 1318, *b* dat van 1317 vertoont, zoo men ten minste in het tweede cijfer van dit laatste een 3 zien mag. Op zich zelf zou men eer 2 lezen; maar in verband met de andere jaartallen van deze stukken is dat niet wel aan te nemen, te minder daar een enkel trekje voldoende is om van de 2 een 3 te maken, en schrift en toestand dier platen niet van dien aard zijn om het gemis

---

(1) Dit vraagteeken is van HAGEMAN zelf.

van dat trekje zeer zwaar te laten wegen. In ieder geval behooren de twee platen (33 × 10 c. m.) blijkbaar bij elkander, en zijn ook gezamenlijk in 's Gen. bezit gekomen, en wel mede in 1865 of 66, als geschenk van den bekenden schilder *Raden* SALEH (*Not.* IV, 140, 145), die ze van eene reis over Java, ik meen uit den Oosthoek, medebracht. Men vindt er trouwens, in pl. 1 a, r. 2, *Madjapahit* in vermeld. Schoon veel jonger dan de meeste andere beschreven platen, behooren ze zeker niet tot de minst belangwekkende, maar wel tot de minst goed bewaarde, zoodat het schrift op sommige plaatsen veel moeielijker te onderscheiden is, dan de afbeelding zou doen onderstellen.

V vertoont op twee platen ($31\frac{1}{2}$ × 8 c. m.) de eerste drie zijden (bladzijden, zoo men wil) van eene oorkonde, van A. Ç. 945 (A.D. 1023), die in haar geheel zes platen moet hebben ingenomen, indien wij althans terecht onderstellen, dat de drie platen, die in den steendruk afzonderlijk onder n°. III geraakt zijn (32 × 7.7 c. m.), en, in plaats van 1, 2 en 3, volgens de oorspronkelijke cijfers hadden moeten heeten 4, 5 en 6, het slot bevatten van hetzelfde stuk, waarvan dus alleen pl. 3 ontbreken zou. In grootte en gedaante, aantal regels, onderwerp enz. passen de twee deelen V en III vrij wel bij elkander, schoon de platen van V iets korter en breeder zijn. Het schrift toont, bij veel overeenkomst, toch ook onmiskenbaar onderscheid. Men lette b.v. op de *k* en *t*, die in III van achter eene soort van staart of aanhangsel vertoonen, dat in V ontbreekt. Daar komt nog bij de geheel verschillende stand der marginale cijfers — zie boven, blz. v (1) — en de omstandigheid, die anders in dit geval op zich zelf minder beteekenen zou, dat de twee stukken althans een tijd lang gescheiden waren. V was namelijk reeds in 's Gen. bezit, toen ik, in 1863, voor het eerst de inscripties onderzocht; van III daarentegen slechts het afgietsel in ijzer, bezorgd door J. HAGEMAN JCz. (in 1855? zie *T. B. G.* IV, 207), het oorspronkelijke echter in 't bezit van den heer J. S. VAN COEVORDEN, van wien het eerst 1870 tegelijk met VI — in ruil voor een gouden afslag van 's Gen. eerepenning — werd overgenomen (*Not.* VIII, 92, $^{20}/_{12}$ 70, VIII). Waarschijnlijk echter waren ook de eerste langs denzelfden weg in 't Bat. Museum gekomen. Althans reeds in *Not.* I, 28 ($^{20}/_{9}$ 62, IX) vind ik melding gemaakt van „vijf koperen platen met Kawi inscripties", met eenige andere oudheden — waarvan sommige uitdrukkelijk heeten te zijn „gevonden in de ruïnes van *Madjapahit*" — van denzelfde tegen eenige doubletten voor 't Museum overgenomen; en ik vermoed, dat daarmede bedoeld zijn de twee platen van V en de drie van VIII.

VI: eene plaat (33 × 10 c. m.), aan twee zijden beschreven; blijkens het

---

(1) Het geldt hier een verschil van gansch anderen aard dan de aldaar mede aangeduide onregelmatigheden in de nommering van Inscr. II, die meer het voorkomen vertoonen van bloote achteloosheid.

cijfer op de zijde *b* eene tweede plaat, waarvan het voorafgaande zoowel als het slot ontbreekt; gelijk zoo even gezegd, in 1870 bij ruiling van den heer VAN COEVORDEN overgenomen. Het was een afdruk van deze plaat met drukinkt, volgens opgave in 's Lands Constructie-winkel te Soerabaja vervaardigd, waarvan de toezending, in Juli 1863, mij de eerste aanleiding gaf tot onderzoek der Kawi oorkonden (*Not.* I, 227 en 260: $^{3}/_{7}$ V, *a*, en $^{12}/_{9}$ III, *x*).

VII: zes platen (35 × 10 c. m.), n° 1—6; de eerste — vergezeld van den bovengemelden afdruk in bladkoper — aan ééne zijde, de overige aan twee zijden beschreven; zonder slot; gedagteekend A. Ç. 853 (AD 931); volgens het „Bericht" in *T. B. G.* III, blz. XXII — waar het jaartal ten onrechte 823 heet — in 1842 te *Grĕsik* (in Soerabaja) gevonden; het begin in transscriptie en vertaling bekend gemaakt door FRIEDERICH, *Inscr.* 89 — waar het jaartal gelezen is als 843 —; en uit pl. 5—6 het eedsformulier door Prof. KERN, in *Bijdr.* 3e r., IX, 197.

VIII: drie platen (32 × 8 c. m.), n°. 3, 4 en 6, aan twee zijden beschreven, zonder jaartal, begin of slot; gelijk boven gezegd, waarschijnlijk begrepen in de vijf platen, in 1862 bij ruiling van den heer VAN COEVORDEN overgenomen. In schoonheid van uitvoering spannen deze platen wel de kroon, schoon n°. III en V er weinig bij achterstaan.

IX: volledig in twee platen (32 × 8 c. m.), de eerste aan twee zijden beschreven, de tweede met slechts een halven regel schrift; van A. Ç. 808 (AD. 886 à 87), in 1869 van de Regeering in bewaring ontvangen (*Not* VII, 13: $^{4}/_{3}$ II, *c*).

X: volledig in twee platen (39 × 15 c. m.), ten deele zelfs dubbel (zie de noot bij den Tekst, over de herhaling van pl. 1, *b* op pl. 2); in 1864 door tusschenkomst van de Regeering aan 't Gen. afgestaan voor *f* 10 (*Not.* II, 32 en 58: $^{6}/_{2}$ II, *i*, en $^{12}/_{3}$ 64, III, *i*); afkomst niet nader bekend. Het jaartal is bij uitzondering uitgedrukt in woorden: *duamwilan atus alih*, waarvan echter de beteekenis nog niet voldoende is opgehelderd, schoon 't eeuwcijfer wel buiten twijfel 8 is. Buitendien komt in 't midden nog een jaartal in cijfers voor: A Ç. 847 (AD. 925 à 926) of 827 (AD. 905 à 906).

XI—XV: allen gezamenlijk in 1870 uit *Kĕdoe* ontvangen, volgens opgaaf gevonden in 't Regentschap *Magĕlang*, en voor *f* 10 aan 't Gen. afgestaan (*Not.* VIII, 72 en 78: $^{9}/_{3}$ II, *b*, en $^{8}/_{11}$ II, *a*): XI volledig in vier platen van bladkoper (38 × 6 c. m.), aan ééne zijde beschreven, van A. Ç. 800 (AD. 878); XII eene dergelijke plaat (38 × 5 c. m.), alleen 't slot bevattende; XIII in eene dergelijke plaat volledig geweest, maar reeds bij ontvangst geschonden door verlies van een afgebroken stuk aan den rechterkant; het overgeblevene groot 35 × 6 c. m.; voor 't overige alle drie, XI—XIII, in gedaante, schrift enz., onderling nauw verwant, waarschijnlijk van ééne hand, of althans nagenoeg van één tijd en

HAKUBUTU-KAN 圖書部 DJAKARTA

plaats; — desgelijks XIV en XV onderling (elk volledig in ééne plaat, 36 × 31 c. m., aan weêrszijden beschreven), die van de vorige weder in 't oogloopend verschillen, maar toch ongeveer uit denzelfden tijd, A. Ç. 803 en 804(?), dagteekenen.

XVI: ééne plaat (46 × 11 c. m.), aan weêrszijden beschreven, en XIX — wat eigenlijk XVII had moeten zijn — in twee platen (52 × 11 c. m.), de eerste aan twee zijden beschreven, de tweede met slechts een halven regel schrift; zonder jaartal, begin of volgcijfer, zoodat niet blijkt, hoeveel platen er ontbreken; volgens meergemeld „Bericht" in *T. G. B.* III, blz. XXII, even als n°. VII, in 1842 te *Grĕsik* gevonden, en wel (elk of gezamenlijk?) vergezeld van twee onbeschreven platen, waartusschen ze waarschijnlijk zijn bewaard geweest. Beider inhoud is genoegzaam woordelijk dezelfde, zoodat één afschrift, behoudens aanduiding van enkele afwijkingen, voor beiden volstaan kan. Opmerkelijk genoeg beginnen ook beiden met hetzelfde woord of liever lettergreep, midden in een zin; maar terwijl XIX met den halven regel op de tweede plaat tot het slot doorloopt, mist XVI de laatste woorden. De overeenkomst in 't schrift is groot genoeg om te doen onderstellen, dat beide stukken van ééne hand zijn; maar in XIX is het aanmerkelijk grooter, en inderdaad het grootste van al onze inschriften op metaal. De verkleining, die het, ook voor XVI, heeft moeten ondergaan, om binnen 't bestek van onze platen te komen, is voor de juistheid der afbeelding niet zonder nadeel geweest, waar nog bijkwam, dat de oppervlakte van XIX hier en daar tot onleesbaarheid toe verweerd was, en dat het facsimile daarvan eerst na mijn vertrek op steen gebracht of althans afgedrukt is, waaraan dan ook de fouten in de cijfers te wijten zijn.

XVII. Dit cijfer was, gelijk zoo even gezegd, bestemd voor de oorkonde, die nu met XIX gemerkt is; tengevolge waarvan wij er nu onder verstaan de niet genommerde inscriptie op ééne zijde van eene groote plaat (37 à 39 × 30 c. m.), in 's Rijks Museum van Oudheden te Leiden, onder het merk JS. 17, berustende, en, even als het daaraan ontleende alphabet, door den heer T. HOOIBERG aldaar op steen gebracht. Die plaat is aan den linkerkant van boven tot beneden, door het schrift heen, afgebroken, zoodat aan elken regel het begin ontbreekt, en wel waarschijnlijk een vrij aanmerkelijk deel, dat, naar den eersten regel te oordeelen, wel omstreeks een derde, zoo niet de helft, van de geheele breedte kan bedragen hebben, zoodat deze de grootste van al onze beschreven platen zal geweest zijn. Door de verminking is niet alleen waarschijnlijk het jaartal verloren gegaan, maar ook, als van zelf spreekt, de geheele samenhang verbroken, wat te meer te betreuren is bij den uitmuntenden staat van bewaring van 't overgebleven gedeelte, dat ook in andere opzichten veel merkwaardigs bevat. Uit het eind van den laatsten regel, dat nog geen slot vertoont, terwijl daarvoor ook op het afgebroken

deel bezwaarlijk plaats kan geweest zijn, laat zich afleiden, dat er ten minste nog eene tweede plaat bij moet behoord hebben.

Tot verbetering der drukproeven van 't facsimile, die mij naar Batavia werden overgezonden, heb ik mij kunnen bedienen van een afdruk in inkt, onmiddellijk van 't oorspronkelijke genomen, en in 1859 van den Directeur van 't Leidsch Museum bij 't B. G. ontvangen (*Not. T. B. G.* IX, 47: $^5/_2$ 59, II, 19), met bericht dat de plaat op 15 Febr. 1858 was aangekocht op eene veiling bij C. VAN DOORN te 's Gravenhage, als afkomstig uit de nalatenschap van den Oud-Resident Jr. (J. G. O. S.) VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT (1), en volgens opgaaf gevonden in de Vorstenlanden. Opmerkelijk is dan ook de overeenkomst van schrift met dat van de Jogjasche oorkonde I.

XVIII: in zeer slordig en onduidelijk schrift gekrast op de ééne zijde van eene ruwe, zeer broze plaat (41 × 26 c. m.), die zich nauwelijks aanvatten laat, zonder dat de reeds zwaar beschadigde randen nog verder afbrokkelen. Vandaar ook dat de eerste regel in 't facsimile eenige trekken mist, die in 't vroeger genomen photogram nog zijn bewaard gebleven, en waarin ik o. a. 't eeuwcijfer 7 meen te herkennen. Het laatste cijfer van 't jaartal schijnt wel niet anders dan 6 te kunnen zijn; het middelste zou ik geneigd zijn voor een 4 aan te zien, en dan zou dit stuk het nog in oudheid winnen van II; maar die lezing wordt door de overige gegevens naar mijne berekening niet bevestigd, evenmin als zij echter eene andere lezing aan de hand doen. Of er aan 't eind van de inscriptie nog meer had moeten volgen, blijkt mij niet voldoende. — Voor 't overige mag dit facsimile, hoe gebrekkig ook leesbaar, met het oog op de bijzondere moeielijkheid van bewerking, nog wel als een van de best geslaagde beschouwd worden. Wat er althans nog met het meeste recht op aan te merken zou zijn, is zeker niet dat het schrift te onduidelijk, maar veeleer dat het soms misschien nog veel te duidelijk is, waar het oorspronkelijke even goed, zoo niet beter, eene andere lezing toeliet. — Het is de eenige van al onze oorkonden, van wier herkomst ik vergeefs eenige zekere aanwijzing gezocht heb. Voor zooveel ik mij herinner, was zij in 1863 reeds in 's Gen. verzameling aanwezig. In de dertien stuks beschreven metalen platen echter, waaruit die verzameling volgens het „Bericht" in *T. B. G.* IV, 207 toen (1855?) bestond — zijnde 3 ijzeren afgietsels van n°. III, 6 pl. van VII, 3 van XVI en XIX, en de vermiste plaat van HAGEMAN, boven bij n°. II vermeld —, was zij blijkbaar niet begrepen; maar het zou kunnen zijn, dat ze daarbij, door haar geheel afwijkend voorkomen, over 't hoofd gezien was. Vergelijk ook de berichten in *T. B. G.* III, blz. XIV en XXIII, betreffende eene beschreven koperen plaat, lang nagenoeg 1 voet 5 duim, en breed 1 voet, gevonden in het *Diëng*-gebergte, en waarvan eene afteekening in duplo

(1) Resident van *Bagëlèn* 1843—50; later Gouverneur van West-Indië, 1852—55.

van den heer A. W. KINDER (in 1855?) ontvangen was, welke ik mij echter niet herinner gezien te hebben. De gegeven afmetingen verschillen niet veel van die van ons n°. XVIII; maar van de aanwinst van de plaat zelve heb ik geene melding kunnen vinden, hetzij dan dat zij mijne aandacht ontsnapt is, of wel van vóór 1857 dagteekent, toen de Notulen voor 't eerst in 't licht verschenen.

XIX: zie boven bij XVI.

XX—XXII: zijn weder te Leiden op steen gebracht naar platen in 't Museum van Oudheden, die ik aldaar nog vóór den afdruk heb kunnen vergelijken. XX is eene geschonden plaat (32 × 12½ c. m.), aan ééne zijde beschreven, die eene geheele oorkonde bevatte, in 't Museum geboekt onder S. J. 32, en volgens welwillende inlichting van den Directeur Dr. C. LEEMANS in October 1861 ten geschenke ontvangen van den heer D. F. SCHAAP, Oud-Resident van *Kedoe* (1854—56) en *Bagelen* (1856—57), sedert nog Resident van *Batavia* (1862—64). — Met het afgebroken stuk van regel 1 is ook hier het jaartal verloren gegaan.

XXI: eene enkele plaat (30 × 7½ c. m. m.), aan beide zijden beschreven, volgens het cijfer aan den kant n°. 3 van een stel, waaraan ook het slot ontbreekt; in 't Leidsch Museum geboekt als K. d. C. 51, volgens bericht als boven in December 1864 ten geschenke ontvangen van den heer A. W. KINDER DE CAMARECQ (Resident van *Bagelen*, 1860—63, sedert van *Tjerbon*, 1865—66), en afkomstig van *Madjapahit*.

XXII, Leidsch Museum R. J. 1—2: twee platen (43 × 8 c. m.), aan beide zijden beschreven, gemerkt n°. 1 en 3, met het jaartal van Ç. 861 (AD. 939 à 40), zonder slot; volgens bericht van Dr. LEEMANS op 17 Maart 1855 aangekocht te Leiden op de veiling der boekerij van wijlen den Hoogleeraar REINWARDT, en volgens eene bijbehoorende schriftelijke opgaaf gevonden in 1815 in de desa *Bettro*, district *Sengello* (*Djĕnggala* I), residentie *Soerabaja*. Uit de mededeelingen van Jr. A. M. T. DE SALIS, Resident van Soerabaja, in de *Bataviasche couranten* van 11 Juli 1818 en 13 Febr. 1819, overgedrukt in 't *Indisch Magazijn*, 2de twaalftal, 1845, n°. 1, blz. 37 (1), bevattende eene zoogenaamde vertaling, waarin men 't jaartal en hier en daar eenige tekstwoorden herkent, vernemen wij nog, dat de vondst plaats had bij gelegenheid van 't werk aan eene waterleiding. Vergelijk het bericht van HAGEMAN, boven bij II, aangehaald, betreffende meerdere oudheden, in diezelfde desa *Bettro*, of hoe ze eigenlijk heeten moge, aangetroffen.

Dit n°. XXII is waarschijnlijk het laatste, waarvan hier een facsimile volgen zal. Van XXIII—XXIX zijn ze reeds vroeger verschenen, en wordt hier slechts de transscriptie overgenomen, en wel van de eerste vier uit het opstel over „Be-

---

(1) Jammer dat geen der vele opvolgers van dit te vroeg verscheiden tijdschrift de loffelijke taak heeft overgenomen, uit de dagbladen te verzamelen, wat ten dienste der wetenschap verdient bewaard te blijven. Wat gemakkelijk en dankbaar — waarschijnlijk ook voordeelig? — werk blijft daarin niet nog te doen!

schreven steenen op Java," door schrijver dezes, in vereeniging met Dr. J. J. van Limburg Brouwer, in 's Gen. *Tijdschrift*, XVIII, 89 volgg., geplaatst, in dezelfde volgorde waarin zij daar voorkomen, doch met inachtneming van de opmerkingen van Prof. Kern in Deel XX, 219 volgg. van dat tijdschrift, en van eenige nieuwe lezingen, mij door Dr. H. N. van der Tuuk aan de hand gedaan.

XXIII, van A. C. 784 (A. D. 862)? naar een afdruk (*cliché*) in *papier mâché*, genomen van een steen (ongeveer 96 × 42 c. m.) op het landgoed van den heer Kläring nabij *Jogja*, en volgens opgaaf afkomstig van *Prambanan:* eene der best bewaarde inscripties op steen, waarvan een uitmuntend photogram te vinden is onder n°. 182 van de *Oudheden van Java, op last van de Ned. Indische Regeering, onder toezicht van het B. G. gephotografeerd door J. van Kinsbergen.*

XXIV, van A. Ç. 828 (A. D. 906 à 7), naar een *cliché* van de voorzijde van een steen (55 × 35 c. m.) bij 't residentie-huis te *Jogja*: n°. 180 van de *Oudheden van Java*, waarnevens ook de achterzijde is afgebeeld, met nog vijftien regels schrift, meerendeels echter onleesbaar. Het photogram van de beter bewaarde voorzijde geeft mij reden tot leedwezen, dat ik het niet tijdiger raadpleegde, en er nu eerst hier eenige verbeteringen aan ontleenen kan. Het tweede cijfer van 't jaartal schijnt wel niet anders dan 2 te kunnen zijn. In r. 2 staat vrij duidelijk *anak-nya* en *ér-hidjo;* r. 6 niet *watu*, maar — evenals trouwens in ons FS., waarvan ik hier te lichtvaardig afweek — °*ta*: de eerste lettergreep twijfelachtig; r. 7 zeker niet *watak*, maar °*tat*. Het overige, op de benedenhelft van den steen, is, door verwijdering van het brandpunt van den toestel, minder duidelijk wedergegeven.

XXV, van A. Ç. 779 (AD. 857)? naar een steen (36 × 25 c. m.) in 't Museum te Batavia.

XXVI, van A. Ç. 8... (laatste twee cijfers onleesbaar), naar *clichés* van een steen (100 × 78 c. m.) van *Panataran* in *Kediri*, volgens *Oudh. v. Java* n°. 132, en niet, als vroeger opgegeven, van de achterzijde van een *Ganeça*-beeld bij den Regent van *Blitar*. Hiervan geeft n° 237 eene andere afbeelding, mede met inscriptie, maar grootendeels onleesbaar, aanvangende met de woorden: *Ong namo Rudra*... Van onze inscriptie XXVI zijn, door de gebogen oppervlakte van den steen, de randen in 't photogram nog minder zichtbaar dan in 't FS, op het midden echter eenige teekens beter te herkennen. In n°. 5 meen ik in plaats van *púla* te lezen *múla;* in r. 8 voor *wyaya* l. *wyâ*°? r. 12 voor *lapa humah* l. *momah-umah*, voor *puttara* l. *pû*°; r. 15 voor *tawandharyyan* l. *ka*°? en r. 19 voor *manarĕha* l. *manadaha*.

XXVII, van A. Ç. 1371 (A. D. 1449 à 50), naar een' steen in 't Leidsch Museum (gemerkt I, a, 51, hoog omstreeks 930, breed van boven 825, beneden 900 c. m.), door mij beschreven en afgebeeld in *Bijdr.* 3e r. VII, 275 volgg.; vroeger, reeds in 1825, in *Verh.* X, 120, bekend gemaakt door H. J. Domis, die den steen zegt gevonden te hebben, ver van andere oudheden, nabij de desa

Adoman, oostelijk of op de oostelijke helling van den berg *Merbaboe*, en vandaar overgebracht naar *Salatiga*.

XXVIII, A. Ç. 1216 (AD. 1284 à 85)? begin van eene inscriptie op metaal, naar plaat 85 van RAFFLES' *History op Java*, zijnde, blijkens Deel II, blz. 63, van dat werk (8vo druk, Londen 1835), ontleend aan eene koperen plaat, die, met vele soortgelijke, door den schrijver in 't Museum van 't Bat. Gen. werd aangetroffen, doch zich daar thans niet meer schijnt te bevinden. Het FS. van RAFFLES, ook reeds door FRIEDERICH (*Inscr.* 93) afgeschreven en verklaard, heeft het groote nadeel, van de oorspronkelijke gedaante en de afdeeling der regels niet bewaard, maar naar de afmetingen van 't papier gewijzigd te hebben: eene zeer gevaarlijke handelwijze bij 't afteekenen van onbekend schrift, waaraan ook hier eenige zonderbare fouten te wijten zijn, die beneden, bij de transscriptie, nader worden aangetoond.

XXIX, naar het facsimile op plaat XI in Deel II van W. VON HUMBOLDT'S werk *Ueber die Kawi-Sprache*, zijnde volgens 't opschrift eene proeve van de inscriptie op een steen in 't bezit van den Graaf van MINTO in Schotland: dezelfde dus — zoo zou men althans oppervlakkig meenen —, waarvan RAFFLES in *Appendix* I, achter Deel II van zijne *History of Java*, blz. CXXVII—IX, eene Engelsche vertaling geeft, met aanhaling van den brief van Lord MINTO, van 23 Juni 1813, waarin de aankomst van den steen — „which, in weight, at least, seems to rival „the base of Peter the Great's statue at Petersburgh" — in Bengalen bericht wordt. — „I shall be very much tempted," voegt hij er bij, „to mount this Javan „rock upon our Minto craigs, that it may tell eastern tales of us, long after our „heads are under smoother stones." — Volgens de vertaling, blijkens blz 63 door Kapitein CAVEY, met bijstand van den *Panĕmbahan* (later Sultan) van *Soemĕnĕp*, vervaardigd — hetgeen wel zoo zal te verstaan zijn, dat het Kawi door den laatste in 't Maleisch, en dit door den eerste in 't Engelsch werd overgezet — zou de steen, gevonden nabij Soerabaja, het jaartal dragen van Ç. 506 (A. D. 584—86); maar wij hebben geleerd, zulke oude jaartallen te wantrouwen, en waarschijnlijk verdient de geheele vertaling, zelfs voor den algemeenen zin der oorkonde, al even weinig vertrouwen. Nochtans wekt het bevreemding, daarin zelfs geen spoor te bekennen van den inhoud van ons fragment, dat toch grootendeels tamelijk wel verstaanbaar is, althans verscheidene zeer bekende woorden bevat. Sommige daarvan zou ik nog eer meenen te herkennen in de onmiddellijk volgende vertaling van eene andere inscriptie, mede op een' steen uit de binnenlanden van Soerabaja, gedagteekend A. Ç. 467 (A. D. 555 à 56); doch, schoon 't niet onmogelijk schijnt, dat de stukken bij de plaatsing onderling verwisseld konden zijn, moeten wij toch de onderstelling, dat het laatstbedoelde dat van MINTO zijn zou, reeds daarom weder opgeven, omdat de vertaling verdeeld is in vier stukken, die uitdrukkelijk

heeten te beantwoorden aan vier zijden van den steen — voor, links, achter en rechts: eene volgorde, in 't voorbijgaan gezegd, die slecht schijnt te strooken met de richting van 't schrift van links naar rechts! —; terwijl de steen van MINTO volgens nader inlichting slechts aan drie zijden beschreven is, en bovendien de verhouding in omvang tusschen die vier deelen der vertaling, zijnde voor de zijvlakken ongeveer de helft van dien der vóór- en achtervlakken, bezwaarlijk overeen te brengen schijnt met de thans ontvangen opgaaf der afmetingen.

Deze nadere gegevens — en meer dan dat! — danken wij hoofdzakelijk aan den hulpvaardigen ijver van Prof. KERN en van den Engelschen Orientalist Sir WALTER ELLIOT, een bloedverwant van den tegenwoordigen Lord MINTO (voorheen Sir GILBERT ELLIOT). De eerste schreef, op mijn verzoek, in October 1874, aan zijn' vriend JOHN MUIR te Edinburgh, om te vernemen naar de mogelijkheid om van de geheele inscriptie eene getrouwe afbeelding te bekomen. Deze navraag werd overgebracht aan den heer ELLIOT, die juist eenige dagen op *Minto House*, nabij Hawick, in Schotland, zou gaan doorbrengen, en vandaar, reeds onder dagteekening van 29 October, een voorloopig verslag van bevinding overzond, met de meest welwillende aanbieding van zijne hulp en die van den eigenaar, om, hetzij door middel van photographie of van papier-afdruk, ons de gewenschte facsimile's te bezorgen: een aanbod van te meer waarde door de bijgevoegde verklaring, dat de schrijver zelf, gedurende een veertigjarig verblijf in Britsch Indië, langs den eerstbedoelden weg bijna twee duizend opschriften verzameld had! Ofschoon dan ook met de erkentelijke aanneming niet gedraald werd, duurde 't eenige maanden, eer wij iets meer van de zaak vernamen. En reeds waren wij in beraad over de mogelijkheid van eene reis naar Schotland, toen wij verblijd werden met een nader schrijven van den heer ELLIOT, van 24 Febr. jl., ten geleide van eenige photogrammen, met bericht, dat de hoogst ongunstige weêrsgesteldheid oorzaak geweest was, zoowel van de vertraging als van het min voldoende der overgezonden proeven, waartoe de eerste heldere dag — ongelukkig buiten toezicht van den schrijver — was waargenomen, maar dat hij, des verlangd, gaarne zorgen zou, er betere te laten volgen. Daar de eerste inderdaad niet alleen al te klein waren — wat trouwens niet verhindert, met behulp van een vergrootglas de best geplaatste deelen te lezen —, maar vooral ook de zijkanten te veel in het duister en in verkorting vertoonen, is terstond teruggeschreven, met verzoek om, voorloopig op onze gezamenlijke kosten, een tiental photogrammen van verschillende deelen van den steen, op grooter schaal en in de gunstigste standen, te laten nemen.

In afwachting dus, dat daardoor, zoo wij hopen, gelegenheid zal verschaft worden, deze reusachtige oorkonde in haar geheel bekend te maken, meen ik thans te moeten weêrstand bieden aan de verleiding tot omstandiger mededeelingen uit de belangrijke brieven van den heer ELLIOT, en mij bepalen tot de opgaaf, dat de

steen, in Engelsche maat hoog 5 voet, 3 à 4 duim, breed 4 v. 1 d., en dik 1 v. 1 d., nagenoeg geheel bedekt is met dicht ineengedrongen, maar duidelijk en over 't geheel goed bewaard schrift, waarvan de voorzijde 38, de achterzijde 45 regels tellen laat; terwijl ook de linkerzijde beschreven, de rechter daarentegen ledig bevonden is; dat het fragment van VON HUMBOLDT herkend is in regel 19—23, dus omstreeks het midden, van de achterzijde, en de lezing van eenige twijfelachtige plaatsen daardoor nog juist intijds opgehelderd werd, toen ik de drukproef van dat stuk ter verbetering in handen had.

XXX, A. Ç. 865 (AD. 947 à 48)? of 895 (AD. 977 à 78)? naar een handschrift in plano, n°. 2180 van de boekerij der Hoogeschool alhier, afkomstig uit de nalatenschap van den Hoogleeraar T. ROORDA, en vermoedelijk geheel of ten deele van de hand van den Sultan van *Soemĕnĕp* (denzelfde als bij n°. XXIX bedoeld); bevattende, op elf vellen groot papier, elk aan ééne zijde beschreven, en over 't midden in den rug verbonden, het uit de hand met gewone inkt geteekend facsimile van waarschijnlijk even zoovele metalen platen, en tusschen de regels, in roode inkt, een afschrift in hedendaagsch Javaansch (of Madoereesch) schrift, waaronder, weder in zwarte inkt, eene Javaansche vertaling.

Het facsimile mag in zoover dien naam wel dragen, als het de gedaante van 't schrift — ongeveer gelijk aan dat van ons n°. III of V — over 't algemeen met blijkbare zorg en tamelijke getrouwheid wedergeeft, maar vertoont toch ook menigvuldige sporen van minder nauwlettendheid, verwarring tusschen verschillende teekens, uitlatingen en dergelijke. Het Jav. afschrift, hier niet overgenomen, getuigt doorgaans van juiste lezing, soms zelfs met verbetering van blijkbare fouten in 't facsimile, maar is er toch ook zelf gansch niet vrij van. Zoo is b.v. de *bh* nagenoeg geregeld als *tj*, de *t* als *ng*, en diensvolgens het bekende *bhaṭâra* als *tjangâra* gelezen: afwijkingen, die geene aanduiding zouden verdienen dan tot toelichting op de vertaling. Deze laatste, in de taal gekenmerkt door eenige Madoereesche eigenaardigheden — als de verbale uitgang *é* voor *i*, de *h* aan 't slot van sommige woorden (als *gawéh*), die ze in 't Jav. missen, en omgekeerd (b.v. *sawa* voor *sawah*) —, zou ik geneigd zijn aan eene andere, minder kundige hand toe te schrijven. Ze vertoont althans in ruime mate het karakter, dat wij van inlandsche tekstverklaringen gewoon zijn: dat van eene machtelooze poging om uit eenige min of meer bekende woorden of klanken een zin te gissen, die zelf veelal nauwelijks dien naam verdient, en met den waren zin van 't oorspronkelijke zelden iets wezenlijks gemeen heeft. Ik meende daarom ook aanvankelijk te volstaan met er enkele, b.v. van de eerste, regels, als proeve van mede te deelen; maar zulk eene proeve had toch nooit kunnen bewijzen, dat de vertaling, hoe avontuurlijk ook, niet hier of daar op een bij ons onbekend woord eenig bruikbaar licht werpen kon. Deze overweging heeft mij

Londen door mij aangetroffen, vindt men beschreven in mijn opstel: „Nog eenige bronnen voor de taal-, land- en volkenkunde onzer Ind. bezittingen," in *Bijdr.* 2e r. VI, 149 volgg.; o. a., op blz. 159, een facsimile, waarvan 't schrift, volgens de proeve, die ik er voor mij zelf uit aanteekende, zoo volmaakt gelijkt op dat van ons n°. XXVIII, dat het wel hoogst waarschijnlijk aan dezelfde oorkonde ontleend moet zijn, en die wellicht in haar geheel geeft: althans de weinige letters van mijne proeve — luidende *spapáta* — komen in het door RAFFLES medegedeelde fragment niet voor. Ongelukkig is, volgens thans ontvangen bericht, de *Mackenzie Collection*, waartoe die papieren behoorden, sedert zoo verschikt, dat het nog niet gelukken mocht ze terug te vinden.

In afwachting dat, naar wij hopen, een nader onderzoek dat alles weder aan den dag moge brengen, vinden we hier nog aanleiding tot eene andere vraag: wat er namelijk mag geworden zijn van de beschreven platen zelve, de origineelen van al die Soemenepsche facsimile's, waarvan zulk eene inderdaad verbazende menigte — en toch waarschijnlijk nog wel niet alle — zoo langs verschillende wegen tot onze kennis gekomen is? Zouden ze den weg gegaan zijn, door HAGEMAN in de boven (blz. VIII) aangehaalde woorden beschreven, of, ten deele althans, nog in 't bezit der erven van den letterlievenden Sultan gebleven zijn, en wellicht tot heden schuil gehouden uit vrees voor onbescheiden aandrang tot afstand? In deze onderstelling behoeft het wel geen betoog, dat de kans om tot zulke verborgen oorkonden toegang te erlangen, grootendeels zal afhangen van het vertrouwen dat men den eigenaars zou weten in te boezemen, van niets meer te verlangen dan gelegenheid tot kennisname en openbaarmaking.

Eerst onder het drukken van deze Inleiding komen mij 's Gen. *Notulen* van 't vorig jaar ter hand, en blijkt mij daaruit (XII, 82: $^{7}/_{7}$ II, *o*), dat wij in *T. B. G.* van Dr. H. N. VAN DER TUUK een verslag te wachten hebben van nog twee oorkonden, die mij nog onbekend bleven: nam. twee platen, door den Regent van *Bandjar-negara* (Res.tie *Banjoemas*) aan 't Gen. geschonken (*Not.* XI, 91: $^{16}/_{6}$ 73, V), en acht platen, behoorende tot een stel van oorspronkelijk elf stuks, van A. Ç. 851, in 1858 door den Regent van *Kendal* (*Semarang*) uit handen van een koperslager gered, en aan Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden ten geschenke gezonden, gelukkig met behoud van een facsimile, hetwelk, schoon „wel wat gebrekkig", door de ijverige zorg van den heer K. F. HOLLE, met eene proeve van transscriptie van zijne hand, in 's Gen. bezit kwam (XII, 38—40: $^{14}/_{4}$ 74, II, *p*, *q*). Terecht evenwel het belang inziende van een nader onderzoek van de oorspronkelijke stukken zelve, heeft 's Gen. Bestuur mij, bij een brief van 21 Nov. 74, in bedenking gegeven, mij te dien einde tot Z. K. H. te wenden: eene aanwijzing, die ik mij gehaast heb te volgen, tot heden echter helaas zonder vrucht. Een deswegen ingediend verzoekschrift mocht zelfs nog geene beschik-

king erlangen; doch uit ingewonnen inlichtingen meen ik te mogen afleiden, dat de platen slechts wat al te wel geborgen en dientengevolge nog niet teruggevonden zijn.

Voor 't overige blijkt uit de voorafgaande mededeelingen, dat wat mij van Kawi oorkonden op metalen platen in 's Gen. bezit bekend is, voor verre 't meerendeel, zoo niet alles, eerst sedert 1842 is aangewonnen, en er hoogstens enkele onder kunnen zijn overgebleven uit de verzameling van verscheiden platen, door RAFFLES in 's Gen. Museum aangetroffen (1). — Buiten eene van die platen, voor een deel bekend uit het FS. op plaat 85 van zijn' Atlas (ons n°. XXVIII), maakt hij t. a. pl. uitdrukkelijk melding van een n°. 3 en n°. 9 — waarschijnlijk nommers van de verzameling, niet van de platen zelve? —, en geeft in *Verh.* VIII de transscriptie van n°. 5 en 6 (opgegraven nabij Soerabaja), die met de twee eerstgenoemde tot één stel schijnen behoord te hebben, althans eenige persoons- en plaatsnamen gemeen hebben, die in onze oorkonden niet voorkomen.

Wanneer men intusschen bedenkt, hoeveel van die platen sedert weinige jaren in verschillende deelen van Java als bij toeval zijn opgedolven, en dat er wel geene reden schijnt te bestaan om te onderstellen, dat zulke vondsten voorheen zeldzamer zouden geweest zijn, kan men eenigszins nagaan, wat menigte van de belangrijkste gedenkstukken sedert eeuwen reeds òf vernield òf weder verborgen moet zijn. Met evenveel waarschijnlijkheid laat zich evenwel ook vermoeden, dat er allengs nog veel van dien aard weder te voorschijn komen zal; en daar elke aanwinst het hare bijdragen kan tot verheldering en uitbreiding van ons nog al te gebrekkig inzicht in de taal en den zin dier oorkonden, behoeven wij zeker niet te wanhopen, ze met der tijd even volkomen te leeren verstaan, als dit op ander taalgebied met veel ouder en meer geheimzinnige gedenkstukken gelukt is.

Om daartoe te geraken komt het echter in de eerste plaats aan op de juiste lezing der voorhanden teksten; en deze moet — waar de oorkonden zelve buiten ons bereik zijn — haar grondslag en toetssteen vinden in de getrouwheid der afbeeldingen, welke die oorkonden vertegenwoordigen.

In dit opzicht laten onze facsimile's, hoeveel zorg er aan besteeed zij, uit den aard der zaak altijd nog al iets te wenschen over. Al bieden ze voldoende waarborgen tegen velerhande fouten, waaraan gewone afschriften, vooral bij veelvuldige herhaling, onderhevig zijn, ze staan toch mede aan min of meer belangrijke feilen

---

(1) *History of Java*, II 63, na vermelding van beschreven steenen: „Inscriptions of the same" [Kawi or ancient Javan] „character have likewise been found on copper, very beautifully executed, and in a high state „of preservation. The date of one of these has been ascertained to be 735, and on another, 865. I found „several collected in the Museum of the Society of Arts and Sciences at Batavia. [See a facsimile of one of „them in the Plate.]" — Verg. de boven (blz. VI, noot 1) aangehaalde woorden uit zijn *Discourse*, waar die verzameling voorgesteld wordt als toen reeds voorlang in 't Museum aanwezig.

bloot, waarvan ook deze uitgave niet vrij mocht blijven. Niet alleen de teekenaar, die 't hem onbekende schrift werktuigelijk door- of natrekt, maar ook de corrector, die het leest en eenigermate verstaat, loopt, ondanks de meest ingespannen oplettendheid, gevaar, nu en dan het een of ander, inzonderheid losse aanhangsels, klankteekens en dergelijken, over het hoofd te zien. Sommige fouten van dien aard zijn reeds in de transscriptie aangeduid(1), andere — ook in die transscriptie zelve — zullen in de *Errata* hare plaats moeten vinden, maar zeker wel meerdere zich ook daarvoor nog te lang schuil houden. Een drukwerk van eenigen omvang geheel van schrijf- en drukfeilen te zuiveren, schijnt wel schier even hopeloos als de quadratuur van den cirkel!

Nog vrij wat ernstiger gevaar voor de betrouwbaarheid der facsimile's is echter dat van mislezing tengevolge van onduidelijkheid van 't oorspronkelijke. Nooit toch kan dit in een steendruk als den onzen zoo volkomen werktuigelijk worden wedergegeven, dat ook twijfelachtige trekken zich daarin, ondanks verkeerde opvatting, eenvoudig zóó zouden vertoonen als in 't oorspronkelijke zelf. Gelukkig zijn zulke twijfelachtige trekken, althans in de inschriften op metaal, betrekkelijk zeldzaam. De meeste van deze stukken, en daaronder sommige van de oudste, schoon waarschijnlijk eeuwen lang in den grond bedolven geweest, zijn voortreffelijk bewaard gebleven, vele met zorg bewerkt, ten deele zelfs ware toonbeelden van schoonschrift; maar ook in deze ontbreekt het zelden of nooit aan sommige letterteekens, die zóó weinig van elkander verschillen, zóó licht door eene nauwelijks kenbare wijziging in elkander loopen, dat men soms in twijfel staat, welk te lezen is. Zulk eene onduidelijkheid laat zich, wanneer men er op verdacht is, in 't FS. wel eenigermate nabootsen, of des noods uitdrukkelijk er bij vermelden; maar heeft men eenmaal de eene lezing aangenomen, zonder op de mogelijkheid van eene andere te letten, dan gaat die mogelijkheid in 't FS. maar al te licht verloren, of althans de gelegenheid om bij later opkomenden twijfel zich van de ware lezing te vergewissen. En waar, gelijk in sommige minder goed bewaarde stukken, vooral ook op de beschreven steenen, de trekken grootendeels uitgewischt of van de toevallige oneffenheden der oppervlakte niet duidelijk te onderscheiden zijn, blijft — bij de ongeschiktheid van den steendruk voor uitvoerige afbeelding van alle overgangstinten(2) — veelal werkelijk niet

---

(1) Zoo b.v. in XXI, 3, *b*, tweemaal in twee opeenvolgende regels het ontbreken van de *u* in *rumban* en *marumbai*, hetgeen eerst door Prof. KERN werd opgemerkt bij 't vergelijken van 't FS. met een vroeger door mij genomen afschrift. Gelukkig was hier het oorspronkelijke onder bereik, om ons te overtuigen van de juistheid van dat afschrift.

(2) De pogingen b.v. in FS. IV, XVIII en XIX, om zulke duistere, als 't ware bewolkte, plekken aan te duiden, geven dan ook slechts eene zeer gebrekkige voorstelling van den waren toestand. Vooreerst moesten zij zich doorgaans, zacht uitloopend, veel verder uitstrekken, en ten andere laten ze in 't FS. veelal het schrift nog veel sterker uitkomen dan op het oorspronkelijke 't geval is, hetwelk men soms in alle richtingen wenden moet, alvorens eenige min of meer kenbare trekken te ontwaren.

anders over, dan òf geheele plaatsen open te laten, al zijn er voor een scherpziend oog nog sporen van schrift te herkennen, òf zich eenigermate door gissing te laten leiden in de keus van wat men meent te moeten lezen.

Dat in zulke gevallen het FS. slechts een zeer bedrieglijken grondslag voor de lezing, inzonderheid van min gewone woorden of duistere uitdrukkingen, opleveren kan, ligt in den aard der zaak, en ontneemt te meer aan zijne waarde, daar deze juist hoofdzakelijk daarin gelegen moest zijn, om ieder in staat te stellen, de juistheid der voorgestelde lezing te toetsen. Waar deze boven alle verdenking verheven is, zou een bloot afschrift ten naaste bij dezelfde diensten bewijzen, en heeft het FS. weinig ander nut dan als afbeelding van den schriftvorm, waartoe des noods alphabetten en kleine proeven van enkele regels uit elk stuk zouden volstaan.

Voor hetgeen men meer verlangen zou. biedt de photographie een middel aan, hetwelk voor de meeste gevallen volkomen bevredigend zou mogen heeten, ware 't niet, dat het, in kostbaarheid en gemis van duurzaamheid, zijne eigene bezwaren medebrengt (1), waarvoor nog geene voldoende oplossing schijnt gevonden te zijn. Aan 't laatste bezwaar komt wel is waar de photolithographie tegemoet; en met het oogmerk om hare hulp te beproeven, werden in der tijd van een aantal der beschreven platen te Batavia photogrammen genomen, die mij hier bij elke herziening van de tekst nog steeds de uitnemendste diensten bewijzen, ja de oorspronkelijken zoo volkomen vervangen, dat zelden of nooit aanleiding zou bestaan, dezen nog te raadplegen, al had ik ze onmiddellijk bij de hand. Zij hebben daarboven zelfs het voordeel, van veel kleiner, lichter en daardoor gemakkelijker in de behandeling te zijn. Van enkele dier photogrammen zijn aan de heeren SIMONEAU en TOOVEY te Brussel, wier inrichting voor photolithographie toen als de beste geroemd werd, clichés gezonden, en daarvan proeven in lichtsteendruk ontvangen, die, hoezeer in helderheid en zuiverheid merkelijk bij de photogrammen achterstaande, toch redelijk wel voldeden; maar de voorwaarden waren helaas van dien aard, dat men ook van dit hulpmiddel heeft moeten afzien.

---

(1) Wel te verstaan voor vermenigvuldiging in groote getallen, waarbij de kosten van arbeid en van sommige stoffen, voor een goeden, duurzamen afdruk benoodigd, te zwaar drukken op den prijs van elk exemplaar. Anders is het echter, wanneer men zich bepaalt tot een klein getal ex. ten behoeve van enkele belangstellenden. Al komt zoo natuurlijk elk ex. nog wat duurder te staan dan bij levering in 't groot, *die* kosten schijnen bezwaarlijk te kunnen opwegen tegen 't nut, dat zoodoende van de photographie kon verwacht worden: te minder wanneer men eenmaal in 't bezit is van de photographische clichés, gelijk het Gen. van de meeste zijner platen tot zijne beschikking heeft. In dien zin wenschte ik dan ook van de diensten der photographie door 't Gen. wat ruimer gebruik gemaakt te zien, en zoo mogelijk als regel gesteld, van elk inschrift, dat er zich gevoegelijk toe leent — om van andere voorwerpen nu niet te spreken —, zulke clichés te doen vervaardigen en gereed houden tot levering van afdrukken, op gelijken voet als met de boven vermelde photogrammen van *Jav. Oudheden* geschiedt, tegen een vasten prijs of in ruil aan al wie 't verlangt, of ten geschenke aan wie geacht mocht worden daarop aanspraak te hebben. Dubbel jammer althans, dat de eenmaal vervaardigde photogrammen van beschreven metalen platen niet in die verzameling opgenomen en zoodoende eenigermate onder elks bereik gebracht zijn!

De geschiedenis van deze en andere pogingen om tot vermenigvuldiging der inscripties te geraken op eene wijze, die de juistheid der afbeelding zooveel doenlijk onafhankelijk zou maken van persoonlijke opvattingen, zou hier te lang ophouden. Genoeg, dat de ervaring ten slotte geleerd heeft, de eischen voorshands wat lager te stellen; dat diensvolgens besloten werd, genoegen te nemen met de diensten, welke de gewone steendruk, onder bekwame handen als die van den heer M. L. HUART te Batavia en den heer T. HOOIBERG alhier, en onder mijn toezicht, leveren kon (*Not.* VIII, 43: $^5/_4$ 70, VIII), en dat bij mijn vertrek van Batavia, in October 1871, al de facsimile's reeds gereed lagen behalve die van n^0 I en XIX, welke in mijn afzijn te Batavia werden op steen gebracht of afgedrukt (*Not.* IX, 66: $^3/_{10}$ 71, III, *g*; en X, 18: $^{13}/_2$ 72, XI) en XX—XXII, waarvan ik de laatste drukproeven hier ter inzage ontving.

Om daarbij althans nog zooveel doenlijk te behouden van de onschatbare waarborgen van zuivere objectiviteit, die aan lichtbeelden, van 't oorspronkelijke genomen, eigen zijn, hebben wij ons ook moeten getroosten, de inscripties, met uitzondering van enkele van al te groote afmetingen, op de ware grootte weder te geven, daar bij die enkele proeven van verkleining de nauwkeurigheid te veel schade bleek te lijden. Zelfs in de afbeeldingen op ware grootte is wel de gedaante van 't schrift over 't algemeen met tamelijke getrouwheid wedergegeven, maar toch, door het over 't algemeen te grove en zware der trekken, aan de calligraphische verdiensten van sommige stukken, als b.v. n^0 VIII, slechts onvolkomen recht gedaan. Dit zou waarschijnlijk beter gelukt zijn door gravure op steen, als die van VON HEDEMANN in de verkleinde facsimile's van n^0. XXIII—VI in *T.B.G.* XVIII, waarin trouwens weinig of geen dik en dun te onderscheiden viel.

In de, mede gegraveerde, tafel van 't alphabet uit n^0. XVII, gerangschikt naar het Sanskritsch alphabet, behalve in zoover de klinkers en tweeklanken achteraan geplaatst zijn — kan van de „onzeker" gelaten teekens n^0. 2 geschrapt worden, als zijnde wel buiten twijfel *nggú*. N^0 1 meen ik voor het cijfer 6 te moeten houden, zonder dit evenwel nog volkomen zeker te durven noemen. Daarentegen kan onder de cijferteekens bij 8 het vraagteeken mede wegvallen, maar in plaats van 4? leze men 2 — zonder vraagteeken —, en in plaats van 5? — vooralsnog met behoud van het vraagteeken — ,4?

In afwachting dat het mij gelukken moge, nog een meer volledig overzicht van de hier voorhanden schriftvormen te doen volgen, zal overigens deze tafel reeds grootendeels volstaan tot leiddraad bij de lezing ook van de overige en van andere gelijksoortige stukken, en tevens het door mij gevolgde stelsel van transscriptie doen kennen. Slechts op enkele punten ben ik daar sedert van afgeweken: door namelijk de *v* te vervangen door *w*, en *sj* door *ś*, zoodat nu al de zoogenoemde

lingualen door een stip van de klankverwante *dentalen* onderscheiden zijn, en *j* alleen nog voorkomt in de *palatalen*, *tj*, *dj* en *nj*. Zulke dubbelteekens voor enkele letters mogen niet gewenscht zijn, maar schijnen mij toch minder hinderlijk dan bv. het gebruik van *c* voor *tj*. 't Is waar, voor de ingewijden is het tamelijk onverschillig, en om anderen behoeft men zich in eene uitgave als deze weinig te bekommeren; maar liefst houd ik mij toch aan eene spelling, die ook de laatsten voor al te grove misvatting behoedt. Vooral ook met het oog op het Javaansch, dat hier toch wel het eerst in aanmerking komen mag, en waarin de *tj* niet de minste verwantschap toont met de gutturalen, komt mij dat gebruik van de *c* al zeer weinig eigenaardig voor. Om dezelfde reden meen ik *ng* te moeten behouden voor den *anuswâra*, die in 't Jav. doorgaans de gutturale nasaal vertegenwoordigt; schoon zoodoende in de transscriptie het onderscheid tusschen schrijfwijzen als ꦔꦺꦴ en ꦔꦺꦁ verdwijnt. Trouwens schijnt het toch wel hopeloos, alle bijzonderheden van de oorspronkelijke schrijfwijze in de transscriptie kenbaar te willen maken, en zou dit ook in de bestaande Jav. drukletter slechts onvolkomen gelukken. Zoo heeft men b.v. in de Jav. verklaring van n°. XXX *sampun* op de gewone wijze moeten drukken ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀, omdat het, volgens den zetter althans, onmogelijk was, gelijk in 't handschrift, ꦤ꧀ onder de ꦩ te plaatsen. Evenmin zou men met die letter bv. *hantlû* kunnen drukken als in I, 3, 21, of *khatlwângga* als in XXVI, 15, of de onderscheiding behouden tusschen *d̂* en *dh*, *lĕ* en *lê* enz.

Wat deze laatste onderscheiding aangaat, gelijk *ê* anders beantwoordt aan den langen *pĕpĕt*, aangeduid door vereeniging van den gewonen *pĕpĕt* (ꦺꦴ) met den zoogenoemden *raswa* of *raswadi* (1) — als in ꦒꦺꦁ *gêng* —, zoo vertegenwoordigt *lê* in onze transscriptie een *lĕ* (ꦊ) met eene dubbele bocht in den neêrhaal (als in IV, 2 b, 3: *dalêm*), en *rê* (in I, 2, 7: *wĕrê?*) eene dergelijke wijziging in *rĕ*, schoon 't slechts een bloote onderstelling is, dat die afwijkingen van den gewonen vorm met het onderscheid tusschen *ĕ* en *ê* samenhangen.

Alleen om de eigenlijke *e* nog wat duidelijker van *ĕ* en *ê* te onderscheiden,

---

(1) In ROORDA's *Jav. Grammatica*, § 74, heet het *ras-wadi*, waarop ik den schrijver, bij een brief van Aug. 1853, deed opmerken, dat WINTER het *raswa* noemde, en dus althans het streepje wel diende weg te vallen. Tevens meldde ik hem o. a., dat *suku mĕndut* (de naam van het teeken van *ú* ꦸ) door WINTER geschreven werd met ꦸꦤ in pl. v. ꦤ꧀ꦢ꧀ Het een zoomin als het ander heeft evenwel eene plaats mogen vinden in de aan mijne brieven ontleende verbeteringen en aanmerkingen, waarvan zijn „Voorbericht" melding maakt; en zoowel in de onlangs verschenen „tweede, verbeterde uitgaaf v. d. Jav. Gramm." als in den nog ter perse liggenden herdruk van 't Jav. Woordenboek zijn alleen de oude benamingen onveranderd behouden; wat ten aanzien van *suku mĕndut* te meer bevreemding wekt, daar het woord *mĕndut* met ꦤ꧀ꦢ꧀ zoo het al bestaat, niet afzonderlijk in het Woordenboek te vinden is, met ꦸ daarentegen wèl, en in eene beteekenis — „in- en uitbuigen" —, die op den gewonen vorm van het teeken zoo juist mogelijk past. Trouwens is er van mijne mededeelingen en opmerkingen aan den schrijver wel meer ongebruikt gebleven, wat misschien grooter aanspraak had op zijne aandacht! — P. FAVRE, *Grammaire javanaise*, Paris 1866, en Dr. W. PALMER VAN DEN BROEK, *Lajang Parama-sastra Djawa*, Batavia 1866, hebben beiden ꦭꦗꦁ ꦥꦫꦩ꧀ꦱꦱ꧀ꦠꦿ ꦗꦮ꧀ꦮ

heb ik de eerste met een accent *é* of *è* geschreven, zonder ander onderscheid tusschen die beiden dan naar de tamelijk willekeurige regels, die voor de Jav. uitspraak gegeven worden, dus bv. *kèn* voor ꦏꦺꦤ꧀ *déné* voor ꦢꦺꦤꦺ.

Om zoo strikt mogelijk de oorspronkelijke schrijfwijze, en niets dan deze, weêr te geven, hadden eigenlijk ook de woorden van een zindeel niet mogen gescheiden worden, en zou dan meteen een groot gevaar van waarschijnlijk veelvuldige dwaling vermeden zijn, doch ten koste van 't voornaamste doel der transscriptie, hetwelk niet zoozeer daarin gelegen is, om de letters in ons schrift over te brengen, als wel om rekenschap te geven van mijne lezing van den tekst. Ook heeft die woordscheiding, zelfs in hare feilen, te minder wezenlijk nadeel, omdat de lezer, eens voor al van haar geheel hypothetisch karakter onderricht, steeds volkomen vrij blijft, om ze eenvoudig weg te denken en naar eigen opvatting te wijzigen. Hij gelieve daarbij echter in 't oog te houden, dat, zoo bij de afdeeling wel eens min of meer op de gis te werk is gegaan, aan den anderen kant het ontbreken van woordscheiding niet altijd beteekent, dat ik de geheele groep voor één woord aanzag, maar alleen dat de ware scheiding mij niet genoegzaam duidelijk was.

Mag ik bovendien van den lezer de billijkheid verwachten, van bij 't opmerken mijner feilen ook eens te denken aan die, welke reeds moesten ontgaan worden om het tegenwoordig standpunt te bereiken, dan zal wellicht erkend worden, dat deze weinige bladzijden transscriptie meer — en, zoo ik hoop, nuttiger — arbeid vertegenwoordigen, dan zij oppervlakkig vertoonen. Wie eenmaal de eerste, weinig beduidende, zwarigheden van 't schrift te boven is, zal zich al spoedig zelf in staat vinden tot eene over het geheel tamelijk voldoende transscriptie, althans van de duidelijkst geschreven oorkonden. Inderdaad had ik er dan ook reeds voor jaren eene gereed liggen — met uitzondering van de laatst bijgekomen stukken —, die oogenschijnlijk weinig van de tegenwoordige verschilde. Maar eerst na uit die eerste transscriptie van n°. I—XXVIII al de woorden — of wat ik er voorloopig voor aanzag — verzameld, alphabetisch en zooveel doenlijk etymologisch gerangschikt te hebben, met aanwijzing en korte uitteksels van al de plaatsen, waar zij voorkwamen, bezat ik een vasten grondslag, die tal van twijfelingen hielp opheffen, feilen verbeteren, en tot dusver raadselachtig gebleven lettergroepen in woorden ontleden, zoo al niet de beteekenis gissen. Zijn er dan ook nog te veel van die „onopgeloste nevelvlekken" overgebleven, toch mogen we, meen ik, zeggen in die oplossing reeds ver genoeg gevorderd te zijn, om van voortgezet onderzoek van meerdere oorkonden en vooral ook van verwante talen de verdere volmaking onzer tekstlezing met vertrouwen te gemoet te zien.

Is derhalve de woordscheiding hoofdzakelijk als mijn eigen werk te beschouwen, de zinscheiding daarentegen is zoo streng mogelijk naar het oorspronkelijke

gevolgd: de gewone scheiteekens steeds door een comma, grootere door een punt, gevolgd van eene hoofdletter, wedergegeven; terwijl overigens zelfs blijkbare eigennamen zonder hoofdletter geschreven zijn. Zeker heerscht er in 't gebruik van die scheiteekens in de meeste oorkonden veel willekeur en achteloosheid, en zijn ze niet zelden blijkbaar misplaatst, maar missen daarom toch over 't geheel niet alle waarde voor de kennis van 't verband, en heeft het zijne beteekenis, wanneer bv. te midden van eene meermalen herhaalde reeks van woorden, door zinteekens van elkander gescheiden, enkele altijd of gewoonlijk zonder scheiteeken verbonden voorkomen. Om die beteekenis echter in al hare waarde te behouden, moesten dan natuurlijk ook de voorkomende onregelmatigheden worden geëerbiedigd. Om dezelfde reden heb ik gemeend door een punt in de bovenlijn te moeten aanduiden, waar een *patèn (wirâma)* gebruikt is, in plaats van de volgende letter als *pasangan* met de vorige te verbinden, zoodat bv. *mas·ku* beantwoordt aan ꦩꦱ꧀ꦏꦸ en daarentegen *mas ku* aan ꦩꦱ꧀ ꦏꦸ.

De zoogenoemde *aksara-laku* of samensmelting van woorden, daarin bestaande dat de slot-medeklinker van 't eerste met den aanvangsklinker (of alleen geadspireerden klinker) van 't volgende als tot ééne lettergreep verbonden wordt, is in de transscriptie aangeduid door een verbindingsstreepje, bv. in VII, 6a, 2: *tumoning-adoh-aparĕ* voor ꦠꦸꦩꦺꦴꦔ꧀ꦄꦢꦺꦴꦃꦄꦥꦂꦋ. Hetzelfde streepje doet ook dienst als koppelteeken tusschen de deelen van eene verdubbeling of samenstelling, als *sowang-sowang*, *ling-nya* (1); en eindelijk, naar gewoonte, als afbrekingsteeken aan 't eind van een regel.

Waar de *aksara-laku* — gelijk soms plaats heeft — zich uitstrekt over eene eind- en aanvangslettergreep, waarvan de eerste eindigt met denzelfden medeklinker waarmeê de tweede begint, en die dan slechts eens geschreven wordt, duidt de transscriptie dit aan door dien medeklinker tusschen haakjes te herhalen, als in II, **11** b, 4: *tla(s)-sinurat* (ꦠꦭ[ꦱ]꧀ꦱꦶꦤꦸꦫꦠ꧀).

De apostrophe vertegenwoordigt soms eene door samentrekking uitgevallen vocaal — als in XXIII, 3: *pradâ 'nimiśa* voor *pradâ animiśa* —, elders eene in de uitspraak onmisbare *ĕ* — als in *k'bo* voor *kĕbo* —, maar is in ieder geval zonder beteekenis voor de oorspronkelijke schrijfwijze.

De rechtstandige streepjes in den tekst beteekenen 't slot van een regel in 't oorspronkelijke, en de links ter zijde geplaatste cijfers hebben betrekking op den

---

(1) De halfslachtige aard van zulke samenstelling, het midden houdend tusschen volkomen woordeenheid en bloot redekunstig verband, zonder veelal duidelijk daarvan onderscheiden te zijn, brengt mede, dat zij licht naar ieders opvatting met een van beiden verwisseld, en bv. ons *putu-ni* of als één woord, *putuni*, of als twee, *putu ni* geschreven wordt. Ik was zelf reeds geneigd, naar het voorbeeld van Prof. KERN, de laatste schrijfwijze aan te nemen, doch werd hiervan teruggebracht door de opmerking, dat in het dikwijls voorkomende *rama-ni* de eerste *a* nagenoeg altijd kort geschreven wordt, zonder *ni* daarentegen even standvastig lang: *râma*, zelfs ook in *râmanta*.

daarbij nieuw aanvangenden regel; de zwaarder cijfers en de letters op de platen en zijden.

Geheel onleesbare of door verminking verloren gegane woorden of teekens zijn door stippen vervangen, en wel — ter onderscheiding van 't gewone punt — door minstens twee, waar oogenschijnlijk slechts ééne letter ontbreekt. Bij grooter gapingen is daarin slechts op het oog — zoover het nog gaan kon — eenige verhouding in acht genomen.

Een streepje onder den regel beteekent z. v. a. *sic*: dat nam. het oorspronkelijke werkelijk heeft, wat er boven staat, en wat anders licht voor een fout van transscriptie kon worden aangezien, zonder dat ik het daarom nog altijd als eene fout van den schrijver der oorkonde wil beschouwd hebben: bv. in VIII, 4 b, 4, *pudjat*, waarvoor elders *pudjut*.

Van pogingen tot tekstverbetering heb ik mij overigens in de transscriptie nagenoeg geheel onthouden, en die voor nader afzonderlijke behandeling bewaard. Wat men dus hier en daar tusschen haakjes met vraagteekens ingevoegd vindt, heeft — tenzij er uitdrukkelijk *l.*, d. i. „lees", bij staat — uitsluitend betrekking op de vraag wat er werkelijk geschreven staat, niet wat er behoorde te staan. Waar soms in parenthesi eene andere lezing van FS. — het facsimile — is bijgevoegd, is deze als eene te laat ontdekte afwijking van 't oorspronkelijke te beschouwen. Alleen in XXVIII en XXX, waarvan ik het oorspronkelijke zelf niet heb kunnen vergelijken, heb ik mij soms veroorloofd blijkbare fouten van 't facsimile te herstellen, maar er dan ook uitdrukkelijk melding van gemaakt.

Na het hiermede volbrachte voorbereidingswerk, de uitgave der oorkonden zelve met transscriptie, zou thans de eerste zorg moeten zijn, het alphabetisch register naar de laatste verbeteringen der lezing te herzien en uit de laatst bijgekomen stukken aan te vullen. Of het daarna echter verkieslijk zal zijn, het in zijn tegenwoordigen staat, d. i. voorshands zonder woordverklaring, wellicht zelfs met eenige bekorting in de aanhalingen, in het licht te geven, of wel vooraf te beproeven het zooveel doenlijk aan de verklaring dienstbaar te maken, kan vooralsnog in beraad blijven, daar mijn naderende terugkeer naar Indië mij tot mijn leedwezen verplicht, het voorloopig bij het thans geleverde te laten.

Bij voorraad heb ik evenwel van 't register twee afschriften gereed gemaakt, met het voornemen er een bij den Hoogleeraar KERN achter te laten, het ander in handen van Dr. H. N. VAN DER TUUK te stellen, in de hoop op beider krachtigen bijstand — hetzij dan aan mij in persoon of op eigen gelegenheid — in 't zooveel gewichtiger werk dat nog te doen blijft.

Inmiddels is het mij een aangename plicht, hier ten slotte aan den eerstgenoemde mijne erkentelijkheid te betuigen voor de zeer welwillende hulp, die ik

reeds van hem ondervinden mócht, inzonderheid ook in de zorgvuldige doorzage van mijne transscriptie, die daaraan menige verbetering te danken heeft. Van enkele nuttige aanwijzingen, die ik ook van den laatste ontvangen mocht, is mede dankbaar gebruik gemaakt.

Leiden, 6 Mei 1875. A. B. COHEN STUART.

NASCHRIFT.

Op blz. v van de Inleiding, bij r. 3. v. o.: „alleen in II, 9 aan beide zijden herhaald," behoort als noot: Althans in 't FS.; want in 't photogram is alleen op de tweede zijde een duidelijk cijfer zichtbaar, op de eerste slechts een flauw spoor, als ware 't daar bij vergissing geplaatst, en opzettelijk zooveel doenlijk uitgewischt.

Op blz. XVI, r. v. o. Onder het afdrukken komt mij, door tusschenkomst van Prof. KERN, een nieuw stel photogrammen van den Minto-steen ter hand, ten getale van negen: nam. vier van de voor-, vier van de achter- en een van de linkerzijde, die slechts ten halve, met vijftien regels, beschreven is. Het schrift blijkt op sommige plaatsen meer geleden te hebben, dan oppervlakkig scheen; en bovendien laten ook de nieuwe photogrammen nog al te wenschen over, zoodat zelfs de kleine, vroeger ontvangen, hier en daar in de lezing nog te hulp komen. Aan de uitgave van facsimile's valt dan ook voorshands niet te denken; en schoon het mij, met veel moeite, gelukt is, het grootste gedeelte te ontcijferen, vrees ik ook van eene tekst-uitgave — die in ieder geval ver van volledig zou zijn — vooralsnog te zullen moeten afzien. Van 't jaartal is alleen het eeuwcijfer 8 te herkennen.

Op blz. 8, in Inscr. II, **5**a, 2, *tanpárabyapara*, lees: *tá*°, of liever *ta**) *npá*° (zie de noot op blz. 38); want het teeken bij de *t* heeft veeleer het voorkomen van een verdwaald aanvullingsteeken, dan van een *raswa*, even als dat in **7**a, 1: *bu**)*yut*, en in **10**a, 4: *ityéwa**)*m-adi*.

Op dezelfde blz. 8, II, **6**a, 4, bij *matjuringa* in te voegen: (FS.° *rí*°).

KAWI OORKONDEN.

TEKST.

I.

1, 1. Swasti çaka-warśâtîta 841 çrâwaṅa-mâsa tithi dwâdaci çukla-paxa(FS. °xang), mawulu, umanis, soma wâra, mûla naxatra, nénrĕti déwatâ
2. waidhrĕti yoga, nairiti-déça, i-rikâ diwasa çrî ma|hâ-râdja rakai layang dyah tlodong çrî sadjdjana-sannatanuraga (°santatanu°? °tânu°?) tunggadéwa(FS. ta°) sumusuk · i-kana alas · i lintakan · watak · malintaki, muang alas · i tunah(ku°?) watak · sinapan(pi°?) · muang
3. hanata sûkan · | i wru watak · maganjdjar · i marhyang, parñnahanya umuayana i-kanang sima, hanata sawah i kasugihan · tampah 1 wétan-ni kanang l'mah i tunah muang i lintakan, yata win'li
4. mahâ-râdja i-ri-kanang râma i kasugihan · | pirak (FS. wi°) kâ 1 dhâ 13 mâ 6 yata matĕhĕr · milu sinîma paknânya(?) wanua(?) i tjaitya niyaya(?) çrî mahâ-râdja i turu(?) mangambil, ikèng l'mah
5. sinusuk · l'mah kidul · -ni turus · iké, k'mitan · i mamrâti tilimpi|k · iké, kunang matangyannilu(°n milu?) taṅda rakryân · kabèh kinan-nân · pasak-pasak · mua(ng) parudjar · -nira, yathâ-nyan · paripûrñna kasusukan-i kanang sîma mapagĕha tkâ i(ng (*)?) dlâha-ning dlâha.
6. Yata matang-yan · mangké uni-nikèng | prasasti inangsĕan · taṅda rakryân · kabaih pagĕ-pagĕh sa-byawastha-ning manusuk · sîma, hino krama, w'dihan · pilih magêng yu 1 mas · su 1 mâ 4 rakai halu
7. |pu siṅdok, rakai sirikan · pu hawang, rakai w'ka pu kiraṅa inangsĕan · w'dihan · kalyâga yu 1 mas · mâ 1, ing sowang-sowang, mamrâti pu dapit, tilimpik · pu paṅdamuan, inangsĕan (FS. °ad) · w'dihan ·
8. ambay-ambay · yu 1 | mas · mâ 4 ing sowang-sowang, sam'gat · momah-umah pikatan · pu kambala-dhara, inangsĕan · w'dihan · sulasih yu 1 mas · mâ 8 tiruan(°nu°?) · pu tjakra inasĕan · w'dihan · ambay-

---

(*) Zoo schijnt te staan in het photogram.

I, 1, 9. ambay · yu 1 mas · mâ 5 halaran · pu wihikan · pala|rhyang pu balandung, dalinan · pu parbwata, manghûri pu tédja, pangkur · pu djayanta, tawân · pu séna, tirip · pu hari-wangsa, wadihati pu nanggala, makudur · pu dhanuka, kapua inangsĕan · w'dihan · ambay-
10. ambay · yu 1 mas · mâ 4 ing so|wang-sowang, sang(si?) sinapan (pi°?) · maka wanua i-kanang ri tunah sang pangganuan(°ru°?), inangsĕan · w'dihan · ambay-ambay · yu 1 mas · mâ 8 manglintaki pu sawitra, inangsĕan · kèn · wlah 1 mas · mâ 8 tuhân · i wadihati
11. 2 mira-mirah pu sudanta anak ba|nua i mira-mirah, mangrang-kapi sang l'bur · poh pu(FS. su) wikasita anak banua i datar · watak · datar, tuhân · i makudur 2 lingo sang manghandul · anak banua i kinaling kabinihadjyan, mangrangkapi sang manglagé anak banua
12. i pulung wata|k · makudur · wahuta hyang kudur · lumaku manu-suk, i wadihati sang(FS. si) wada, anak banua i sumbhâgi watak · panghrĕmban(?) · i makudur · sang(FS. si) mangantus · anak banua i djurungan · watak · pagar w'si, winéhan · w'dihan rangga yu 1 mas ·
13. mâ | 4 ing sowang-sowang, parudjar · i hino kaṅdamuhi sang ka-sura(?), anak banua i wungkudu watak · kilisan, parudjar · i halu wisâga sawidyânidhi(FS. °tyânigi), anak banua i hilyan · watak ·
14. padlagan, anurat · i hino ing pangudjaran · wu|ngkal · waraṅi sang çuddha anak banua ing kabikuan · ing kamyang ing djantur · pa-rudjar · i(ng?) sirikan · hudjung galuh sang tatwa, anak banua i srângan · watak · srângan, parudjar · i w'ka wiridih sang kirta-dhara
15. anak wanua i huntu watĕk · pu(hu?) | taddhaṅu, parudjar · i tiruan (°nu°?) · sumudan · sang prâdjnja anak wanua ing kabikuan · ing siddha-kâryya mangasê i dihyang, pradéça-ni wungaṅdaṅu, paru-
16. djar · i halaran · sang-adigama anak banua i djahayan · wate|k · halu parudjar · i palar · hyang sang manjtja anak banua i sumuda, wa-tak-ĕdĕngan(°ĕtĕ°?) · parudjar · (FS. °djarâ) i dalînan · sang trisaraṅa anak banua i muntang watak · upit · parudjar · i pangkur · didĕlan
17. (dĕdĕ°?) · sang-a|dik · anak banua i rakadut · watak · rannyâ(?), paru-djar · i habângan(?) · aluk · sang nirmmala anak banua i manggulungi watak · manggulungi parudjar · i tirip · sang stanggîl(?) · anak banua
2, 1. i | mataram · kamaṅikan · watak · kahulunan · parudjar · i mamrati turuhan · hawang ananta anak banua i kabanyâgân · ing(FS. i) galuh
2. parudjar · i tilimpik · w'ka-w'ka si pawana anak banua i | wuga watak · pĕär · winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ 1 ing sowang-sowang anurat · i mamrati krĕp · sang ludra anak banua i mandahi watak · mandahi anurat · i tilimpik · patilaman · sang ladwângga(khaiwâ°?)

I, 2, 3. |anak banua i kahuripan · watak · pagar w'si winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ 1 ing sowang-sowang wahuta i mamrati prih si godhâ anak banua i talaga watak · mamrati wahuta i tilim-
4. pik · djukutèr · | si déwa anak banua i wĕrĕh-nya watak tilimpik · winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ 2 ing sowang-sowang pihudjung i pangkur · si nanda anak banua i lua watak · lua pihu-
5. djung i tawân · lua sukun · anak banua i lua | watak · tanjdjung, pihudjung i tirip · panawungan · anak banua i panawungan · watak · tirip, winéhan · w'dihan · rangga hlé mas · mâ 1 i sowang-sowang, wahuta kahulunan · dum'ling turuy · si bikrĕma anak banua i s'kar-
6. amway · pu|npunan · i tangar · patih gilikan · si mundi rama-ni wagad · patih tigang sugih si tjakĕr · rama-ni ratha patih panggil · si ba-
likuh winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ 1 ing sowang-sowang
7. anak-bi-nya kapua winéhan · kèn · | wlah 1 ing sowang-sowang pa-
rudjar-ning patih gilikan · sawahu(FS. sagahu) rama-ni dungis(FS. °bis), parudjar-ni tigang sugih si knoh rama-ni wanayî parudjar-
ning patih panggil · si wĕrê(?) rama-ni taçah(?) winéhan · w'dihan · rangga hlé 1 mas(FS. map) · ku 2 ing sowang-sowang râma mâg'-
8. man(?) · ing(FS. i) | kaçugihan · kalang si balawo(?) rama-ni rawi tuha wanua si djalung(?) rama-ni gunu(°ru?), gusti 6(?) si padma rama-
ni wrĕl · si ranggĕl · rama-ni bukat · sy-anggirâ rama-ni latatî si
rĕsji rama-ni pahing si djambhala rama-ni gayuk · win'kas · si k'pu
9. rama-ni gyak · winéhan · w'di|han · rangga yu 1 mas · mâ 1 i sowang-
sowang anak-bi-nya kapua winéhan kèn · wlah 1 ing sowang-sowang
wariga si parasi rama-ni wugĕl · parudjar 2 si bamaña rama-ni
nèk · si b'kyah rama-ni patjang(?) winéhan · w'dihan · rangga yu 1
10. mas · ku 6 ing | sowang-sowang anak-bi-nya kapua winéhan · kèn
wlah 1 ing sowang-sowang rama maratâ si tanggul · rama-ni dulang
si narâ rama-ni gawul · winéhan · mas · ku 2 ing sowang-sowang
11. kalang i lintakan · si kunjdjar · rama-ni subhi gusti 6 si ka|yuara
rama-ni k'pu si w'gil · rama-ni warangan · si déwa si bayatû rama-
ni tjabur(°ngur?) · tuha banua si mahi rama-ni baçri win'kas · si
guwinda rama-ni djo winéhan · wdihan · rangga yu 1 mas · mâ 1 ing
12. sowang-sowang anak-bi-nya kapua | winéhan · kèn · wlah 1 ing so-
wang-sowang parudjar 2 si çanti rama-ni mangiring si laxaña
rama-ni kamwing(ta°?) winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · ku 2
ing sowang-sowang anak-bi-nya kapua winéhan · kèn · wlah 1 ing
13. sowang-sowang wariga si samwî(FS. pa°) | rama-ni ti winéhan ·
w'dihan · rangga hlé 1 mas · ku 2 muwah wariga rama-ni k'sil, hulèr ·

I, 2, 13. sí djawa rama-ni bari tuha wirĕh(wĕº?) 6(?) si gomanta rama-ni pahĕhan · si wahu rama-ni waluh si djanggi si rĕgik · rama-ni buddhi
14. marhyang i dihyang sang bilu|t · rama-ni wadjang marhyang ing djamwu si tjandra rama-ni wadi marhyang i samadi punta unès(?) · marhyang ing putar(ºkar?) · si wawuat · rama-ni manjtjing tanj-djĕning(ºdjêº?) kalang si t'guh rama-ni ṅdikan raṅê apantil · si pu-
15. lakas · rama-ni baddha râma matuha si ma|hi rama-ni limwang râma maratâ sang kalyâna rama-ni tapa kapua winéhan · mas · ku
16. 2 ing sowang-sowang kalang i tunah si mwohok · rama-ni krânta gusti 3 si anjdjing rama-ni ndurukan · si lĕga rama-ni nandaka |si panjdjol · rama-ni baçu tuha banua si sarwwa rama-ni prahana
17. win'kas · si gudjil · rama-ni yowana winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ 1 ing sowang-sowang anak-bi-nya kapua winéhan · kèn · wlah 1 ing sowang-sowang parudjar | 2 si tarah(?) rama-ni m'dang rama-ni ayî winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · ku 2 ing sowang-sowang anak-bi-nya kapua winéhan · kèn · wlah 1 ing sowang-sowang
18. wariga si buru rama-ni mundiki winéhan · w'dihan · rangga hlé 1 mas · ku 2 pa|wah wariga si bâma ra(ma)ni uduh hulèr si muk · -muk · rama-ni ṅdokoh tuha wĕrĕh 2 si maṇgalap · si hunur · rama
19. maratâ si wada kakiwangi · si mbĕyĕng(mwĕº?) rama-ni kupu wi-néhan · mas · ku 2 ing sowang-sowang, kalang i wra si gès · | rama-ni
20. bining(ºni,?) gusti 6 si kwah rama-ni k'pu si wangah, si gardjita, si panjdjol · rama-ni tjangkak · tuha banua si lakwan · rama-ni ku-tjyak · win'kas si palaku winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ 1 ing sowang-sowang, anak-wi(bi?)|-nya kapu(a) winéhan · kèn · wlah 1 ing sowang-sowang, parudjar 2 si lĕwĕ(lĕdjĕ?) rama-ni bari si lutung rama-ni puṅduk · winéhan · w'dihan · rangga yu 1 mas · ku 2 ing sowang-sowang, anak-bi-nya kapua winéhan · kèn · wlah 1
3, 1. ing so|wang-sowang wariga si garu rama-ni samwî, winéhan · hlé 1 mas · ku 2 hulèr si luka rama-ni daha winéhan · mas · ku 2 sama (FS. sâº) t'pî(ºi?) siring umilu pinaka sâxi(ºî?) ri-kanang suçukan ·
2. sîma râma i sawyan(ºtyaº?) · gusti si anggu rama-ni gi|lĕh kalang si nèk · rama-ni dalihan · parudjar · si luting rama-ni drĕngil · râma i luïtan kalang si hiri rama-ni datti parudjar 2 si kaïû(?) rama-ni kuçala si dagû rama-ni blyah kalang i tigang sugih si sungkul
3. (puº?) · rama-ni kodo gusti(FS. gusi) | si kuring rama-ni balam · parudjar · si k'dangan · kalang i parang si b'tah rama-ni tarima tuha banua si kantî kaki bhawita parudjar · si datang rama-ni barubuh, tuha banua i gilikan · si kalamwuay · parudjar 2 si hrĕng rama-ni

I, 3, 4. dungas · si knoh | rama-ni wanayî kalang i kalawukan · si gaṅa
rama-ni darâ gusti si tarkha rama-ni godhi parudjar si glo i-ka-
nang kalang gusti tuha banua kabaih ing t'pi siring winéhan ·
w'dihan · rangga yu 1 mas · ku 2 ing sowang-sowang, i-kanang pa-
5. rudjar · ka|baih kapua winéhan · w'dihan · rangga hlé 1 mas · ku 2
ing sowang-sowang râma i turu mangamwil · milu pinaka sâxî si
waraṅa rama-ni bhuktî(°i?) kalang si arta rama-ni dhyâna winéhan ·
w'dihan · rangga yu 1 mas · ku 2 ing sowang-sowang anak-bi-nya
6. winéha|n · kèn · wla(h) 1 ing sowang-sowang parudjar · si padma wi-
néhan · w'dihan · rangga hlé 1 mas · ku 2 sa-mangkana i-kanang
rarai laki-laki waduan · dinûman · pirak · anâtak · anakupang(?) wi-
7. néhan · w'si kâyânurûpa atapukan · milu ri-kanang çuçukan · | sîma
si rahulu rama-ni mariśa(°ripa?) anak banua i paglutan · watak
tiruranu si marûm · rama-ni tarima anak wanua i kahutanan · watak
mataram · si pinjdjungan(FS. pî°) · rama-ni namwi anak banua i
8. mangĕwĕl · watak · anggul(?) · si patanghuran · anak banu|a i wĕng-
kal · watak · dalinan · si balilu anak banua i paniruan · watak · pang-
gịl · hyang si bisama anak banua i pakalangkyangan · watak · pagar
w'si si lamayung anak banua i watu-watu watak · watu-watu piṅda
9. atapukan · | prâṅa 3 hop · (hopâ?) rarai winéhan · pirak · dhâ 1 kina-
baihan-ya tarimwanya winéhan · pirak · mâ 1 kinabaihan-ya, pini-
nang mawuaya i marĕbung muang ri wulung winéhan · pirak · mâ
8 ing sawanua-sawanua, muwah sang wîrĕh(wĕ°?) i kaçugihan ·
10. |milu mawuay · winéhan · pirak · mâ 2 tlas sangsipta i-kanang pasik ·
pasak · muang sadji masamaxa sira kabaih i-ri-kanang l'mah i kunah-
(tu°?) wâhu sinîma umunggu i taratag · mamangan · manginum ·
maparimwangi mapangalih madj'nu mas'kar · krama-ni kanangka-
11. |ngan · hadangan · prâṅa 4 mamulya pirak · dhâ 5 mâ 8 ing sa-
widji, tîxukat(tîtsu°?) · prâṅa 3 anung kinon · mahâ-râdja humarĕpa
i kanangkangan · sang paku-wangi pu banjdjua anak banua i kaṅ-
12. dang watak · pangku-wangi muang sira tangkil · pu vu|njdjî anak
banua i tĕrĕnĕh watak · tangkil, luïr-ni kanang ininum · tuak ·
siddhu, pinjtja(wi°? tji°?) sa-mangkanang padahi tuwung rĕgang
brĕkuk · gaṅdirâ-waṅa hasta, sa-pariskâra i-kanang pangan(ma°?) ·
inum · paripûrṅna i-ri-kanang sorai ping nam tabih(°bĕh?) mangdi-
13. |ri sa-wahuta hyang kudur · makalambi masinghêl(FS. °il) · w'dihan ·
yu 1 sumangaskâra sang hyang watu sîma umunggu i sor · -ning
witâna humarĕp · baitan(wai°?) · umasê sang prâkwitaka(°gwi°?) ka-
baih umunggu lor-ning witâna i-kanang patih muang i-kanang

I, 3, 14. râlma rarai matuha laki-laki waduan · umunggu kidul-ning witâna,
sadji sang hyang watu sima(sîº?) w'dihan · rangga yu 1 mas · mâ
1 bras · ring tamwakur · sadângan · mas · mâ 6 w'si urâ 5, w'si-w'si
15. prakâra | wadung patuk · rimwas · lukai tĕwĕk · punukan · gulu
miku rumbhâgi kris · landuk · sa-widji sowang linggis 5 wangkyul
1 tamwaga prakâra(FS. sraº), padyusan · tahas · saragi paganganan(?) ·
16. inuman · padamaran(FS. saº) · sa-widji sowang kampil 1 bras pa|da
1 w'si ikat 10(1,?) tandas-ning hadangan 1 kumol 1 tjaru s'kul ·
dinyun · prapassasa 7(?) mar · tulu(ng?) paärgha pasilih galuh hayam ·
hirĕng 5 hantrîni 5 panjtjopatjâra glĕpung putih kuning(FS. tuº)
17. kamwang gandha dhûpa dîpa dj'nu, nâhan · luïr-ni | kanang sadji,
winong ta bhaṭâra brahmâ pinaka déva sâxî i sang hyang watu
sîma matĕhĕr · manganjdjali mamûdjâ i sang hyang brahmâ mang-
hanâkan · sâpatha i sang hyang watu sîma ling-nira indah bhaṭâra
18. brahmâ sang hyang prithivî(FS. prikithî) âpya tédja bâ|yu âkâça
(FS. mâkâº) lor · kidul · kuluan · wétan · i sor · i ruhur · sang hyang
rahina w'ngi sang hyang déwa çûxma sakwaih ta bhaṭâra kita déwa
pramâna yâwat · hana wuang umulah-ulah ikèng watu sîma pa-
19. tyananyu yadéyanyu | i patîya té panoliha i vuntat · té tinghala i
likuran · tampyal · i wirangan · uwahi i tĕngannan(kĕº?) · tutuh tun-
dunya blah kapâla-nya(FS. taº) s'bittakan · w'tang-nya rantan · usûs-
20. nya w'tuakan · dalamman-ya duduk · hati-nya pangan · daging-|nya
inum · râh-nya tĕhĕr · pĕpĕddakan · w'kasakan · hawu kérir · tibâkan ·
ing mahârorawa klân · i kawah sang yama sa-luïr-ni(ng?) lara
hidapan-nya, kadi lawas · sang hyang tjandrâditya sumungluh-i
21. (FS. puº) anda-bhuwana mangkanâ lawasan-ya|n · t'muakan · sâng-
sâra, awak-nya rabi-nya anak-nya putu-nya puyut-nya anggas-nya
nâhan · ling-nira(FS. lînira) panghanâkan (*) · sapatha matĕhĕr · ma-
mantingakan · hantlû manĕtĕk(FS. ºkĕk) · gulû-ning hayam ling-nira
22. inah bhaṭâra kady-anggâ-niké hantlû tan · wa|luy · i kurungan-ya sa-
mangkana ikèng hayam · tan · valuyâ mat'pung gulû-nya mangkanâ
t'mahanan-i kanangnguang umulah-ulah suçuk-ning kudur · sângsârâä
taya çakula-gotra-nya kawaih, i-kana sang masîma swasthâ dîrg-
hâyuśâ astu (.)

(*) Boven de eerste letter *p* staat een teeken als *r* (*lajar*): waarschijnlijk eene schrijffout?

II.

1*a*, *Onbeschreven.*

b, 1. Swasti çaka-warsâtîta, 762, çrawaña-mâsa, tîthi panjtjadaci(FS. ºcî)
2. çukla-paxa, ma, po, | ra, wâra manahil, grahatjâra, néritistha,
3. danisîha naxatra, piwâçyâ déwatâ, mahé|ndra mañdala, çobhâgaña yoga, balawa karâña, çaci parwwosa, bago mûhûrttâ, kumbha ra-
4. |ci, i-rikâ diwaça-nyâdjnjâ çrî mahâ-radja çrî lokapala, hariwang-

2*a*, 1. çotungga-déwa nâma râdjâ|bhiséka, yan panuksuk · dharmma-sîma, l'mah waharu-kuli ngaran-ya, kunĕng hingan-ing l'mah wétan,
2. mâsi|daktan · lâwan · waharu, manikulalâwâ, masidaktan · lâwan ·
3. k'bon-agĕng, mangidul-kidul, masi|daktan · lâwan kabuwunan, · manikulalâwâ, mangulwan, masidaktan · lâwan ganting, mangalor ·
4. |masidaktan · lâwan ganting, mat'mu lâwan wahâru, nimita-nyan ·

b, 1. sinuksuk · dharmma-sîma swatantra ikang kuli(FS. guº), | hanata bulé-nira çri loka-pala, mangaran · si kalé, ika saddhâna-ning
2. sinuk (*) · dharmma-sîma | ikang kuli, hanatha w'ka-nira pâduka çrî mahâ-radja, mangaran · sira tanjtju-makuta, sira tjanjtju-mangga-
3. |la, sira tjanjtju-makuta, anghèr-ing kuli kulwan, sira tjanjtju-
4. manggala, anghèr-ing kuli wétan, mangka|na diwaça-nira çrî lokapala hariwangçotungga-déwa, dinulur dé rakryan · mahâ-mantri ka-

3*a*, 1. triñi, rakryan · | mantri hiño, daxotama, rakryan · mantri halu,
2. pratipaxa-sangçâya, rakryan · mantri siri|kan, mahâmâhino, ikang ulih-ira nuk · dharmma-sima ring kuli, katĕmwa ring dlaha-ning
3. dlâha, mwang tan ka|lapa déning winawa, sang manakatriñi, tan
4. kak'nan · pintan · palâkwan, turun · sakupang satak; bwat | hadjyana-doh-aparĕk, tan kalapa déning winawa, sang manakatriñi, pangkûr,

b, 1. tirit, |miçra, para|miçra, pangurang kring, tapahadji, hèr-adji, padĕm,
2. manimpiki, paranakan, limus, galuh, manghu|ri, mangrinjtji, parang, sungçang, dara, pangaruhan, hatadji, halu warak, kata-
3. ngaran, wininglé, | tapahadji, air hadji, malandang, lĕtja, lĕb-ĕlĕb,
4. kukap, pakalangkang, pakalingking, djuru gosali, djuru|njdjĕman, pabĕbĕkĕl, pararadjĕg, pakikis, palawang, pahawu-hawu, djuru djudi,

4*a*, 1. djuru djalir, dju|ru langling, pabisar, pabisir, panggulung, pamrang-kanang, pawungkunung, pulung padi, pawidu, tangkil, watu
2. |walang, pamañikan, paniga, sikĕpan, rumban, wilang thâni(FS. onî)

(*) De *s* heeft boven zich het teeken van *i*, en nevens zich dat van *d*: het laatste blijkbaar foutief. .

II, 4*a*, 3. widji kawah, hawur, hanâmbangi ta|nghiran, tuha dagang, tirwan,
4. djuru banjol, tumulus, miçra hino, miçra hangin-angin, wli | harĕng, wli hapu, wli panjdjut, wli wâdung, palâma, palimbak·
b, 1. pâras, dampulan, hurutan, kĕpung (*) | kawung, sungsung pangurang,
panjdjing-âlas, sipat·walut, palulumuh, pabubuh, tuṅdân, pata-
2. |tar, pak'di, pawalyan, sambal, sumbul, ityéwam-adi-nya, tantama
3. sima-nira tjanjtju-makuta, w'ka sang hyang | dharmmâ-pramaṅa
i-rika, kady-anggâ-ning mayang tan·pawwah, waluh, rûmambat-
4. (ru°?)-ing natar, wapâ, wangké kabunan, | rah kasamburat-ing
natar, wak-tjapâla, hasthâ-tjapala, duhilatĕn, mamidjilakĕn·wûr-
5*a*, 1. yya-ning kikir, | tan·pârabyapara sang makilalâ, w'ka sang
hyang dharmmâ-pramaṅa i-rikâ, kady-anggâ-ning matjangwring,
2. malaka, | mamahang, manjĕmbul, mangubhar, mamutĕr, mamubut,
3. tanpârabyapara sang makilalâ, kady-a|nggâning maty-angipi, mati
kalĕbu, mati tibâ, mati sininghat-i sapi, mati din'mak-ing matjan,
4. mati sina|hut-ing-ulâ, mati sinamběr-ing glap, tanpârabyapara sang
b, 1. makilalâ, kady-anggâ-ning-adyun, mangapus, | manggula, matarub,
manula wungkudu, malurung, madaměl·kisi, madaměl·payung
2. wlû, madaměl· | payung upih, manganam-anam, mamělut, mana-
3. wang, manangkĕb, mamisaṅdung manuk, makalakalâ, tanpâ|ra-
byapara sang makilalâ, kady-anggâning tjarik·malang, mangkâna
4. ikang warggé dalĕm, lwir-nya, tjĕmpa, kling, | haryya, singhâ,
gola, tjwalikâ, malyalâ, karṅnaké, rĕman, k'mir, awang, mambang,
6*a*, 1. hunjdjĕman, | hanapuka, warahan, kétjaka, tarimba, hatapukan,
2. haringgit, abanjol, çalahan, | tanpârabyapara sa-mangilalâ drĕbya
hadji, sawakanya manganti i sang hyang dharmmâ sima-nira
3. tjanjtju|-makuta, sira tjanjtju-manggala ring kuti, mangkana yan
4. pamudjâ, mangungkunga tjuring, hamaguta payung, ma|ngkana
ta yan pabanju-banju, maguta payung, matjuringa, saṅdung duri,
b, 1. muwah-anata sima-ning hulu|n·ri tjampaga ngaran-ya wétan-ing
2. waharu, ingan-ya wétan·masidaktan·lâwan·dharmmâ-rĕsji, i|ngan-
ya kidul·masidaktan·lâwan·soba, ingan-ya kulwan·masidaktan·
3. lâwan kakalanga|n, ingan-ya lwar masidaktan·lâwan·waharu, sa-
mangkana ingan-ing lĕmah sima sang hyang dharmmâ ring tjampa-
4. |ga lâwan·ring kuti, mangkana adjnjâ-nira pâduka crî mahâ-radjâ,
7*a*, 1. winatja dénira sam'gĕtirwân, pinarĕ|ngêkĕn·déning pinggir siring,

---

(*) Men zal wel moeten lezen *tĕpung*, maar de *k* is, ook in 't photogram, volkomen duidelijk.

II, 7*a*, 1. lwir-nya ganting, mangaran · buyut (*) · kuda kalwang, winéhan ·
2. w'dihan · sa-wi|djі, pirak, mâ 2, ku 2, sumaṅding mangâran · buyut
3. śakarĕp, winéhan · w'dihan · sa-widji, pira|k, mâ 2, ku 2, gayam · tĕbĕl, mangaran · buyut · k'bo saṅdungan, winéhan · sa-widji, pi-
4. |rak · mâ 2, ku 2, kasé mangaran · buyut · matjântanaris, winéhan ·
b, 1. w'dihan · sa-widji, pira|k · mâ 2, ku 2, waharu mangaran · buyut ·
2. k'bo suṅdéyan, winéhan · w'dihan · sa-widji, pi|rak · mâ 2, ku 2, sa-mangkâna pâra-samya hinanakĕn-ira dénira tjanjtju-makuta, lâwan ·
3. tjanjtju-|manggala, hanata déça mangaran · ikang hnî, mangisèni
4. sadji, grih kapiting, pirak, mâ 2, ka̲ 2, | midjil · kala pûrṅnama-ning kapat, i kata pinarungwakĕn · ring pinggir siring, mwang
8*a*, 1. thani kaniśtha, maddhyamo|ttama, inâdjnjân tékâ sam'gĕt · makudur, mwang sam'gĕt · wadihati, manibâkna çapatha mang-mang i-rikang
2. wwa|ng-asing maharĕp · manglĕburânugraha çrî mahâ-râdja i-rikang
3. kuti, tad-anantara mangdiri taya mangdik · ma|ngiahâsa, tlas · sangkĕp · ring widhi-widhana, makalambi wlang-wlang sangké harĕp, ndâ nihan-
4. ika ling-nya: Ong mi|ndah ta kita kamung hyang hari-tjandanâgasti-
b, 1. mahârśi, pûrwwa-daxiṅa-paçtjimottarâgnéya nairiti-bâ|yâbyaiçânya maddhyorddham-adhah, rawi-çaci-prĕthiwyâpas tédjo bâywâkâça,
2. dharmmâhoratra, | kucikâ, gargga, métri, kurusya, pâtanjdjala,
3. sakwaih ta bhaṭâra baprakéçwara, kamung hyang i dihyang | , ring sata-srĕngga, kamung hyang i watu lampyar, kamung hyang ma-
4. rapwi, umalung karuṅdungan, wukir sumbi, sang | hyang susuṅdara, kudjatan · walambangan, i gulasing, i langunu, patunggwan, sang
9*a*, 1. hyang i m'dang, sang hyang | pâmungwan, sang hyang kidu-kidul, kamung hyang tuwuhada, hyang tawihang, hyang kurawi-
2. ngan, hyang panga|wan, sang rumaxa ring prĕthiwi-maṅdala, sa-
3. hananta aśta-loka-pala, kita nandiçwara, mahâ-kala, | kita napâti, kita raditya, kita soma, anggara, buddha, wrĕhaspati, çûkra,
4. çanéçtjara, rahu, | kétu, kita aditya, kita tjandra, kita naxatra,
b, 1. kita sambatsara, kita kala, kita mrĕtyu, kita | twak · çrota̲, tjaxuh, djihwâ, ghraṅa, pâda payu, upâsthâ, kita wak · bhaṭâra, kita wak ·
2. pâ|da, kita tanmatra, kita pawak · sakala pratyaxa-bhaṭâra, kita
3. saxi-bhûta, sa-hananta déwa-sû|xmâ kabaih, rĕngê ta mang-mang-ning hulun, tumon-a̲ngadoh-aparĕ, rahina w'ngi, kita pinakâ ḥurip-
4. ning sa|rwwa-manuśa, t'ka ring sarwwa-satwa, treṅa, lata gulma,

---

*) De *b* heeft achter zich een' overtolligen trek, gelijk elders aan 't eind van een' regel, waar eenige ruimte overblijft, tot vulsel pleegt te dienen: misschien dus hier bij vergissing overgenomen uit een ander exemplaar, waarin deze lettergreep *bu* den regel sloot?

II, **10***a*, 1. t'ka ring tiryyak, pâçu, pipilikâ, rĕngê ta mang-mang-ni|ng hulun,
2. yan · hana wwang lumangghâñani adjnjâ-nira pâduka çrî mahâ-râdja,
3. dharmmodaya, mahâ-sa|mbhû, mwang mahâ-mantri daxotama, bahu-
4. badjra, pratipaxa-sangçaya, yan · hana lumangghaña sanugra|ha-nira
pâduka çrî mâhâ-râdja, yan · prabhu, yan · mantri, yan · xatriya,
4. yan · grama, yan · sa|ma-nya, ityéwâm (*)-adi-nya, yan · rumuddha-
ruddha rasa-ni adjnjâ-nira pâduka çrî mahâ-râdja, djwah tasmat ·
b, 1. |karemaknanya, lĕbokna ri sang hyang dalem-èr, sanghapĕn déning
2. wuhaya, yan · mara ring t'gal · sambĕrrĕn · | ring glap, bwangakna
déning-aliwâwar, utalakna déning-alisyus, pulirakna déning déwatâ,
3. |sakitana déning pisatja, banaspati dĕngĕn · sanak, pulirakna déning
4. déwa raxasa, d'makĕn-ing matjan, | yan · para ring t'gal · manĕ-
mwakna sungga wlah, yan · mapara-paran · mapagakna muk, ma-
II*a*, 1. nañdungakna ruyung-awuk, | sĕmpal · sĕmpalĕn, pangalorakna pa-
2. ngidulakna déning déwa raxasa, wwil · détya dânawa, sa-mangkâ|na
sapâthanî sang makalambi hadji, yawat · tjândraç-tja çuryyaç-tja,
3. ri çakalalodipitah, tawat · sangçâra | gamatjat, awetji-naraka (†)
bradjèt; kadi lawa(s)-sang hyang tjandrâditya sumuluh-ing sakala
4. loka-mañdala, ma|ngkana lawas-nyâmukti sangçâra, mangkâna ling-
ning sapata sang makalambi hadji, pinarengêkĕn · ri pâra-samya,
b, 1. ring kanistha-|maddhyamottama, ri tlas-nyan · mangkâna, mangsĕ ta
2. sira tjanjtju-makuta, lâwan · sira tjanjtju-manggala, i pâra-sa|mya,
winèh ta pâra-samya manadaha, t'ka sang makudur, wadihati,
3. muâng pati, wahuta, tĕhĕr-âmobhayâkĕn · l'mah | sima hnî, kalap ·
dé-nira tjanjtju-makuta, mangkâna ikang hnî, i sampun · nyan ·
4. mangkâna, mantuk ta sang pâra-samya maré grĕha-|nya sowang-
sowang, iti prasasti ring kuti, parisamapta tla(s)-sinurat · ring
madjha(?)-pahit.

III.

Maakt het slot (pl. 5—6) uit van **V**, *waarvan het in den steendruk bij vergissing gescheiden is. Zie beneden onder* **V**.

(*) De *v* heeft boven zich een dubbel teeken, bijna gelijk Jav. *ing* (◌ং), maar dat hier den Sanskr. *anunâsika* ◌ঁ (een' sluitenden neusklank) schijnt te vertegenwoordigen, ofschoon die hier niet op zijne plaats is, evenmin als beneden, II*a*, 3, op de *k* van *naraka*. Elders heb ik het nog niet aangetroffen, daarentegen wel, in 't mystische *Ong* of *Om* (zie beneden, VII, 5*b*, 4, een teeken, dat in gedaante veel juister aan den *anunâsika* beantwoordt.

(†) Met *anunâsika?* Zie de vorige noot.

IV.

1*a*, 1. Iku wruhané si parasamé sahuman · pagĕr, para wadanâ, buyut-ing
2. gĕsang, has'dahan tani hi tĕrung, pa|tih nadi, patjatańda hi tĕrung,
haryya wisanâ, maka nguni hangutjap gawé tani ring madja-pahit,
3. haryya | warani, yèn-andika-ni-ngong, déné bhûmi-né si darani,
4. kang-ing céla mańdi, sa-bhûmi-né si darani | kang-ing céla mańdi,
i réhané luputa ring palawang tahil, sa-kawliran-ing râdja-karyya,
5. titiban, | titisarâ, rarawuhan, harik · purik sa-prakara saki dalĕm,
6. hadĕg · ringgita, amitanâ, | i çakâ, 1316, amuktiha hing-acirah
b. 1. pitu, hawalĕra ta sa-bhûmi-né si dara|ni kadĕg · ringgita, tan-alonga,
2. tan-awuwuha, tanpangladana bhûmi né brayané, tan kala|danâ,
iku ta wukating(?) pagagalihané hing katanèn, sa-t'ka-ni râdja-mûdra,
3. kang râdja-mû|dra yèn-uwus · kawatjâ, kagugona déné si darani, titi,
4. ka, rpa(?), i çakâ, 1316. | Hantuk-ira rĕrambĕkĕl · tuwuh, tan-ikut ·
5. sawah-ira darani, ring céla mańdi, kadj'nĕngan dénira | para bi-
nuyut-ing céla mańdi, sira sang-aryya .. mbu .. uyut(?)-angarĕp
6. sira (*) djanana, sira buyut · sĕngguh, kaba|yan sira kol(?), panjari-
kan sira sambarana, sira rangga g'lar, hantuk-ira para binuyut-
7. amalĕrakĕn · bumi-nira da|rani..... i sawah djêng, 1, ki, 1, djara,
1, hiring, 1, .. ĕ.....

2*a*, (†) 1. Iku wruhané ka(ng?) wong hangalap · bumi-né si darani, ri céla mańdi,
2. kang pabuyukan(°tan?), yèn-andika-|ni-ngong, tan-ana-ni wong pati-
3. pati hangalapa saking babanèh, hawalĕra sa-bumi-né si darani kang si|ma
sa-lawang, tanpangladana, tan kaladana, i réhé huwus katuri(°buri?)
4. ri ngong, iku ta kang-angraxa | sapiha, sawiné kadahuta tumuli
sa-t'ka-ning râdja-mûdra, hawalĕra kang sa-bumi-né si darani kang
5. sima | sa-lawang kadahuta sawiné, makadonahiyangaméxakna(?)
6. hangalapa, i réhané kadĕńdaha saki dalĕm · | sa-dĕńdani pangalap(?)
bumi dalêm · dĕńdahané, kang râdja-mûdra yèn-uwus kawatja ka-
7. gugona déné si darani pihag'mané | , titi, ka, 2(3?), i çaka, 1317.|
b, 1. Iku wruhané kang-apangarah putadjénan, sa-kalwiran-ing wong-apa-
2. ngarah putadjénan, yèn-a|ndika-ni-ngong, déné kasimané si darani
ka(ng?) désa ring céla(ma)ńdi, i réhané luputa ring putadjénan,
3. |sa-kalwiran-ing putadjénan · saki dalêm, saki yawi, luput, luput-ing

---

(*) In 't FS. zou men eer lezen *pira*, maar in 't photogram is de *s* duidelijk.

(†) In 't FS. staan de twee zijden van plaat 2 in omgekeerde volgorde. Alleen met het oog op de jaartallen zijn ze hier verwisseld.

IV, 2*b*, 4. ririmbagan, pabata, titisara, | rarawuhan, titiban, djadjalukan,
5. susuguhan, pangisi kaṅdi, luput-ing sosorohan · | garĕm, hurug-
urugan dalan · bĕb'nĕran-ing tjaṅggu, sa-kalwiran-ing râdja-karyya
6. putadjénan · saki dalĕm, saki yawi | luputa, luput-ing-arik · purih
sa-prakara, kang radja-mûdra yèn·uwus kawatja kakugona déné si
7. darani pihag'mané |, titi, ka,... i çakâ, 1318.

V.

1*a*. *Onbeschreven.*
b, 1. Swasti çaka-warsâtîta, 945, asudji-mâsa (*), tîthi nawamî çukla-paxa,
2. pa, po, wrĕ, wâ|ra kuningan, wîçwara déwatâ, drĕtti-yoga, kolawa-
3. kâraṅa, bâyabyâstha, i-rika diwaça-|nyâdjnjâ çrî mahâ-râdja rakai
halu çrî lokéçwara dharmma-wangça airlanggânanta-wikramotungga-
4. déwa, | tinadah dé rakryan · mahâ-mantrî hino çrî sanggrâma-widjaya
5. dharmma-prasâdottungga-déwî, umi|ngsor-i taṅda rakryan · ring pakira-
2*a*, 1. kirân · makabéhan, kumonakĕn-ni-rikang sama-sânak · dyah | kakî
ngadu-lĕngĕn, sambandha, ikang sama-sânak · dyah kakî ngadu-
2. lĕngĕn, tan · kapâlang-alang sustu-|bhakti i pâduka çrî mahâ-râdja,
3. lot kahudanan, kapyayân, an pangékânta i pâduka çrî ma|hâ-râdja,
maka tjihna-nikang sama-sânak · dyah kakî ngadu-lĕngĕn · sâxat ·
4. warttamaṅa, pinaka hasta pâ|da dé pâduka çrî mahâ-râdja, sâri-
5. sâri tanpan'gahangé lâwan panas tis · an · sumiddhâkĕn sa-pangutu|s ·
pâduka çrî mahâ-râdja, sa-mangkana gêng-ning kasustu-bhakti-nikang
b, 1. sama-sânak · dyah kakî ngadu-lĕngĕn · | yatikânuwuhakĕn · tjitta-
parama karuṅyâ ri manah pâduka çrî mahâ-râdja, matang-nyan ·
2. inanu|grahakĕn · tékang kakurugan · sumlati rikang thânî si djana-
3. tyĕsan · salamban · wétan, tambĕha|ni sîma sama-sânak · dyah kakî
ngadu-lĕngĕn, sa-mangkana rasa-nyânugraha pâduka çrî mahâ-râdja,
4. i | sama-sânak · dyah kakî ngadu-lĕngĕn, muwah turun-yânugraha
5. pâduka çrî mahâ-râdja, i sama-sâna|k · dyah kakî ngadu-lĕngĕn, ri
hana-ning asambyâwahara, nguniwèh ikang tjarik · huma sa-lwi-
ranya, |
3. *Ontbreekt; de volgende platen in den steendruk onder III.*
4*a*, 1. singgah, prabĕsi, widu mangidung, tantama taya ri sama-sânak ·

(*) Boven de eerste letter *a* staat een trek, die er niet schijnt te behooren: wellicht het uiteinde van de krul boven 't voorafgaande cijfer?

V, 4*a*, 2. dyah kakî ngadu-lĕngĕn · kéwala | sama-sânak · dyah kaki pramâṅa
i-rika kabèh, mangkana tékang suka duhka, kadyângga-ning mayang
3. ta|npa wwah walû rumambat-ing natar, wipati wangké kabunan, râh
4. kasawur-ing natar, kadal mati ring hawan, sâ|hasa, wâk-tjapala,
hasta-tjapala, duhilatĕn, hidû kasirat, mamidjilakĕn · wuryyaning
5. kikir, mamuk, | mamumpang, ludan, tûtan, hangça pratyangça,
b, 1. dĕṅda kudĕṅda, maṅdihalâdi sa-prakâra kabèh, yati|ka sama-sânak ·
dyah kakî ngadu-lĕngĕn · pramâṅa i sa-drawya hadji-nya kabèh, sa-
2. mangkana turu|n-yânugraha pâduka çrî mahâ-râdja, i sama-sânak
3. dyah kakî ngadu-lĕngĕn, muwah-anugraha pâ|duka çrî mahâ-râdja,
i sama-sânak · dyah kaki yan panghiwwa raré w'nang-awida naga-
4. râcî, anapiha|na saka w'nang, muwah w'nang-apasilih lĕlĕmbu, w'nang
mawalya tuwuh watu, hurip-ânak, tunggak-ning waryyang, tutu-
5. |njdjung, pahawwa-hawwan, matjiwa-patra, masantya, muwah w'nang-
5*a*, 1. aringringa banantĕn, palungan sinahaban · ba|nantĕn, w'nang-asuragâ
banantĕn · tan · djamûs, adj'nwa halang, asumpinga tunjdjung siniwak,
2. w'nang-anu|suna palangka binubut, balé inantun, waruga tinuwung,
3. palawangan tinutub, muwah w'nang-ama|ngana sa-lwir-ning râdja-
mangça, badawang, w'dus · gunting, asu tugĕl, karung pulih,
4. karung matîng gantungan, w'nang-â|huluna pudjut, bhoṅdan, anj-
djamaha raré kawula, amupuha kawula, w'nang ungcirĕn-ing strî
5. larangan · | wwang-i djro, ulun-ulun minggatuhun · tan-ulihan-ya
manginggatakĕn · mwang tanpa kastryan-ya, w'nang ungcirĕn-ing
b, 1. maling | t'lĕs, anglûputaknâmuk, w'nang-amudut · tugĕl, lĕmbwa-
2. nusarpagwanya(°sapigwanya?), naga salèng, tikus-atut · buwu|ngan,
anguyuhi kikis, w'nang ungcirĕn-ing-ahutang rangang kat'mu tatalĕn
3. sa-hutang-nya puhakana, mâga|ring sûga, angkĕn · tahun, muwah
w'nang kat'mwanan-ing sapi gawé t'busĕn-ing pirak, ku 2, dé sang
4. madrĕwya, w'na|ng-am'gata watis · yan · kahaywaknan-ing tjârik ·
5. donanya. sa-mangkana turun-yânugraha pâduka çrî | mahâ-râdja,
kat'mu kaliliranani w'ka wèt sama-sânak · dyah kakî ngadu-lĕngĕn,
6*a*, 1. m'né hlĕm · t'ka ri dlâha-|ning dlâha, mangkana rasa-nyânugraha
2. pâduka çrî mahâ-râdja, i sama-sânak · dyah kaki, muwah-anugra|ha
çrî mahâ-râdja, ri tatkâla-ni kapûdjân · sang hyang râdja-praçâsti,
3. w'nang-amaguta padjêng pingul, w'nang-a|ngûngkûnga tjuring rahina
w'ngi, awawara sĕmpal, ndatanpangirasata dyah kaki watĕk · yân ·
4. mangkana, mu|wah manghanakna sawung, djudi, nita, pari-parihan,
5. sa-p'kĕn ta lawasanya, sa-mangkana tingkah-ni kapûdjân · | sang
hyang râdja-praçâsti, muwah nugraha çrî mahâ-râdja, ikang kaku-

V, 6*b*, 1. rugan · sum'lap · i-rikang thâni panjdjing si | djanatwasan, lamban ·
wétan, i karah, lirih, 9, i g'sang, djêng, 6, i tjamuñda, lirih, 9,
2. i wano t'ngah, mâ 4, sa-|mangkana kwéh-i kang kakurugan · inanu-
grahakĕn dé çrî mahâ-râdja, i sama-sânak · dyah kakî ngadu-lĕngĕn.

VI.

1. *Ontbreekt.*

2*a*, 1. |grahan sumima l'mah-nya, sambandha, muang gati-nyan · sang
2. mapanjdji djâtu-irĕng an · satata dharmma-tjintânakâ | raswa bhawa
muang nityasa gumawyakĕn · samânukanâna ri manah çrî mahâ-
3. râdja, muang atĕhĕr ta sang mapanjdji djâ|tu-irĕng tanpa nginâk-inakâ
mâmrîhakĕn · ring-ahoratrâhoratrî, muang kahiri dé warggâdjî (*) ri
4. sumbu|t · makabéhan · makabayan · mangilangâkĕn musuh, muang
5. donyan · langgĕng kâprabhun · pâduka çrî mahâ-|râdja, sîniwi ri
mañik · ratna-cînghâsana, muang sang mapanjdji djâtu-irĕng umma-
6. tur-i rakryân · kanuruhan, i | rèh-nyan · thânî-nya thâni djâtakâ ri
sumbut, rakryân · kanuruhan umatur-i pâduka çrî mahâ-râdja,

b, 1. |, mangaturakĕn-i sang mapanjdji djâtu-irĕng iniring dé wârggâdjî (*)
2. ri sumbut · matuha manwamâ kahadi kabaya|n, umatur hi l'bu pâ-
duka çrî mahâ-râdja, mangaturakĕn-îng thânî-nya ri sumbut · watĕk ·
3. çakapat, mangka|na rasa-nya tûr sang mâpanjdji djâtu-irĕng hi l'bu
pâduka çrî mahâ-râdja i réhânyan sumima l'mah-nya ri sumbut
4. |, muang çrî mahâ-râdja prabhutamâ mahâ-wicésa, muang tan
5. dadi(?) tanpa nganugraha ring bakti ri sîra(si° ?), muang mantang-nya|n
tumurun · ubhaya satmathâ(°mawâ ?) çrî mahâ-râdja i pang hyang sang
6. mâpanjdji djâtu-irĕng, maka tjihna an · pinadamĕlâ|kĕn · sang hyang
âdjnjâ hadji prâçâsti, k'mitanâ-nikang warggâdjî (*) ri sumbut, muang
i rèh-nyan sumima l'mah-nya si |

Vervolg ontbreekt.

(*) Achteraan de laatste letter *dj* heeft het oorspronkelijke nog een' raadselachtigen trek, als ware 't *á*, die in ditzelfde fragment nog een paar maal juist in 't zelfde woord voorkomt. Trouwens onderscheidt het schrift van dit stuk zich in 't algemeen door eene zonderlinge overdaad van die laatste neerhalen, die het soms zeer twijfelachtig maakt, of eene *a* als kort of lang te lezen is.

VII.

1*a* *Ledig.*

b, 1. Swasti çaka-warsâtita, 853, çrawaña-mâsa, tîthi daçamî krĕsña-
2. paxa, pâ, ka, bu, wâra, sinta, | aiçanya-stha, grahatjâra, adra-
naxatra, çulabhrĕd déwatâ, bâruṅya-maṅdala, wyatipâta-yoga, wawa-
3. |karaña, yama parwwéça, çwéta-muhûrtta, singha-râci, i-rika diwaça-
4. nyâdjnjâ çrî mahâ-râdja raké hino, mpu | séṅdok, mpu daxottama
bahu-badjra patipaxa-xaya, tinadah dé raké sirikan · mpu sahasrâ-
5. kira|ña momah-umah kalih maḍaṅdĕr, mpu padma, anggĕhan, mpu
6. kuṅḍala, umingsor-i para taṅda rakryan · ring pa|kira-kirân · maka-
béhan, i pingsor-nyâdjnjâ çrî mahâ-râdja, kumonakĕn-i ri-kanang
7. wargga hadji i warahu, padamakna sang | hyang-âdjnjâ hadji-praçâsti,
k'mitana wargga hadji sa-pasuk thâni kabèh, makâdi buyut · manggali,

2*a*, 1. sambandha, gati wargga | hadji, an nityasa suśtu-bhakti mamrihakĕn ·
ri çrî mahâ-râdja, ring samara-kâyya(-kâryya?), maka tjihna sanjdjata
2. wargga hadji. | sâra dhirotsahâ sangukasuranya, maka rahinang
3. w'ngi, saha dodja, tabĕ-tabĕhan, umiring bala pâduka çrî ma|hâ-
râdja, angrarah-umilangakĕn · sa-kahanan-ing çatru kângkĕn-andha-
4. kârâwaçarîra, an mangkana gêng-ni kasuśtu-bhakti-nikang wa|rgga
hadji katinghalan dé pâduka çrî mahâ-râdja, krama-ning kadi sira
5. prabhûttama paramâniwaryya çakti diwâkârâwata|ra, sâxât paçarîran ·
bhaṭâra ciwaditya siran · humilangakĕn-ikang çatru masasaran-alayu
6. ri daça-déça, maka hétu | tan · w'nang-nya dumĕlê wiryya pratapan
ri kângk·n · tédja prasârita prakâça ri pradjâ-maṅdala, tan hana
7. çatru mangawara | kaiçwaryyan · çrî mahâ-râdja, mapagêh palungguh
çrî mahâ-râdja ring ratna-singhâsana, w'nang ta sira manganugra-

b, 1. hani|nak-ning subhakti ri sira, ikang wargga hadji pu awasta
2. daça-bhuta dé çrî mahâ-râdja, matang-nyan · dawuh anu|graha pâduka
çrî mahâ-râdja, i-ri-kanang wargga hadji i warahu, ri w'nangan-
3. ya kolah-ulahana ri swa-déça war|gga hadji, asuraga banantĕn · tan ·
djamus, ariringa banantĕn, adjĕnu halang, widja kuning, asumping
4. tu|ṇjdjung siniwak, kalasa gum'lar, anusuna palangka binubut,
5. tumumpaka ring balé, apaṭaṅdĕgana, muang | katjapurinĕn, w'nang-
amangana râdja-mangça, badawang, baning, w'dus · gunting, karung
6. pulih, karung mati ring gantungan, asu tu|gĕl, taluwah, w'nang-
anjdjamaha kawula, amupuha kawula, angrahana, w'nang yan saha
7. dosa, w'nang-ahuluna | pudjut, boṅdan, djénggi, w'nang katémon-ing

3*a*, 1. strî larangan, wungangi djro, hulun-hulun · minggat, tuhun ta|n-

VII, 3*a*, 1. ulihan-ya nginggatakĕn, muang tanpa kastrîan-ya, w'nang-ungsirrĕn-
2. ing maling konjakan(kobâ° ?), angluputakna muk · | muwah apakĕbana
ngungkul-ungkuluna galanggang, parigi-nya pinaka latja-latja-ning
3. galanggang, w'nang-angadu sawung koluko|su, sawung sinalisir ·
lâwan · t'gĕl, aramé-raména i djro galanggang, pamikulakna sayub ·
4. inulê|san pikulan-ya, atunggula bâman(nja° ?), haninghĕlana, anga-
5. lungana, pamadja, angulihakna p'kĕn · kaliwwan · | amuṅdut · dyuna
kakurugan, kamĕmĕran, apamaṅdai mâs, apamaṅdai wĕsi, apa-
6. maṅdai kangça, a|pamaṅdai dang, apam'dĕl, apamutĕr, tan · k'na
ring drĕwya hadji dé sang makĕkĕran, sa-mangkana turun-yânugraha
7. |pâduka çrî mahâ-râdja i wargga hadji i warahu, muwah-anugraha
b, 1. pâduka çrî mahâ-râdja, yan · manggali |, angrangkĕpi, kabayaṅ,
mantĕn, sama huwus tumuwuh, w'nang-awida nâga-râci, anapihana
2. saka, a|gilang-gilanga hâmpyal · gading, s'kar · suhun, dj'nu mâs,
3 padjêng tiga-warṅna, tjiwa-pâtra, pahawon-awon |, masanti, tuwuh-
tuwuhan, prâs · buntĕr, tuwuh watu, palangka gading, antigan-ing
4. mimi, makâdi nâga-pu|spa, nawa-graha, tatkâla ngiwĕ raré awa-
rang-waranga, anindika, atĕhĕr · tan · katamana déning winawa sang
5. |manakatrîṅi, pangkur, tawan, tirip, pinghai wahuta râma, nâyaka
6. pratyaya, t'las · karuhun · | sang-anagata prabhu, sa-prakâra sang
mangilâla drĕwya hadji, wulu-wulu prawulu, agĕng-ad'mit · ring
7. dangû, ma|kâdi miçra, paramiçra, pangurang, kring, padĕm, ma-
4a, 1. nimpiki, paranakan, limûs galûh, malandang, ļĕtja, lê|b-ĕlêb, kutak,
tangkil, trĕpan, sukun, halu warak, rakasang, ramanang, watu
2. walang, pininglai, | katanggaran, tadji, watu tadjĕm, sungging,
3. pangunĕngan, tapahadji, air-adji, manghuri, tiruan, lékan |, maṅiga,
pamanikan, miçra hino, miçra ngin-angin, padjukung, pawungku-
4. nung, panguluwung, pakalangkang, pakalingking, u|rutan, dampu-
lan, t'pung kawung, sungsung pangurang, palikuwu, padawut pang-
5. pang, paradjĕg, pakikis, paw'lit · | pahaliman, makuda(pa° ?), pawuruk,
paw'dus, k'di, walyan, sambal, sumbul, hulun hadji, singgah,
6. pabrĕsi | pawulung-wulung, paṅdak, wungkuk, pudjut, boṅdan,
7. watĕk-i djro ityaiwam-âdi kabèh, tantama-ya i-|ri-kanang wargga
hadji, wargga hadji i warahu djuga pramâṅé sa-drĕwya hadji-nya
b, 1. kabèh, mangkana tékang sukha duhkha | kady-angga-ning mayang
tanpa wwah, walûh rumambat-ing natar, wipati wangké kabunan,
2. râh kasawur-ing natar, kadal · | mati ring hawaṅ, sahasa, wâk-
3. tjapala, hasta-tjapala, dûhilatĕn, hidu kasirât, mamidjilakĕn · | wur-
yya-ning kikir, mamuk, mamumpang, lûdan, tûtan, daṅda kudaṅda,

VII, 4*b*, 4. angça pratyangça, mañdihaladi sa-|prakâra kabèh, yatika tantama
ya i wargga hadji i warahu, katĕmu kalilirakna déni w'ka wèt-nya,
5. m'né hlĕm · | t'ka ri dlâha-ning dlâha, kunêng pratyéka wargga
hadji, manggali, buyut-âmbĕk-âmrih. buyut · wâhsadara(?), buyut ·
6. |angukus, buyut · dudang, buyut · wadwâ, buyut · gĕrĕhana, kaki
7. uwin, kaki sâdana, buyut · sa|ri mañik, dyan · añdani, pakâdi kaba-
5*a*, 1. yan · antya laki, pamawasamadhi, makârangkĕpan · gandhara-|sîma,
panjarikan · mangaran · raramanâ, win'kas · mangaran · noda, suruhan ·
2. mangaran · kapan, sa-|mangkana kwèh wargga hadji tumarima sang
hyang-âdjnjâ hadji, kunêng parimâña-nikang lêmah i warahu, ring
3. pûrwwa, sa-tapĕ|l · watĕs lâwan-ing bâbâd, mangidul · t'ka ring-
4. âgnéya, sa-tapĕl · watĕs kulumpang, lâwan · lâmpah, buli|ñdah,
mwang bulang, mangulon · t'ka ring daxiña, sa-tapĕl · watĕs lâwan ·
5. buliñdah, mangulon · sa-tapĕl · watĕ|s lâwan · bulang, mangulon · t'ka
ring nairiti, sa-tapĕl · watĕs lâwan kikiru, mangalor · t'ka ring paç-
6. tjima sa-tapĕ|l · watĕs lâwan patjuh, mangalor · t'ka ring bâyabya,
sa-tapĕl · watĕs lâwan-ing ganggang, mangétan · t'ka ring-ûttara sa-
7. ta|pĕl · watĕs lâwan · buntĕr, mangétan · t'ka ring-aiçânya, sa-tapĕl ·
b, 1. watĕs lâwan · munggu lor, mangidul · | t'ka ring pûrwwa muwah,
sa-tapĕl · watĕs lâwan-ing bâbâd, sa-mangkana parimâña-ni lêmani
2. kanang wargga hadji i wara|hu, tan hananing-ababaka, abibika,
amungki-mungkilângruddha marawaça rasa sang hyang râdja-
3. praçâsty-ânugraha | çrî mahâ-râdja, ring tad-anântara, lum'kas té-
4. kang-akurug · manapathé, humarĕp ring krodha-déça, ndâh nâ|han ·
ling-nya: Ong (*) mindah ta kita kamung hyang hari-tjandana
5. agastya-mahârsi, pûrwwa-daxiña-paçtjimottara urddhâ|dhah, rawi
çacî xity-âpas tédjo bâyw-âkâça dharmmâhoratra sandhyâ-traya, yaxa
6. raxasa piçâtja, pré|ta sura garuda gandharwwa kinara mahoraga,
7. yama baruña kuwéra bâçawa, putra déwatâ, panjtja kuci|ka gargga
métrî kurusya pâtanjdjala, nandiçwara mahâ-kâla, sad-winâya nâga-
6*a*, 1. râdja, dûrgga-déwi tjatur-a|çra, anak-ta hyang kâla-mrĕtyu, bhûta-
gaña, sa-hananta rumaxa bhûmi-mañdala, kita sakala sâxî, wruh
2. | ring-ahala lâwan-ahayu, kita tumon-ing-adoh-aparĕ ring rahinèng
3. kulêm, kita manarîra umasuk-ing sa|rwwa-bhûta, at · rĕngyêkĕn ·
téka sapatha-samaya, pamangmang mami ri kita kamung hyang
4. kabèh, ikèng sa|pâtha-samaya sumpah sinrahakin-ing huluni ri kita,
5. yâwat-ikang wwang kabèh magêng-ad'mit · sa-lwiranya | yadyapin ·

(*) Of *Om? o* met *anunâsika*: zie boven, bij II, 10*a*, 4.

VII, 6*a*, 5. tjatur-açramî, brahmâtjarî, grĕhastha, wana-prâstha, bhixuka, awatja,
6. tjatur-warṅna, brâ|hmâṅa, xatriya, waiçya, çudra. mwang-apinghay-
7. akurug-anak thâni, makâdi sang prabhu mantryânâga|ta, yâwat-
umulah-ulah anugraha pâduka çrî mahâ-râdja, i-ri-kanang wargga
b, 1. hadji i warahu, m'né, | h'lĕm, t'ka ri dlâha-ning dlâha, tasmât·
2. kabwat·karmmaknanya, parikâlanĕn ta ya wéhĕn sangsâra, | tan·
wurunga patyananta kamung hyang, dâyan kat(tat?)·patiya, yan-
3. apara-paran-umaliwat-ing t'gal, sahutĕn·| déning-ulâ maṇdi, ring-
alas·d'makĕn déning wyâghra, manglangkahana ming-mang sarîkĕn
4. déning banaspati, mo|ghaknèng wilantih, ring wwai sahutĕn déning
5. wuhaya, mumul, tuwiran, mahâgîla, timinggila, ya|n hawan-éwêh
sumĕngka kapaguté lunjtjip-ning paras, tumurun·kaduhunga kadjung-
6. kĕla, pĕpĕsa, rĕ|mpwa, ring ratâ, kasopa, wulanguna, halingĕngĕna,
7. yan hudan, sâmbĕrĕn déning glap, yan-anghè|r-ing-umah, katibana
badjrâgni glap·tanpa hudan, liputĕn·gĕsĕngana dé sang hyang-
agni, wéhĕn·| *Vervolg ontbreekt.*

VIII.

1—2. *Ontbreekt.*

3*a*, 1. |grah-anugraha ring saptati bhakti ri sira, dyah dj'ngok·pwa su-
2. çrusâ bhakti wastu daça-bhûta dé l'bû-ni pâ|duka çrî mahâ-râdja,
kârarṅa-ni wara sanmata pâduka çrî mahâ-râdja, tumurun tanpa
3. hambal, a|nganugrahani i dyah dj'ngok·anusuka sîma dharmma
4. tan·kinuti i l'mah dyah dj'ngok-ikang-i wa|haru, atĕhĕr·inanugrahan·
b, 1. kaputra-wangçan·sawah lukat·djê 38 lâwan·djâtaka | ikang-ing
bĕngkung kapramâṅa déni kang-i waharu tan·kaparabyapâra, ku-
2. nang tingkah-ning sawah kata|ṅdan·i waharu tjâ 3 djêng 36 ki 1
3. kapramâṅa déning nâyaka-nya, tan·kapurih-purihana, tan|pa gawa-
yakna wisthâra, kéwala sa-kat'mu ring pûrwwa-sthiti djuga pagĕ-
4. haknanya, muwah anugraha pâduka | çrî mahâ-râdja, ri w'nanga
dyah kaki para wargga akolah-ulahana, atjuringa rahina sawégêng,
4*a*, 1. pa|yung putih lambâ, mwang-apraswatang. prasânggî, prasiddhâyûga,
2. pasilih galuh, dodot·nâga-pu|spa, nawa-graha, tutunjdjung, sâri-
ning tunjdjung, dulang paṅdarahan, tjangwring mirah, adj'nu
3. halang, widja kuning | awawara sĕmpal, w'nang-amangana sa-lwir-
ning râdjâ-mangça, badawang, baning, w'dus·gunting, asu tugĕl·
4. karung pulih, karung mating gantungan, p'djahani rara, dinuk-

VIII, *4b*, 1. ning durdjana kunang, angadĕgakĕn · katimang la|tja-latja, apakĕban ·
angungkul-ungkulana galanggang, parigi-nya pakabapran, w'nang-
2. angululana wi|tâna, mwang makoryyâ, angadwa sawung kunirĕn ·
3. ri s'dĕng-ning patjĕngkalan, talu musuh, w'nang awulanga | hagĕl,
atĕhĕr · ginĕnding-gĕndingan, w'nang-amangan-anginuma ring ga-
4. langgang, mwang-ananggap · nanggapa mè|n-mèn · ring galanggang,
anulwîyakna, w'nang-arabya dayang, ahuluna pudjat, bhoṅdan,
w'nang-angdjamaha |

5. *Ontbreekt.*

6*a*, 1. |ing garuda, mâ 2 ku 2, tuhunikang-ing patapân · mâ 5 midjil ·
2. pûrṅnama-ning katîga mapakna ri kapûdjân · dyah kaki | i waharu,
atĕhĕr · ikang-i patapân · angradin · radini mwang anguwar-uwari,
3. sinadjyan · sĕkul · sa-kukura, | grih sa-kudjur, sayub · sa-baiang,
kunang ring kasanga pada midjilakĕn, muwah mâ 2 ku 2 mapakna
4. i sira sang hyang | pûdjâ hadji parâdjâ-kâryya, swatantrâ ta dyah
b, 1. kaki i waharu, tan · katamana déning winawa sang manaka|triṅî,
pangkur, tawan, tirip, nguniwèh sa-prakâra sang mangilala drabya
2. hadji wu|lu-wulu prawulu magêng mad'mit · ring dangu, makâding
3. miçra, paramiçra, pangurang, kring, padĕm, ma|ṅimpiki, parana-
kan, limus galuh, mangrinjtja, manghuri, parang, sungka, dura,
4. tadji, watu tadjĕm · | sukun, halu warak, rakasang, ramanang,
pinilai, katanggaran, tapahadji, air hadji, malandang, l'tja, |
Vervolg ontbreekt.

IX.

1*a*. *Ledig.*

b, 1. Swasti çaka-wârśâtita 808 asudji-mâça tithi panjtjami sukla-paxa
2. wâs · umanis · buddha-wâra tatkâla | dapunta i kawikwan · i panung-
gallan · watĕk · radja umâri mĕttuakan ganti tunggal · muang rangkap ·
3. nya ndân · manglĕpĕ|takan · pasang ya pasang-nya pûrwwa pirak ·
dhâ 2 mâ 8 yataikana lĕpĕt · paměgat · i-rikang kâla namwi nârâyana
4. sira i-|kana masih ngûni kâla-nira radja(râº?) i sang lûmâh i
layang matang-ngyan · tinulussakan · asih-nira w'kassan · kâla hadji
5. rakai | watu humalang umadag · inadjar · sang tuhân · i tiruan · i
6. turun · ni anugrahha sang paměgat · i radja i dapunta i | panunggalan ·
lawan · sang manghitu i sang paměgat · marhya kabaih pinaka sâxĕ

2*a*, 1. manghingtu i dańu sang raku(?) pangg'dar bulang, sang | malisa i

IX, 2*a*, 1. tĕgang rât · sang bimala i djamwi sang nârĕ ing radja sang rakaruk ·
2. i maddhya-pura sang rakadut · pagih-pagih kinabaih|han · nira pirak ·
dhâ 1 makĕna i sang tuhân · i tiruan · dhâ 1 mâça 12 tuhân · ning
3. kanayakân · ing radja rikang kâ|la sang pradjwalita tiruan · rikang
kâla sang siwâstra anak wanwa i pring sungudan · rikang kâla sang
4. bisusul · anak · i | tiruwan · ban · sair · rikang kâla sang pamasangngan ·
5. anak · wanwa i rayun · haruan · rikang kâla kaki anggân(?) · anak · |
wanwa ring g'da pĕlung dŏnda rikang kâla sang wangal · anak ·
wanwa ing bratma(°hma?) marhya rikang kâla sang sanjdjakalima
b, 1. rikang kâla sang | sawitri parudjar · rikang kâla sang ratu-ni wariga
rika(ng?) (*) kâla sang wurun wwah(?). *(Slot.)*

X.

1*a*, 1. Swasti çaka-warsâtîta duâmwilan · atus · alih baiçâkha-mâsa, tithi
tjatur-daci krĕsña-paxa, tu, u, so, wâra, tatkâla sang pangaruhan ·
2. pu tja|kra(°tra?) mamuat · (?) gawai warang bang mas · tunggal · brat
sanggappan · kati, rambut-nya udi(dadi?), payung pirak · mawangku
3. madanda mapunjtjak · mas · tunggal · brat sa|nggappan · kati mas-nya
udi(dadi?) tigang kati punya çrî mahâ-râdja rakai kayu wangi i
4. bhatâra i salingsingan · ri-kana kâla sang pangaruhan · dinamakka|n ·
tan katamâna dai-ning parahakkan · muang sikappan · halu warak ·
kring patinghalan · padam-mapuy · walyan · muang rumwân · sa-hana-
5. |ning punpunan · nira pandai tambaga gangça i panggumulan · i
handanuan · i kamalagyan · i gulung i talaga sa-pradéça-ning manghu-
6. |dju(ng?) karang taku djati luïtan · kuningan · sunda hudjung ganggâ
sa-kwèh-ning tumût · inatag · mabuat hadjya i watangan · i rikân-ni-
7. |nuwahhakan · kinon · muliha i-kanang inambil · mangintaya ngaran-
8. ya si tĕkĕs · rai kris · muang rai banjtjar · anung inala|p · hadji
umintaya anak · rakai gunungan · pu bhaitâ, ngaran-ni-kanang pa-
9. rahakkan · sang rakinam · patih i pungsur · manurunnakan · | udjar
hadji sang mangunjdjikan · pu(bu?) lugi sam'gat · padadah ma-
mwang âkâça sam'gat · manimpiki pu atjung matanda i manimpiki
10. ri-kanang kâla | pu sugĕt · parudjar · pûlih tuhân · i pangaruhan · pi-
wudjuk · manurat · tjitra-lékha ing-ngumah mas · pun tanggèh wangi

---

(*) FS. °*ka*; mijn afschrift naar 't oorspronkelijke °*kang*; en bij gemis van photogram kan ik niet nazien, welk van beiden juist is.

X, 1*a*, 11. matang-ya | daiya(?)-ning-anak banua sa-hân an-ingataggan · sang pangaruhan · kabaih prayatnâ ring-udjar hadji tan wihanga sa-prakâra-
2 (en 1*b*), 1. (*) ning pangatag · | sang pangaruhan · râmanta i pangaruhan · milu manadah udjar hadji, pu madjĕt · tuha kalang pu lutjira, gusti
2. (1*b*: °sti) pu astuti, | muang pu sudhara parudjar · pu dhiti, win'kas · pu mula(1*b*: mukha?), wariga pu dayana(uyana?), tuha wĕrĕh pu
3. bamî muang pu ayana, râma ma|ratâ kakî swasti, pu do, tuha gusali pu mâtra, tuha kalang i kamalagyan · pu çânta, gusti pu
4. uṅdal, parudjar · pu pu|njdjang, win'kas · pu parasi, sang ragugur, tuha gusali râma-ni (§) sarad · tuha kalang pu talaga, pu sangka rama-
5. ni tjatha gusti(1*b*: °sti) pu pingul · rama-ni | astira, parudjar · pu liwû(1*b*: °bû?) rama-ni raksaṅa, tuha gusali pu sangka rama-ni mûla(1*b*: mu°?), win'kas · pu hli rama-ni tunggû, râma maratâ pu
6. (bu?) basa rama-ni sa|njdjaya, nâânunghana dé sang pangaruhan · prayatnâ(1*b*: °na) ring(1*b*: ri?) udjar hadji nguniwaih rakryan · ma-
7. wanua tantamâ ri atanggan(ataggan?) · sang pangaruhan · | sang pangaruhan · atah pramâṅâ iriya, swasti(1*b*: °sti) çaka-warsatîta (1*b*: °sâ°) 827(?) mârggacira-mâsa, tithi(*ontbr. in* 1*b*) tjatur-daci krĕsṅa,
8. ma, pa, wrĕ, (1*b*: krĕsjṅa-paxa, mawulu, pahing wrĕspati) wâ|ra tatkâla sang tuha gusali rama-ni(1*b*: bapa-ni) ikâ mawaih manadaha
9. i râmanta i kikil batu makabaihan · madjaryyakan · sira hada|ngan, patih rikâng kâla pu katang rama-ni dawa(uwa?), kalang pu gubâng, gusti pu bangklĕ(°kĕl?), win'kas · pu pradû, râma kaki atî, kaki
10. |..nang, pu(?) djinti, pu kamala, pu kamali, pu parahita, kala(ng?) i kakaran · pu t'guh win'kas · pu ikâ, huluturus(FS. otarus) · i suru(?) t'ba|l · pu(?) mangol(?) · (*slot zonder teeken*) (†)

XI.

1, 1. Swasti çaka-wa(r)sâtîta 800 kârttika-mâsa, trĕtîya çukla-paxa ma wa çu, wâra, tatkâla rakarayân · i w'ka pu tjatura, manusuk · ma-

---

(*) Pl. 1*b*, de keerzijde van pl. 1, bevat, in grootendeels onleesbaar schrift, ongeveer hetzelfde als pl. 2, die er een afschrift van schijnt te zijn, en in onze transscriptie gevolgd is, met bijvoeging van de afwijkingen van 1*b*, voor zoover leesbaar.

(§) De lettergreep *ni* is in 't oorspronkelijke, als overgeslagen, boven den regel ingevoegd, wat opmerking verdient in verband met de lange *â* van *râma*, die anders in verbinding met *ni* in korte *a* pleegt te veranderen.

(†) Voor regel 9—10 heeft 1*b*, na *hadangan*, voor zoover leesbaar: sawi(?) pakih(°tih?) i kikil watu i rikana kâla pu katang kaḷung pu uwa (dawa? owang?) gusti pu bangklé, win'kas pu taliki(?) râma(?) kaki atî(?) kaki(?)..... mala, pu kamalî pa(pu?) parahita, kalang(°li?) i kakaran · pu t'guh, win'kas..... kâ, huluturun · i saru t'bal · wumangol(?) ·

XI, 1, 2. nîma l'mah su|kat · (°tâ?) luâ-nya, pangawétan-ya d'pa 72 pangidul-
nya d'pa 63 muang sawah tampah 2 blah 1 i mulak · watak · w'ka,
3. sîmâ-ni prâsâda i yu|pit(su°?), anung inasyan · pasĕk · pasik · wyawasthâ
(°thâ?)-ning manusuk · sima, wahuta hyang sang halaran · pu krĕta anak
4. wanua i tâlwarañi watak · | haměäs · mas · mâ 4(?) w'dihan · rangga
yu 1 makudur · sang rawugwug · pu manggal · anak wanua i hintu
5. (°nwu?) watak · pĕär · mas · mâ 4(?) w'dihan · rangga | yu 1 patih si
w'gig · rama-ni dhyâna mas · mâ 4(?) w'dihan · rangga yu 1 anak-wi-
nya si ugîrédhyâna kain · rangga sa-wlah parudjar · nya si gañdal ·
2, 1. ra|ma-ni sangkhara mas · mâ 2 w'dihan · yu 1 wahuta-nya si madja,
rama-ni wardjuk · mas · mâ 1 w'dihan · yu 1 gusti-nya sî riwut ·
2. rama-ni kañdi tuhalas-nya | rama-ni guwar · w'dihan · rangga yu 1
soang-soang, wahuta putat · si ranggal · rama-ni plî mas · mâ 4(?)
3. w'dihan · rangga yu 1 anak-bi-nya si kârti nî | dara(dja°?) plî kain ·
rangga sa-wlah pitungtung-nya si bilu rama-ni tjodya mas · mâ 2
w'dihan · rangga yu 1 pangngurang rakryan · mawanua sang kasu-
4. muran · pu manglîna, | w'dihan · rangga yu 1 partaya i mulak · pu
agul · w'dihan · angsit · yu 1 kain · pangkat · sa-wlah sang hyang
5. watu pinaka sîma w'dihan · rangga | yu 1 muang mata sang hyang
mas · mâ 2.(?) Anung râma mangagam kon · i mulak, winéhan ·
3, 1. pasĕk · pasĕk · kalang si mangawit · rama-ni manghu|ling gusti 2 si
bantal · rama-ni dini si gâñda rama-ni banyâga, mas · mâ 2 w'dihan
2. rangga yu 1 soang-soang, tuha banua si guwana rama-ni lanjtjtja|p ·
win'kas · si winwyâ(°ndhyâ?) rama-ni tjodya, wariga si nuguh rama-
ni ungkar · parudjar 2 si gamwas · rama-ni gadja, si k'tâ rama-ni
3. tjitâ, mas · mâ 1 w'dihan · rangga | yu 1 soang-soang, hulèr 2 si
tahun · rama-ni yukti, si tadjam · rama-ni danî, tuhalas · sy-amwarî
4. réharî hulu wras 2 si wanua | rama-ni kanjtji, si hrĕt · rama-ni
dalihan · w'dihan · rangga yu 1 soang-soa(ng), manguwu i(ng?) · sîma
5. kalang 3 si tunggû rama-ni gandha, si sadénya rama-ni gha|ta,
si gusai rama-ni çudwi(°ddhi?), w'dihan · sa-hlai sowang-sowang, tuha
padahi si kuwuk · rama-ni mitra w'dihan · rangga yu 1 t'pi siring
4, 1. kinannân · pasĕk · pasĕk · | ing tunggayung tuha kalang si tunggo
rama-ni gandha i mali hyang kalang sang wadur · rama tnî, ing
tis · kalang si wangun · rama-ni pañdawa, w'dihan · rangga yu 1
2. | soang-soang, i sampun · ni-kanang pasak · pasak · inasyakan · i sang
yogyaknâna, mamangan · manginum · maparimwangi (°mba° ?), râ-
3. |manta matuha manuam · i mulak, anung kinon · rakarayân · huma-
4. rappa susukan · sima sang tuhân · ning kanayakân · | pu mangadu

XI, 4, 4. mad'mak · i kuwu, muang wahuta putat · si lańda rama-ni kayî, éka piñda 'wyaya-ning manîma mas · kâ 1.

XII.

Begin ontbreekt.

1. |r · mûla-ning mas · sang hyang prasâda raké w'ka pu tanggal · ing
l'mah i supit · mas · kâ 2 su 1,(10?) pirak · kâ 1 dhâ 1,(10?) pina-
2. |ka byâya-ning manîma sawah tarukân · i kwak · tampah 3 mas · kâ
3. 1,(?) muwah pinaka byâya-ning manima i mula|k, ing sawah
tampah 2 blah 1 mas · kâ 1,(?) sinilih dyah matakasu 5 sinilih
4. raké masuduyan · mas · su 1 | raké umahâtumahan · raké masuduyan.

XIII.

(Aan de rechterzijde afgebroken, door het schrift heen, waarschijnlijk echter niet veel.)

1. Pawarah ing wahuta pata patih muang soâra-ning anak wanua i
2. mar s'mu i wuâ(ra?)..... | muang djâtaka, i-kana kunang pangan-
3. sĕannan-ya i dharmma rakryân · i w'ka i pastika, i..... | ku ma-
- wruhana sukha duhkha-nya, muang hulu wrassanya, sang duryyan ·
4. muang sang singgah..... | bawang (?), muang dapunta labdhi,
magantya pisan · sa-tahun · soang-soang.

XIV.

a, 1. Swasti çaka-warśâtîta 803 çrawańa-mâsa tithi tjatur-daci çukla,
tunglay, wagay, çukra, tatkâla rakarayân · mapatih i w'ka tjatura,
2. manusuk · t'gal · | i ratawun, dadya sawah tampah 2 cîma-ning par-
hyangan · i s'mâr · mangasĕakan · sira pasĕk · pasĕk · i rakayân · ma-
3. patih raké hino pu aku, sam'gat · bawang pu partha, | raké watu
tihang pu agra, raké cirikan · pu purungul, kapua sira inangsĕan ·
mas · su 1 w'dihan · kalyâga yu 1 sowang-sowang, raké halaran ·
4. pu dipângkâ|ra, panggil · hyang pûttarâsangga, dalinan · pu atjung,
manghuri pu kiti, pangkur · pu gawa, tawân · pu ranjdjan, tirip ·
5. pu agra-piñda, wadihati pu manû, makudur · pu m'nang, | kapua

XIV, *a*, 5. inangsĕan · mas · mâ 8 w'dihan · birâ yu 1 sowang-sowang, tuhân · ri wadihati mira-mirah si bunil · mangrakappi halaran · si larak, tuhân-
6. ni maku|dur · wangun · sugih si çra kapua winaih mas · mâ 4(?) w'dihan · ragi yu 1 sowang-sowang, kinon · manusukakna cîma, sang
7. makudur · sang kusamwyan · pu radja kinannâ|n · sira pasĕk · pasĕk · mas · mâ 4 w'dihan · ragi yu 1 pinaka wulang hulu w'dihan · yu 2 sang hyang brahmâ w'dihan · yu 1 wras · kadut 1 w'si ikat 1,(10?)
8. sang maka|lamwi hadji pu manghaling mad'mak · i kuwu mas · mâ 4 w'dihan · ragi yu 1 patih ing wanua kalyan · pu sandiha parudjar ·
9. nya si wurulu w'dihan · ragi yu 1 wahuta | amwul · si banda mas · mâ 4 w'dihan · ragi yu 1 kain sa-wlah pitungtung-nya si angga mas · mâ 1 w'dihan · ragi yu 1 anung râma mâg'man · i-rikang kâla,
10. tuha ka|lang si pahing rama-ni andalan · mas · mâ 2 w'dihan · ragi yu 1 kain · sa-wlah, tuha banua 2 si mangi kaki landa, si kalula
11. kaki narang, gusti 3 si sangka ka|ki wadahuma, si paranjdji rama-ni giri, si ngĕh rama-ni k'mir, wariga si paraga rama-ni wanda, hulèr 2 si tanda rama-ni burutu, si ananta rama-ni sâla, parudjar ·
12. |si nuru rama-ni ratnî mas · mâ 1 w'dihan · ragi yu 1 sowang-sowang, t'pi siring anuminu i-rikâng susukan · cîma, kalang pu magyâ gusti
13. pu gawul · anak banua | i limway, i djruk · kalang pu tjapah rama-ni ranggal · gusti pu w'gĕr · rama-ni wîryya, i malandang gusti pu
b, 1. pudjut · rakaki katû kalang pu ulih rama-ni rimwit, | i kasugihan · kalang pu tĕngĕran · rama-ni wadwâ gusti pu gandut · rama-ni wĕgu(?) (*), tuha padahi pu sé rama-ni djaya anak wanua i hiwas ·
2. kapua winaih w'diha|n · ragi yu 1 sowang-sowang.

XV.

a, 1. Swasti çaka-warsâtîta 804(?) tjaitra-mâsa tithi sasti çukla-paxa, tunglay, pahing, wrĕhaspati, naxatra puçya, yoga-nya waidhrĕti, uttara-
2. sthâna, | tatkâla âdjnja çrî mahâ-râdja raké kayu wangi çrî sadjdja-notsawatungga tumurun · i rakarayân · mapatih, hino, w'ka, siri-
3. kan, tiruan, halaran, panggil · | hyang, wlahan, manghuri, tanjdjung, langka, wadihati, makudur, kumonnakan · i-kanang dharmma ing pastika dharmma rakarayân · halu pu tjatura, panu-
4. sukna l'mah a|las · dadyakna sawah sîmâ-nya, i-kanang l'mah i

---

(*) Het laatste teeken doet zich voor als een *g* met *á* en *u* tegelijk.

XV, *a*, 4. ramwi watak · halu sinusuk · kwaih-nya lamwit 2 parñnahan-ya tada-
5. hadji(tapaº?) punggullanira, pramâñâ sira iri|ya manĕhĕr · muang dharmma-nira i ramwi sa-mangkana soâra-ning-umunggu i-ri-kanang dharmma i ramwi sa-mangkana sukha duhkhang-nya, tan · katamâna
6. dé-ni sa-prakâra-ning ma|ngilala, kring padam-apuy, tuha dagang, tapahadji, mangrumwé, makalangkang, uñdahagi, pañdai mas, pañdai
7. w'si, pinilaiy, katanggaran, wa|lyan, mangidung, tuha padahi, tûttan · ing tikasan, ityaiwam-âdi, bhatâra i dharmma raké halu i
8. ramwi ing pastika aparânanya, mangangsĕakan · ra|ké halu pasĕk · pasĕk · sawyawasthâ-ning manusuk · cîma i rakarayân · mapatih raké hino pu aku, sam'gat · bawang pu partha, raké w'ka pûding, raké
9. siri|kan · pu purungul, tiruan pu manghurî(ºri?), kapua maw'dĕhan · ganjdjar · pâtra yu 1 alap · nya salari kuning yu 1 sim · sim · pasada
10. woh 1 brat · su 1 | sowang-sowang, raké halaran · pu dîpângkara, raké panggil · hyang pûttarâsangga, raké wlahan · pu djéśia(ºśiha?),
11. manghuri pu kiti, raké tandjdjung pu kalung warak, | raké langka pu guhî, wadihati pu manû, makudur · pu mannang, dalinan · pu atjung, pangkur · pu gawa, habângan · pu ranjdjan, tirip · pu agra-
12. pinda rua-wlas · ka|pua aw'dihan · pilih angsit · yu 1 sim · sim · pasada woh 1 brat · mâ 8 sowang-sowang, parudjar · i hino 2 kañdamuhi
13. sang tjatâ, watu waraṅi sang wi|dyângga, parudjar · i w'ka 2 wiridih sang gabhasti, halang manuk · sang paladhara, parudjar · i tiruan
14. 1 sumudan · sang ciwa-yoga, tuhân · i wadihati 2 kulu|mpitan · si larak, mira-mirah si bunil · tuhân-ni makudur 2 palintahan · si çra, asam panjdjang si dharmma, sang kalamwi hadji i wadihati tumût
15. manusuk | 1 sulang mayang si putra, makudur · manghuyup 1 pinda 11 kapua w'dihan · pilih angsit · yu 1 sim · sim · pasada woh
b, 1. 1 brat · mâ 4 sowang-|sowang parudjar · i halaran 1 sawi manuk · si udâra, parudjar · i panggil · hyang 1 tiru si singhânanda, parudjar ·
2. i wlahan 1 dalinan · si widjaya, parudjar · i | manghuri 1 rungga si bhatta, parudjar · i dalinan 1 mayah si ulih, parudjar · i pangkur 1 djagul · si badjra, parudjar · i habângan(ºnjaº?) 1 luk · si pradjnja,
3. parudjar · i | tirip 1 kasugihan · si sirikan, pinda 8 kapuâw'dihan · ragi yu 1 sim · sim · mas · pasada woh 1 brat · mâ 2 sowang-sowang,
4. patih pâsâ(?) · si | padî 1 patih wungkurungan 1 si pas'karan, patih kuning 1 si radja pinda 3 kapua winaih pasĕk · pasĕk · w'dihan ·
5. pilih angsit · yu 1 sim · sim · | mas · pasada woh 1 brat · mâ 2 sowang-sowang, wahuta wuatan · mas · si wungku 1 wahuta sukun ·
6. si kudang 1 muwah wahuta wuatan · mas · si gu|pura 1 wahuta

XV, *b*, 6. dharmma-pura si manu 1 wahuta djahlyan · si kampil 1 wahuta
kasugihan · si tañî 1 wahuta pas'karan · si wacitâ 1 piñda 7 kapua
7. |winaih pasĕk · pasĕk · w'dihan · pilih angsit · yu 1 sim · sim · pasada
woh 1 brat · mâ 4 sowang-sowang, tuhân-ning kalang si turunnan ·
8. winèh pa|sĕk · pasĕk · w'dihan ragi yu 1 pirak · mâ 4,(?) win'kas · i
wuatan · mas 1 win'kas · i sukun 1 win'kas · i dharmma-pura 1
9. win'kas · i djahlyan 1 | win'kas · i kasugihan 1 win'kas · i pas'karan
1 kapua winaih pasĕk · pasĕk · w'dihan · ragi yu 1 sim · sim · mâs ·
10. pasada woh 1 brat · | mâ 2 sowang-sowang, kalang i prasâda si
tjandra 1 winèh pasĕk · pasĕk · w'dihan · ragi yu 1 sim · sim · mas ·
11. pasada woh 1 brat · mâ 2 | muang pinta kasih-ni-kanang râma i
ramwi i rakarayân · mamalaku ya inañdĕh gawai-nya, gawai-nya
12. tamwayan · domas, gawai-nya ma|ngké sâmas, muang rowang-nya
inañdĕh tulung tutu prâña 3 muang wadahuma prâña 2 anung
13. pinuput · tatagan · tanggung tingkas, mula, likhi|ta sang panawu-
ngan · tjitra-lékha i tiruan · sang ciwâditya.

XVI en XIX.

Over 't geheel woordelijk gelijkluidend, met enkele kleine verschillen, hieronder aangeduid met A voor XVI, B voor XIX. De afdeeling in regels is gevolgd naar XIX, als het meest volledig, schoon ten deele zeer beschadigd, exemplaar, daar XVI de laatste regels mist en eindigt met het woord hlĕm *in* **1***b*, 4.

In 't facsimile van XIX (hetwelk eigenlijk XVII had moeten heeten, en Huart 24 *in pl. v.* 26) *staan bij pl.* **1***b links de cijfers* 5, 6, 7, 8 *in pl. v.* 1, 2, 3, 4, *en boven pl.* **2***a staat* **1***a.*

Begin ontbreekt: beide ex. beginnen met dezelfde lettergreep.

1*a*, 1. |mani ungsun, turung-ungsun · midjilakĕn-âtjâra lyan sangké rika,
mangké ta punikang(FS.B: paº) karâman · ri parung matuñdungi
2. ungsun · |at'hĕr(A : ungsun-at'hĕr) marampas, i-rika tang paxa kâlih,
pinamétakĕn(FS. B : ºkin) çâstra-drĕsta, déça-drĕsta,(FS. B : ºtâ) guru
3. kaka, udâharaña, maka tanggwa|n · rasâgama ri sang hyang kutara-
mânawâdi, m'anganukâra prawrĕttyâtjâra sang(A : sa) pañdita wya-
4. wahâra(FS. B : ºhara) witjtjhédaka ri puhun malama, a|t'hĕr tañda
rakryan · motus-i-rikang karâman · ri parung masatyakna ri paxa-nya,
b, 1. tumadaha satya pâduka bhaṭâra ri parung, | (*) maka hétu, ri tan
hana-ning kumawruh-i putus-i paxa-nikang wyawahâri kâlih, i-rika

(*) Deze regel is in B door roest grootendeels onleesbaar zónder de hulp van A.

XVI en XIX,

1*b*, 2. yan katon sor-i paxa-nikang karâma|n · ri plang, balawân · paxa-
nikang karâman · ri parung, maka hétu nirwighnatâ-nya i-rikang
3. (FS. B: i-ra°) kâla tri-paxa, matanyan sinu|ngan · k'mitana sang hyang-
âdjnjâ hadji djaya-song, mrati subaddhakna pagĕh-i pangraxa tańda
4. rakryan · ri paxa-ni-kang karâman · ri | parung, kuněng ri s'dĕng
(FS. B: s'dĕ)-nyan hanangruddha mungki-mungkil, mungwakna m'né
hlĕm, tan warang, dańdan, kâ, 1(?).. su(?) 5, saha pan'ngah(?)-
2*a*, 1. nya, ri wruha|ni-kang karâman · ri paru(ng?) prayatna rasa sang
(FS. sa) hyang-âdjnjâ hadji djaya-song.

XVII.

Op eene plaat in 't Museum van Oudheden te Leiden (gemerkt J. S. 17), aan den linkerkant van boven tot beneden door het schrift heen afgebroken, zoodat aan elken regel het begin, en wel een vrij aanmerkelijk deel, waarschijnlijk van verscheiden woorden, ontbreekt.

1. |..... ha, ka, wrĕ, wâra, pûrbwa-bhadra wâda-naxatra,
adjapâda déwata, warîyân ·(°nâ?)-yoga, i-rikâ diwasa-ni âdjnjâ çrî
2. mahâ-râdja rakai hino, çrî daxottama bâhu-badjra prati|(paxa?)
..... kétu-widjaya, raké sirikan · pu suparńna, rakai
w'ka pu hanumân, rakai bawang pûttara, kumonnakan · i-kanang
wanua i poh galuh, muang ri èr kuwing, kapua watak · layang
3. |..... (wan)ua i poh galuh pirak · kâ 1 ing sa-tahun ·
sa-tahun, hop ·(hopâ?) awur · s'kar tahun · p'djah lèk, arik-arik · pra-
kâra, pangguhan-ni-kanang wanua ri èr kuwing pirak · kâ 1 ing ·
4. sa-ta|(hun)..... s · nya, t'gal · nya, luah-nya, ring
l'bak · ring hunur, sa-pinasuk · ni l'mah-ni-kanang wanua i poh galuh
mwang ri èr kuwing, kasangsiptâ tumamâ ri bhatâra ring barâhâ-
5. çrama ing sârayû i|..... (tapa?)hadji, muang tan ·
katamâna dé sang mânak · katrîńi, pangkur, tawân, tirip, kring,
padammapuy, maniga, lwa, malandang, manghûri, makalangkang,
6. pamańikan, tapaha|(dji?)..... (u)ńdahagi, manimpiki,
pańdai mas, pańdai tambaga, pańdai w'si, k'di, walyan, parańakan,
widu, mangidung, tuha padahi, sambal, sumwul, watak · i dalam,
7. singgah | ..... di, tan · tumamâ ri-kanang wanua ri
poh galuh muang ri èr kuwing, sa-mangkana sa-prakâra-ni sukha
duhkha-nya kabaih, mayang tan · mawuah, dańda kudańda bhań-
8. dihâla ityaiwa|(m-âdi?)..... tûn · ta molaha i-kana i

XVII, 8. pratîti-nya muhun wêngi, tan · k'na dé-ni sa-prakâra-ning sukha duhkha ya tan · gawayakan · i-kanang kukarmma, yâpuan · gawaya-
9. kan · i-kanang | ..... ti kambang dula, talikèt, tan · luptâ i-kana kabaih dé-ni kanang w'katûn, i bhaṭârî, paknâ-ni-kanang wanua i poh galuh muang ri èr kuwing, d'maka pun ·
10. punana| ..... ngatĕrakna marèng galuh, magawaya raga wlû 6 raga pasagi 6 mésya kambang tan-alayu, muang nîlot-
11. palasari, pawuata i çrî mahâ-râdja pisan · ing sa-tahun ·| ..... bhaṭâra ing barâhâçrama, muang mamawa ron · smat, sarbwa phala phali, wras · tjatur-warṅna kukusan 1 ing sawulu-sawulu, piṅda ku-
12. kusan 4(?) wawânya matĕ|(hĕr?) ..... li bras tjatur-warṅna wawânya inangsĕan · rakryân mapatih i halu pu kétu-widjaya, rakryân · sirikan · pu suparṅna, rakryân · w'ka pu hânumân,
13. rakryân · bawang pûttara | ..... (wi)n(é)han · pasak-pasak · mas · mâ 8 w'dihan · kalyâga yu 1 sowang-sowang, manghûri pûdara, halaran pu manjâ(?), pu larhyang, pu khaṭwângga, dalinan ·
14. pu tanggĕlan, pa| ..... yu 1 sowang-sowang, muang sa-kwaih sang mamuat-udjar, kaṅdamuhi dapunta widyânidhi, watu waraṅi pu manghalangi, wisâga pu wîryya, hudjung galuh pu
15. katjat, | ..... (mâ)nak · katrîṅi, i pangkur · dĕdĕlan, i tawân · t'luk, i tirip · likuan, winèh pasak-pasak · mas · mâ 4 w'dihan ·
16. rangga yu 1 sowang-sowang, rakryân · layang pu | ..... kèn · kalyâga wlah 1 sang tuhân · i layang mas · su 1 mâ 4 ki-nabaihan-nira, w'dihan · rangga yu 1 sowang-sowang, wadihati pu
17. dapit · mas · mâ 4 w'dihan · rangga yu 1 | (sowang-sowang?) ..... ma t'gal, tuhân · i makudur · sang wawaha, mangrang-kappi pu gurun, kapua winèh mas · mâ 4 w'dihan · rangga yu 1
18. sowang-sowang, patih i layang wulung katak · si hu| ..... si tjatja, wahuta pasaraṅak · si lutjira, tĕtĕbantin(°tĕn?) · si kĕwĕ, kapua winèh mas · mâ 4 w'dihan · rangga yu 1 sowang-
19. sowang, tunggû durung-ning patih wulung katak · | ..... wahuta tĕbĕbantĕn · si giwa, winèh mas · mâ 2 w'dihan · rangga yu 1 sowang-sowang, parudjar · ning patih wulung katak · si adja, pa-
20. rudjar · ning patih kayu wangi si tê| ..... (pilu)nggah-ning wahuta pasaraṅak · si ciwâ, i pagĕr · sinurat, pilunggah-ning wahuta tĕtĕbantĕn · i râṅgu si basanta, i tutung kris · si pawana,
21. winèh mas · mâ 1 w'dihan · hlai 1 | ..... mapkan(°ptan?) · i taridjân si kini, winèh mas · mâ 2 w'dihan · yu 1 sowang-sowang, pilunggah-ning wahuta i hino si mahéndra, si djambah, si bhoga,

XVII, 22. winèh mas · mâ 1 so|(wang-sowang) . . . . . ma t'pi siring i kapuhunan · si adjitâ, i watu warak · si çréśti, i bawuâra si basitâ, i pahingèr · si mangi, i parampuyan · si butĕng, i limosusu
23. si surupuh, | . . . . . râma i mangulihi si dadhi, talahantan · i layang dapunta késarî, râma i layang pu rañyâ, djuru si
24. bala-déwa, râma i poh galuh kaki lukî, djuru kaki lua, | . . . . . tuan, si datar, si yoni, parudjar · si ruñdu, si alya, wariga si dhana, si busut, râma ri èr kuwing kaki klo, djuru kaki katang-
25. garan, gusti kaki ridhî, tuha | . . . . . la, wariga si tinuan · si gala, winèh w'dihan · yu 1 sowang-sowang, réñanta prâña 6 winèh kèn · wlah 1 sowang-sowang, anung kinon · çrî mahâ-râdja
26. su| . . . . . wang sam'gat · tinuan(oruº?) · sang wruan, sang mawadju hadji lumaku manusuk · sîma, i wadihati sang rabanĕr · pu guwindî, i makudur · sang patalĕsan pu nala, winèh ma
27. |(s?) . . . . . (s)îma, matĕhĕr · i-kanang patih i layang muang wahuta, djuru katrîñi, tamblang panjdjang, tuha tahil, pangurang, muang soâra-ni-kanang râma t'pi siring kabaih matuha

|*Vervolg ontbreekt.*

XVIII.

Zeer gebrekkig leesbaar, op eene beschadigde plaat.

Van den eersten regel zijn in een photogram nog eenige trekken bewaard gebleven, die sedert door afbrokkeling zijn verloren gegaan, en daardoor in 't facsimile ontbreken.

1. Swastî çaka-warśâtîta 746(?) çrawana-maça tithi pratapada(pratioº?) sukla-paxa, ... sthâna(?) bâma(ºwa?)-karaña, aswînî naxatra,
2. aswî déwata cîwa(h?) | yoga balawa-karaña dodjadjyani (dodjyéni?) wînâdhîpa, wu, wa, ça, djulung(FS. ºlu) wara i kawa(kana?) çra
3. mahâ-râdja wagiswara(?) sang lumah ri kayu(?) ra|mya(?) sumusuk · ika tanî ri wangwang bangên, rasanî panusuk · nira sima(?), rî(?)
4. wwaya-ning kakalang ri wawang bângĕn · | pînanusukakĕn · mwang parñah-nya(?), mangaran · rama sukga(ºkma?) rama kî . . owor(?),
5. rama bĕly . . rama . . . . . rama | goti(?) rama dyatra(?), rama bama, rama wadjang(?), rama nala(?), rabîwong, sa-makana
6. ing kaprasiddha(?) pinanusukakĕn · nira ta|ni(?) batĕk(FS. waº?) · giri-bângî, yata matang-nya tînumbas · i rakryân · giri-bângî, ring mâ su(?) ka 7(?) i rakryân · giri-bangi, sang matanî ri wangwang

XVIII, 7. | bângĕn, ya matang-nya pingswar adjnjâ(?) mahâ-radja wagiswara(?) datang ri tańda rakryân · rî pakîra-kîrân · makabaihân, magĕng
8. mad'mît · | karuhur · sobhanta mahisora, ... sâmâwyĕn · | djubha(?) sîma hanjdjîngnga(?) ikang sima wangwang bângĕn, rî
9. wruha tańda rakrya|n · makabaihan · hudu . . . . . rî sang hyang sîma, ikang kali rî wangwang bângĕn, wulu-wulu salri n'pî kanang wulu-
10. wulu | tantama, mîçra paramîçra, mîçra hîno mîçra ngin-agngin,
11. tapahadji, ursadji(èro?) ma . . . r . . . mangîlala, lîmus galuh | pangaruhan, padĕm, manîmpiki, parang, watu walang, watu tanjdjĕm,
12. kutak, tangkil . . . . . salyut(?), trĕpan · (?) | malandang lĕtja(?), pangurang, pakrîng, halu warak, ka . . . gangan(?), tîntja(?) rumban, marumbai maku . . . . . , djuru kling djuru djudî, watu huma-
13. lang(?) | , angutus · pamanîkan, amratî k'dî walyan, sambal sumbul, wilang wanwa wanohor(?), ... sagańdî(?) matunggul, mag . .
14. | . . lah magańdî, halîmân(?), mawulung(FS. olang)-wulung, raré djro raré kawula, wangwa(ng?) rakryân · watĕk · râdja putra radja,
15. wwang(wang?) ngî| . . . . . wadwâ hadjî, sa . . . . . niranglampahhakĕn · drĕbya hadji sîra sang ngînuddésa(?) çrî mahâ-radja,
16. amawa sang hyang radja pâhulah(olih?) | . . . . . o . . . i bantĕnan 1, i warung 1, sumur-agĕng . . . . . sa-mangkanang wĕw'dihanan · |

XIX: *zie boven, bij* **XVI.**

XX.

Op eene geschonden plaat in 't Museum van Oudheden te Leiden (gemerkt S. J. 32). Ontbreken links de beide hoeken, rechts de bovenhoek.

1. . . . . paxa, tu, wa, çu, wâra tatkâla dyah déwa, muang dyah babru, dyah widjaya, sarańa, umintо-
2. (nakan?) . . . . . | . . . . . sta . . . . . (mahâ-râ)dja raké h(i)no pu daxa, an · tlas inanugrahân · umâryya mamuat · pirak · i mangulihi
3. . . . . | sang hyang dharma i wîntang mas · dé çrî mahâ-râdja sang lumah ing pastika, sang kâyan · sinukrĕta pamuat-nya dé sam'-gat · mangulihi, dang-âtjâryya bhûtî, kunang sahur · çrî mahâ-
4. râ|dja apa matang-yan-uwahana(upao?) anugraha sang déwata ing pastika, i-ri-kana sang hyang dharma i wintang mas · kunang buat

XX, 5. djadji(thaº?) · nira i bhaṭâra hari-tjandana, ing tri-samwatsara ya|n ·
luptâ, mangkana ling çrî mahâ-râdja i-ri-kanang kâla mangasiakan ·
dyah déwa, muang dyah babru, dyah widjaya, w'dihan · yu 1 i
6. sam'gat · tiruan · pu t'gang, sam'gat · manghûri | pu tjakra, winèh
w'dihan · hlai 1 wandâmi walèng winèh w'dihan · hlai 1 sam'gat ·
rahulu winèh w'dihan · hlai 1. Muwah ing çaka 841(?) kârttika-
7. mâsa tithi panjtjâdaci | çukla-paxa, ha, po, ang, wâra pininto-
nakan · i-kanang tâmra-praçasti, i rakryân · mapatih i hino pu kétu-
8. widjaya, sang kâyan · sinukrĕta pamuat-ni-kana sang | hyang
dharmma atah dé sam'gat · mangulihi dang-âtjâryya bâma-déwa,
ndân · mangkanâtah sahur · rakryân · mapatih makon · umagĕhakna
9. anugraha çrî mahâ-râdja sang lu|mah ing pastika, mangasiakan ·
dyah déwa dyah babru, mas · pagĕh su 1 i rakryân · hino anak-bi,
rakryân · maputu, djuru kanayakân · i mangulihi(FS. tjurusiki!) winèh
10. w'di|han · hlai 1 sa(ng?) parudjar · winèh pirak · mâ 4 w'dihan · hlai
1 matĕhĕr · pinaka sâxî, an · pinagĕhakan · anugraha çrî mahâ-râdja
11. sang lumah ing pastika dé rakryâ|(n ·) mapatih i-ri-kana sang hyang
dharma i wintang mas · sâxî i dihyang pitâmaha i hladan · pitâmaha
i pragaṅita, pitâmaha i t'gang rât · pitâmaha ing kûpa,(?) pasĕk ·
12. |.....(tji)tra-lékha i tiruan · sang sudjangka(?) winèh
pirak · ma 6(?).

XXI.

Leidsch Museum, K d. C. 51.

1—2. *Ontbreekt.*

3*a*, 1. |, tanpa gawayakna purih, mwang wistara, kéwala sapûrwwa-sthiti-
nya sa-kapanggih ring muhun(puº?) · malama djuga pagĕhakna-nya
2. lâ|wan tan · pintana sa-prakâra, makâding tadahi hyang, atĕhĕr ·
swatantra parṅnah-nya, tan · katamana dé-ning winawa sang ma-
3. |nakatriṅî, pangkur, tawan, tirip, t'ka ri sa-kwèh sang maminta
drawya hadji wulu-wulu prawulu magêng mad'mit · ring dangu
4. |, makâdi miçra paramiçra, pangurang, kring, padĕm, manimpiki,
5. paranakan, limus · galuh, mangrinjtja, manghuri, parâng|, sungka,
dhûra(dûº?), pangaruhan, tadji, watu tadjĕm, sukun, halu warak,
b, 1. rakasang, ramanang, pinilai, katanggaran, ta|pahadji, air hadji,
malandang, l'tja, lab-lab, pakalangkang, panggarai, tangkil, trĕ-
2. pan, salyut, watu kalang, ma|ṅiga, pamaṅikan, sinagiha, t'pung

XXI, 3*b*, 2. kawung, sungsung pangurang, limba kawah, urutan, dampulan,
3. singkĕpan, rumban(FS. ra°), | manambangi, tingkĕs, mawî, tuhan dagang, djuru gusalî, marumbai(FS. °ram°), manggunjdjai, djuru
4. hunjdjĕman, tuhanambi, songa|ni, pasuk-alas, sipat · wilut, s'kar tahun, pagirihan, pabayai, pangrâma, pan'lung-atak, panigang blah,
5. parâ|dja-phala, pamanah, pagalah, pagaṅdi, patĕng'ran, pahaliman, k'di, walyan, sambal, sumbul, hulun · hadji | *Vervolg ontbreekt.*

XXII.

Leidsch Museum, R. J. 1—2.

1*a*, 1. Namostu sarwwa-buddhâya. Swasti çaka-warṣâtita, 861, waiçaka-
2. mâsa, tîthi, éka-daci çukla-paxa, pa, ka, wrĕ, wâra ma|rakih, hasta-naxatra, dinakrĕt déwatâ, badjra yoga, grahatjâra pûr-
3. wwasthâ, i-rakâ diwasa-nya 'djnjâ çrî mahâ-râdja raké hi|no mpu siṅdok · çrî içâna-widjaya dharmmotungga-déwa, tinaḍah rakryan ·
4. mapatih i halu, mpu sahasra, umingsor i | sam'gĕt · kakanuruhan (ta ka°?) pu dâ, kumonakĕn-ikang l'mah sawah, blah tĕmpah 1,
5. t'ka ri-kang kubwan, pomahan, win'li mpu-ku i nérândja|nâ, artha hétoh boddhiwala, win'li pungḷu, i mâkângâ(°nja?), mâsûbû, i mpu-ku analasa masuk · banu kabèh, tla(s?)-suddha mari suddha
6. |, i mpungku i nérânjdjanâ, artha hétoh pungku boddhiwala, an · sira djuga bâsa pramâṅa i-ri-kanang l'mah sawah kubwan, poma-
b, 1. ha|n · ing sobhâmrĕta, kat'mu sa-w'ka wèt-nira dlâha-ning dlâha, an · gawayakna kapudjân · kahaywaknaning rât, nguniwèh paduka
2. çrî mahâ-râdja, | mangkana iṣṭa-prayodjana mpungku i nérânjdjanâ, artha hétoh boddhiwala, an pâhanâkna panamân · panglĕpasan ·
3. buddhi-ṡnâ|na, i-ri-kanang l'mah sawah kubwân, pomahan · ing sobhâmrĕta, muang tan · pangdjurwa kalilirani kula sĕntâna mpungku
4. t'ka ring dlâha-ning | dlâ, parṅnahânya podgâlika, tuhun-ingan-i-kang l'mah-ira kulwan, sa-watĕs · lawan-ing buhâra-sima, ingané
5. lor · ing tali | kali dawâ, sa-watĕs · lawan · ing tjampaga wétan,
6. sa-watĕs · lawan-ing bogawah, ingané kidul · alwâh-apinggir ki|dul · sa-watĕs · lawan-ing lâris, hi mpungku i nérânjdjanâ, artha hétoh boddhiwala atah prasiddha maka l'mah-ika lma|(h?)

2. *Ontbreekt.*

3*a*, 1. (kata)|nggaran, tamahâdji(tapa°?), malandang, lĕwa, lĕb-ĕlĕb,

XXII, 3*a*, 1. kalangka, kutak, tangkil, trĕpan, salit, srĕkan, watu walang,
2. pamanika|n, maniga, tanghiran, sikĕpan, rumban, wila-wilang
wanwa, widji kawah, tingkĕs, mâwî, manâmbangi, siwuran, tuhâ
3. (°a?) dagang, dju|ru gosali, pangrumbai, pagunjdjé, tuhanambi,
tuhan-unjdjĕman, tuhan·djudi, djuru djalir, pabisan, pagulung,
4. pawungkunung, pabĕsar, | pulung padî, miçra hino, miçra ngin-
angin, wli hâpû, wli wadung, wli kĕmbang, wli panjdjut, wli
5. harĕng, wli dĕdĕk, panglamat, pakalungkung, ura|tan, dampulan,
t'pung kawung, sungsung pangurang, pasuk-alas, payungan, sipat·
6. wilut, djukung, panganangan, pamawasya, hopan|, panarangan,
s'kar tahun, panusuh, pahaliman, k'di walyan, pakarapa, mapa-
b, 1. dahi, widu mangidung, hayam·pyal, sambal|, sumbul, hulun
hadji, pabrĕsi, pawulung-wulang, watĕk-i djro, ityéwam-âdi, tan-
2. tumatâ i-ri-kanang l'mah sawah kubwan·pomahan·si|ma wihantĕn·
i sobhâmrĕta, kéwalya mpungku i nérânjdjanâ, artha hétoh mpungku
3. boddhiwala atah pramâña i sa-drĕwya hadji-nya kabè|h, sa-mang-
kana ikang susukha dukha, kady-angganing mayang tan·pawwah,
waluh rumambat-ing natar, wipati wangké kâbunan, rah kasawur-
4. ing dawan(ngawan?) wâ|tuśala (*l.* wâk-tjapala?), hasta-tjâpala, duhilatîn,
hidu kasirat, hamidjilakĕn·wuryyaning kikir, mamuk, mamung-
5. pang, ludan, tutan, sa|sing sa-pratyangça, daṅda kudaṅda, maṅdiha-
ladi, tantama i-ri-kanang wihantĕn, ing sobhâmrĕta, mpungku boddhi-
6. wala, atah pramana i-rika ka|bèh, kunĕng-ngikang misra manjĕm-
bul, manjangwring, manglaka, mapahangan, mangapus, mangurab,
matarub, manggula, mangdyun, manu| *Vervolg ontbreekt.*

XXIII.

Naar een steen afkomstig van Prambanan,
thans op het landgoed van den heer Kläring in Jogjakarta.

1—2. Yata utpannang wiçwang yatra-tja djâtang wilînam-api yatra, | tasmai
3. namo bhagawaté ciwâya ciwa-kâriṅé tubhyang. | Pathagâpi dûraduritâ
4. çûnyâpi hita-pradâ 'nimiśa-pûrṅnâ | ciwira-wrĕtâpy-atipûtâ cilâ yato
5. djanmibhih pûdjyâ.— | Yâwat khé rawi-çacinau yâwad dhâtri tjatussa-
6. mudra wrĕtâ | yâwad daça-dici wâyus tâwad bhaktir walaing nâmnah.—
7—8. |Swasti çaka-warśâtîta 784 mâgha-mâsa çukla-paxa | trĕtîya soma-
9. wâra tatkâla raké walaing pu kumbhayo|ni puyut·sang ratu i halu

XXIII, 10. pakwiannira ('k'di°?) i djangluran · ma|wèh sawah i wukiran · tampah alih
11. i tamwâ hurang ngaran-ni-|kanang sawah d'mak · wanua sang hyang
12. winâya uwang sang pam'gat · | méhhakan · i-kanang sawah sang tuha
13. kalang pu nista gusti | si unggah win'kas · si manixa parudjar · kâlih
14. si ara si | manggah tunggû kuwu si w'si wahuta si mitra sang
15. tangundaha|ni inadjar · rakèn mapatih kâlih wadihati makudur · ti-
16—17. |ruan · asing muput · iking sîma upadrawâ brahma-hatya.—|Wihité
18. kalaça-dja-nâmnâ bhadrâlokâhwayé wiwudha-gé|hé, tasyâtha putra-
19. potrâh bhawantu labdhésia-pada-djîwâh. Anya|tjtja. Djagatâng ciwam-
20. astu sadâ bho dwidja-râdjnjâng tathâ ciwa-ratânâng | çruti-bhakti-
21. dâna-dharmmâ bhawantu nârâti-rogèrsyâh.— | Tunggang dawĕt langka
22. sĕrĕh wulakan-ni walâ walaing lo|dwâng wanwanirang dhîmân · kum-
bhayoni ngaran-nira.

XXIV.

Naar een steen bij het Residentshuis te Jogjakarta.

1—2. Swasti çaka-warsatîta 828 (?) bhadrawa|da-mâsa tithi panjtjamî krĕsna-
3—4. paxa was · wa|gai wrĕhaspati-wara swati-naxatra byatipâ|da-yoga tatkâ-
5. la-ni kanang wanua i ka|ndangan · muang anak-nya (?) ri wanua i éhidjé
6—7. (èr hidjo?) |watu wungkal · t'pat · çimâni parhyangan · i | prasâdja watat
8. (°ak?) · patapân · mangasê i | lumku (lumaku?) pinagĕhhakan · parnah-
9—10. nyan · cîma i(?) | rakryân · i wungkal · tihang pu wira wikrama|n ·
sang hyang parhyangan · i prasâdja watat (°ak?) · patapân · mangasê i
11. lumku (lumaku?) dj . . . . . u kapun · (?)|punana ya muang sang pra-
12. mâna ring sa-panggahan-ya | sa-prakâra-ning sukha dukha-nya muang
ki çalâ(?) |

XXV.

Naar een steen in het Museum van 't Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

1—2. Swâsti çaka-warsâtîta 779(?) | tjaitra-mâsa tithî tjatur-daci çukla-pa-
3—4. |xa wurukung pahing çukra-wara tatkâla | rakai si sairâ pu wirâdjâ
5—6. manusuk · | sawah i wayuku sîmâ-ni bihâ|ra-nira i abhayananda |

XXVI.

Naar de achterzijde van een Ganesa-beeld bij den Regent van Blitar (Kediri).

1—2. Swasti çaka-warśâtita 8 . . . mâgasira-mâsa tithi dwâda|ci çukla-paxa,
3. ha wa çu wâra bharañî-naxatra siddha-yoga yama déwata | tatkâla ni kanang râma i kinwu (°niu?) watak · rañdaman · inanugrahân · dé çri ma-
4. hâ-râdja| . . . . . dyah wa . . i . . ung çrî içwara kaiçawa samarot-
5. tungga mwang rakryân mahâ-pantrî çrî daxo|ttama wadjra-wâhu prati-paxa-xaya sapwandhanyân(?)-ninanugrahân · pûla sawah kahâ(?) dyana . .
6. . . . .| . . . . kan-ni kanang-amulamwit · ké mwah 3 kadik 2(?) 8 gawai 8
7. kunang sangkâ ri durwwalani kanang . . . . | ika pwa(?)tan . . . . umidjil-lakan(?) · drawya hadji-ni-kang sa-mangkâna djarîya manamwah(?) i
8. rakryân ni rañdaman · pu . . | wâma mamalak . . manglebiha sawah
9. tlas · wyaya-nya kumama mas · pagĕh ka 3(?) su . . . p . . . . ha | pangan · . . ma . . . su 1 mahâ . . usang djuru pas · su 2(?)kinabaihan-nira p'djah
° 10. pwa rakryân ni rañdaman · lunghuh i | . . . . tapwan(?) lînapih sawah-nikâng râma djariya mangabarat · manamâkanya mas · ka 5 i çrî
11. mahâ-râdja mwang ra|kryân · mahâ-pantrî muang rakryan ta ganghal
° (gangsal?) · wungkal tihang w'ka sirikan · kalung warak · tiru rañu pu
12. mata | . . . . . mbah-nya sambut · lapa humah i pamrata puttara
13. mwang sa(ng?) prataya i rañdaman · raké hampran · | . . . pu watabvang rowang rakryân pak djiwa sapamilihan · mwang sadu . . . . . han · kwaih-
14. nira pu mata . . . ka . . . mwah râ|manta i kintu(?) yâta samwanwady-an(?)-ninanugrahân · masawahalamwit · ra(?) kadik 12(?) gawai ma 6
15. tatra | sâxî sang pangurang ing tawandharyyan · makabaihan · raké mañ-
16. dyângin · pu khaiiwângga sang prasan · sang mala|njdja sa kasug . . ihan · sang rongguy · dapunta wadya sang ralwa ing kamanîlan · kâlîh sang
17. nîla sadram . . . | . . s · hadjar · i mamang ta sang turuhan · sang panagar ·
18. manurat · prasasti dapunta ga . . . . lèk · | nâhan · kwèh-nira sâxî huwus ·
19. râmanta inanugrahan · mulih ta sira t'kanira hinanâkan . . | sang hadyan mahilirî kabaih laki-laki wadwan winaih manarĕha (°nadaha?)
20. i pahîlîri tinayah-nira ha . . . | . . . . . mas-nya(?) su 2 tlas · ina . . . . .
21. kanta sang hyang tĕäs · tatra sâxî wadiha|tî sakai . . . . . n · pu padma akalamwî hadji dyah . . . . lawanuka i maka . . . . .

XXVII.

Naar een steen in 's Rijks Museum van Oudheden te Leiden (*I*, *a*, 51).

1—2. Ong(?) (1) sri sarasoti krĕta, wukir hadi umalung ûri|p-ing buhana
3. hanjakra murusa(?) patirtan palĕmaran · hapan yang | widi hani-
4. dèni(?) yang raditya yang wulan · hanĕlĕ i hala hayu-|ni déwa manusa yang hanut ya(ng?) hagawé badjaran tapak tangtu
5. kabahha | déni déwa manusa muwah sang tumon sang ngamanah-
6. arĕngĕ luputa | ring ila-ila pada kadĕlana tutur djati yèn-ana
7. ngabah ta|npa bĕkĕlapatik wĕnang tanpa baktaha histri pitung-
8. hadjamatanwawa|donawastu, sri syati saka-warsa (2) 1371.

XXVIII.

Uit Raffles' History of Java, pl. 85.

1—2. Swasti çaka-warśâtîta, 1216, bhadrapâda-mâsa, tîthi panjtja|mî krĕśńa (FS. krĕpńa)-paxa, ha, u, ça, wâra madangkungan (FS.
3. °kangan), bâyabya-stha graha-tjâra, | rohiṅi naxatra (FS. nakpatra),
4. pradjâpati déwatâ, mahéndra-ma*)ṅdala, | siddhi (3)-yoga, wéradjya-
5. muhûrtta, yama parwwéça, tétila-karaṅa, | kanyâ-râci (FS. °ki),
6. i-rika diwasa-ny-âdjnjâ çrî mahâ-wîrataméçwarânandita-para|kramot-tungga (FS. °tta°)-déwa, mahâ-balâsapatnâdhipa-winâça(FS. °ka)-karaṅa,
7. cîlâ-|sâra-guṅa-rûpa-winayottamânuyukta (4), samasta-yawadwîpéçwara,
8. | sakala-sudjana-dharmma-sangraxaṅa, narasingha-nagara-dharmma-
9. wicésa-santa|na, narasingha-mûrtti-sutâtmadja, krĕtanaga(ra) .....

Vervolg ontbreekt.

---

(1) *O* met een krul er boven, die den *anunâsika* schijnt te vertegenwoordigen.

(2) Hiertusschen een *linyga*.

*) Hiertusschen het *aanvullingsteeken*, dat aan 't eind van den regel pleegt gebezigd te worden, als er eene kleine ruimte overblijft. Waarschijnlijk heeft dus oorspronkelijk hier een regel geëindigd.

(3) Niet *siddhir*, zoo als FRIEDERICH leest. De trek boven de *s*, door hem voor *r* (*lajar*) aangezien, maar die alsdan boven de volgende *y* had moeten staan, is buiten twijfel niets anders dan de verdwaalde *u* (*suku*) van *madangkungan* in regel 2, even als die van *tungga*, in r. 6, boven de *k* van *yukta* in r. 7 is terecht gekomen, doordien de *suku* in beide gevallen zoo laag neêrhing, dat hij door den onkundigen teekenaar met de boventeekens van den onderstaanden regel verward werd. Dat werkelijk de bedoelde letters *s* en *k* zich oorspronkelijk ten naaste bij onder de van *u* beroofde letters moeten bevonden hebben, vindt zich bij meting bevestigd, wanneer men aanneemt, dat bij het aanvullingsteeken, in de vorige noot bedoeld, oorspronkelijk r. 2 eindigde, en dus de helft van het daaraan voorafgaande als maatstaf neemt van de lengte der oorspronkelijke regels. Regel 1 zal dan geëindigd hebben omstreeks het midden van 't woord *wâra*, r. 3 in *diwasa*, r. 4 in *winâça*, r. 5. in *sakala*.

(4) Over den overtolligen trek boven de laatste *k* zie de vorige noot.

XXIX.

Fragment van eene inscriptie op steen (op de goederen v. Graaf Minto in Schotland), naar het FS. in Von Humboldt's Kawi-Sprache, II, pl. XI.

1. (winéha?)n wdihan (FS. w'da°) · yu 1 sowang, i tlas-ni mawaih pasak-pasak · muang w'dihan · i sira kabaih (FS. °paih) pinarṅnah i-kanang sadji i sang makudur · i so(r)ni witâna, mangârgha ta
2. sa(ng) pinaka wiku | sumangaskara i-kanang susuk · mûa(ng) kulumpang, mańdiri ta sang makudur · manganjdjali i sang hyang tĕäs · malu(ngg)u(h)i sor-ni witâna (FS. gi°), mân · dlan · pâda(?)
3. humarĕppakan · sang hyang tĕ|äs, masinghal · w'dihan · yu 1 tumût sang wa(di)hati, lum'kas · sang makudur · mangûyut(manggayut?) manĕtĕk (FS. °nîtî°) · gulû-ni hayâm, linańdĕssakan · ing kulumpang
4. mamantinga|kan (FS. papa, nkingakan) · han · tlû ing watu (FS. wu°) sima, pamangmang(ma°?) manapathé sa-minangmang-nira dangû, i kat'guhak(n)a sa(ng) hyang watu sîma (FS. °pa), i-kana lîng-nira (FS. lînirang), indah ta kita kamung hyang i waprakéçwara (FS. °kwara)
5. a|(ga)sti mahâ-rĕsji pûrwwa-daxiṅa-paçtjimottara maddhya ûrddham-adhah rawi çaci xi(ti) . . . .

XXX.

Naar een handschrift, afkomstig van den Sultan van Soemĕnĕp (eiland Madoera), thans in de boekerij van de Hoogeschool te Leiden, onder N°. 2180, bevattende een uit de hand geteekend facsimile, met tusschen de regels geplaatst afschrift (transscriptie) in nieuw Javaansch karakter, en Jav. vertaling. Bij de hieronder aangehaalde lezingen beteekent F het facsimile, T de Jav. transscriptie. De cijfers beteekenen de folio's en regels van 't handschrift.

1, 1. Ong (1)-kârâya, namaç-ciwâya. Swasti

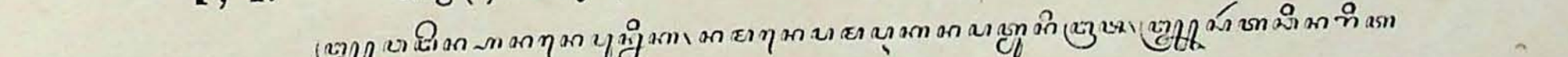

çaka-warsâtîta, i çaka, 865 (? T. 864) phalguṅa-masa, tithi daçamî

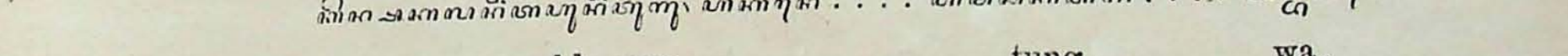

çukla-paxa, tung, wa,

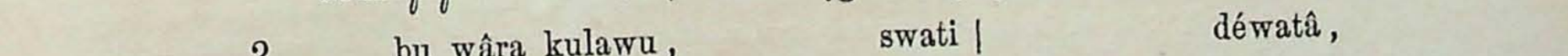

2. bu wâra kulawu, swati | déwatâ,

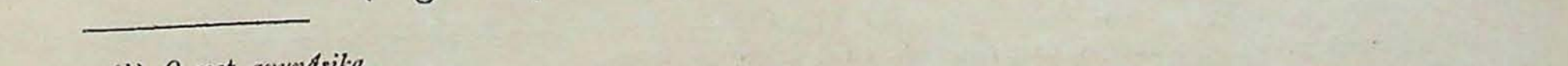

---

(1) *O* met *anundsika*.

XXX, 1, 2. kuwéra-mańdala, wawa-karaṅa, indra parwwéça, bhara-

ñî(T. tja°)naxatra, sa-mangkanang kâla, tumu *) run(T.°mu 4 run)·

3. krĕtawara, anu|graha pâduka çrî mahâ-râdja mpu séńdok,

i sira îçâna (1)-wikrama dharmmotsâha,

4. mwang-i sira dapuryyat, sa-kinasut · | déning

watĕk kanuruhan · tjatur sâmâ-nya kabèh,

mwang sang karmmanya, i sang hyang kahyangan-ika | (2)

2, 1. ya kapurih mwang tan katamana déni winawa sang mânak

katrîñi, pangkur, pan'lung blah, tawan, tirip (FS. hi°),

2. mwang pinghé wahuta anak wanua, nâyaka | pratyaya,

ngûniwèh, sang mangilala drawya hadji, miçra, wulu-wulu

sa-prakâra, ityéwam-âdi, tingkah-nya, pangurang,

3. kring, padĕm, ma|nimpiki, paranakan, limus galuh, mang

rinjtji, manghuri, parang, sungka, dhûra, pangaruhan ·

4. tadji, watu tadjĕm, su|kun, halu warak, rakadut, mani,

---

*) Beteekent, hier en vervolgens, het gewone *aanvullingsteeken* aan 'teind van een niet geheel volgeschreven regel, hetwelk dus, in 't *midden* van een' regel voorkomende, vermoeden doet, dat oorspronkelijk daar de regel eindigde.

(1) De *î* onderscheidt zich van *i* (*ā*) door eene dubbele bocht in 't onderteeken.

(2) De laatste regel van blz. 1 slechts half vol geschreven, waaruit zich laat afleiden, dat hier waarschijnlijk ook in 't oorspronkelijke de eerste plaat eindigde.

XXX, **2**, 4. pinilay, katanggaran, tapahadji, air-hadji, malandang;

5. lĕwa, lĕb-ĕlĕb, | pakalangkang, kutat (*l.*° ak?),
tangkil, salwit, watu walang, pamaṅikan, mani-

6. ga, sik'pan, mangrumbé, manggu|njdjé,
tuhanambi, tuhan-unjdjĕman, tuhanjdjudi,

djuru djalir, pabĕsar, pagulung, pawungkunung, pu-

7. lung | padi, miçra hino, wĕli hapu,
wli wadung, wli tambang, wli panjdjut, wli harĕng, palamak,

8. pakalungkung, urutan, dampulan, | t'pung kawung,
sungsung pangurang, pasuk-alas, payungan, sipat
wilut, tuha labuhan, pangin-angin, pama-

3, 1. wasya, hopan, | nguniwèh pinghé wahuta, anak wanua,
nâyaka (1) pratyaya, an kéwala bhaiârâtah pramâñé sa-drĕwya-

2. hadji *)-nya mwang sukhah dukha-nya ka|bèh, kapanggih
ring-atîta-prabhu, mangkana rasa-ni sinambahakĕn (F.°kin)-ika
sang marhyang, mwang sang karmmanya i sang hyang ka-

---

(1) De *n* heeft de teekens van *u* en *d*: het eerste blijkbaar fout.

XXX, 3, 3. hyangan kanuruhan ka|bèh, mwang-ikang manigĕr, i çrî mahâ-

rândja, kunĕng pingsor-ny-anugraha çrî mahâ-râdja, kinon-ika sang

4. marhyang, mwang sang ka|rmmanya i sang hyang i kanu, ruhan

kabèh, kumat'guhakna sa-pûrwwasthiti-nya ing malama, tan

5. kapnanga(kawn°?) pinagapa (?)*) kahyangan-i kanuruhan ka|bèh

makâdi sang hyang wurandungan, i sang hyang mahuluh,

i sang hyang pangawan (?), i sang hyang kaswaban, i sang

6. hyang | kagotran, mwang-ikang manigĕr · manghanakĕn · wala

pupuk wangi, i sa-w'ka rahyangta(°ka?) kanuruhan, méring

7. manamba|hi pâduka çrî ma(hâ-)râdja, umadjarakĕn · sa-pûrwwa-

sthiti-nya ring lâgi, an ta molah-umulahakĕn kapûdjân · bhatâra

8. pratidina, | ri ta swatantra-nira,

mwang-ikang manigĕr · ring anâdi-kala, tan · takaman

(l. kataman?) déni sa-prakâra-ning mangilala (F. °nginglala) dra-

4. 1. wya hadji ri dangû, (1) | tjatur sâmânya kabèh, mwang-

ikang kawaligĕran, tan kataman parabyâpâra, sa-prakara,

(1) Aan 't eind van den regel is weder eenige ruimte opengelaten.

XXX, 4, 1. mwang drĕwya hadji, ring-ananta-kâla ngûni ri dangû, ꝏ (1),

2. ngû|niwèh pinghé bawan, i sang kagotran,

mwang pupuk wangi, i sa-w'ka sa-kinasut · watĕk(k)anuruhan,

3. samiring manĕmbahi sira pâduhka | çrî mahâ-râdja, umadjarakĕn

(F. umangdj°) sa-lwir-ning pûrwwa-sthiti-nya ring lagi,

mwang sang karmma'nya, sa-kinasut déning watĕk(k)anuruhan kabèh,

4. umingsor pwang(mw°?)-anu|graha çri mahâ-râdja, tinon (ki°?) sang

hyang watĕk(k)anuruhan, pinghé, kagotran, kaswaban, kawaligĕran,

5. an paçaiwa (?) amûh (?) nuruha|n kabèh, makadi sang hyang

wurandungan, i samamang hyang samahulun-nira

bhatâra (T. tjangâra) hyang pangawan, mwang sang hyang kaswangga-

6. déwa, éka-|pûdjâ i sang hyang, ikang tinadah rakryan-apinghé

rakryan halu, rakryan sirikan (F. pi°), mwang mandandĕr, makâdi

7. rakryan · kanuruhan, krĕ|ta ahwahning (?) lîlâ, amûdjâ

madjari sowara, i-rikang-apinghai, wahuta, anak, sanak, nâyaka

8. pratyaya, i sa-pinitolah | umiwĕ kapûdjân pratidina, i ka-

---

(1) T. 4 (6). De afschrijver heeft dus wel begrepen, dat het een cijferteeken was, maar niet dat het op zijde gehouden moest worden, en op de plaat betrekking had.

XXX, 4, 8. swasthan-ing rât · mwang kapranuswahantânira, ikang sa-kinasut

5, 1. déning watĕk kanuruhan · | sang hyang kahyanganatikang,

an · lĕnga (?) siramipĕsulanira (?), kuna(ng?) yan

pasé drĕça ikanipibhéka(? T. °pingagata), ngamang(?) ri hayaddapara(?)

2. i kamu ꦮ (T. 6) i-rika ta(?) yan-ingĕt-ingĕ|tĕn (F. yaningi°) yadâyukti-

nya dénya, yadânyahanyahaya ikang gati o (1) mangkana rasa-ni

pingsor-ny-anugraha çrî mahâ-râdja, yating ta(yatika?) kinonakĕn

3. haya|tnakna (F. °tna), hapagĕhakna dé sang marhya, mwa(ng)

sang kagotran, mwang ika(ng?) manigĕr (F. °na°), sa-kwèh sang

4. karmmanya i sang hyang tahya(°tya?) kahyangan-i | kanuruhan kabèh,

kunang déyanyu kamung pinghé wahutânak (F. pa°) wanua

(F. pa°) nâyaka (F. no°) pratyaya, i sa-pinasukna kèng watĕk kanu-

5. ruhan, hu (l. ta? T. pu)|npa rĕbuta(?) patu(?), tanpa pahanga(ma°?),

tanpa tanpa tukar-tukara, kéwala supratipattyaha sira, humérahna(?)

6. sa-patuduh samabyapan tan-umilwa(?) umapûra | kapûdjan · bhaṭâ-

ra (T. tjangâra), maka phala(ba°?)han(tan?) kahalah karuhun tan(han?)

---

(1) Waarschijnlijk een scheitecken? T. *wa*.

XXX, 5, 6. kawantĕnan-i karyya-nira, sa-mangkana déyanyu pinghé wahutânak

7. wanua, nâyaka pratyaya (F. °angya)|, mwang sang pin'kas (wio?)·

dé raké kanuruhan, i wanua (F. pa°) i kanuruhan, yan hana

sukha (F. sula) duhka-nika sang marhya, mwang sa(ng?) karmmanya

8. makabéhan, mwang-ikang ma|nigĕr kapnanga(°wna°?) tayatku-

tkun(? T. haya°)· rikapakanira, haywata (°ha?) kamu swikara, hanya-

nanggaha tatamu mamungkuri sira, tan tabananyu sira daṅda, tĕkwan-

6, 1. anyu mahaywa | mburat-ing hawan (F. °pan), wâk-tjapala (F. pâtma-

pala), duhilatĕn, amidjilakĕn (F. amilatĕn), wuryyani(ng) kikir

(F. titir)· amuk· amungpang (F. °ngmang) ludan· tutan, angça pratya-

2. (F. mra°), ∞ ngça, da|ṅda kudaṅda maṅdihalâdi (F. °ṅda°) bhatâ-

râtah(? F. nangârâ°) pramâṅé drĕbya hadji-nika kabèh, sa-mangkana

3. ika masambinghara ri sthâna(?) bhatâra(T. çangâra) pa|ra kahyangan

kabèh, kapwa ya hinangan krĕmanya(kra°?), t'lung tuhan· yan

pangulang kĕbo prâṅa, 20, i sa-tuhan· sa-

4. mi(°pi?) prâṅa, 60(?), w'du|s· prâṅa, 80,

aṅdah sawantayan· atulungan· t'lung pasang angarah t'lung lumpang

XXX, 6, 5. awadar patang pawadaran · panrangan, s'ka|r tahun,

panusuh pahaliman (F. pataº), k'di, walyan, widu (F. waº) mangidung,

sambal, sumbul· hulun hadji, singgah (F. ºkah), pamrĕsi,

6. watĕk-i djro, | ityéwam-adi, yatika tan tama i sang

hyang dharmma (F. waº) kahyangan (F. tapyº) · i wurañdungan, i sang

7. hyang mahulun, i sang hyang pangawan, i sang | hyang kaswaban·

i sang kagotran, i-kanang manigĕr (F. ºkĕr), an kéwala bhaṭârâtah

8. (F. wangâº) pramañé sa-drĕwya hadji-nika kabèh, | mangkana

ikang sūkha duhkha magĕng (F. ºgang)-ad'mit, kady-anggāning ma-

yang tanpa wwah walu rumambat-ing natar, wipati, wangké ka-

7, 1. bunan, râh kasa | ngantukakĕn·k'bo bunjtjang, pirak. ku(T. gu),

2(T. ngu), pakrimih ngaran-ya, kalasa (T. kayasa) wahu pakuñdan,

2. hayâng satali, sukat, sa, 1, satya (sang hyang?) kago*) tra|n sadji,

ku(T. gu), 2 (T. ngu), hayâ satali, kalasa, mwang sawah, tan kapâda-

kana, ngratyaya (? T. ngatº) dlaha, pratyaxa pingsor-nirang sânugraha

3. çri mahâ-râdja, yatika kino|nakĕn prayatnakna, pagĕhakna, dé sang

manghyang, watĕk (T. wartak) kanuruhan, tan tibâna wâwaka,

XXX, 7, 3. yatanyan tanpa ngawunapuna, tan kaknana, pramâdâgĕ (ng? T.

4. °dârga?), ya|sânyantu(yathâ°?) wahu, pakuñdan wahu, sukat, sa, 1,

sadjibhing(? T. sadining) makâryya hadjangan(T. °da°), dyus susutji

(T. °ni) ngaran-ya, tan karuwata tapwa(ka°?) sakatama tin'mu

5. (?T.°mah), ring gu|runadi, ring pûrwwa-sthiti paripûdjâ, ri paripûrñnâ-

ning rât, mwang w'ka-ni w'ka, dlâha-ni dlâha, matang-yan

6. kadharmma(T. kawa°) utsâha(T. uks°)-niran pawèh simâ(siha?), tumu|t

(T. °muk) sa-laku-nyu, sa-polah-nyu, i sa-pinasuk-ning watĕk ka-

nuruhan, ikang sakaw'nang-nyu, anganggwarwwawali yan patjuri-

7. nga(T. panu°), apadjĕnga, madjĕnwa, | apasilih galuh, as'kar bwat

hino, aringringa banantĕn, anusuna salu, apalangka (F. °ha)

binubut, anjdjamah raré inakwakĕn, yadyan mangiwĕ raré,

8. agu|nting-anindika, awarang-waranga, babaku(T. °tu?), sa-prakâra-ni

kâryya-nya, sa-lwir-ning mandihala, ya râdjya manglya, tan waba-

8, 1. kanĕn (wadha°?), déning watĕk kanuru | sapi prâña, 40, w'dus

prâña, 80 añdah limang gagalah, sa-mangkana kwèh(T.gak-

wah)-nya tan kak'nan · drawya hadji dé sang mangilala, saparanana,

XXX, 8, 2. sowa|ra âdjnjâ hadji, i sang hyang kaswaban, i sang kagotran,

mwang pinghai, kawaligĕran · sa-mangkana déyanyu, i sa-pinasukna

3. watĕk kanuruhan · | hudjung, waharu, sa-drĕwya

hadji-nya kabèh mangkana rasa sang hyang-ngâdjnjâ ngadji, pamûdjâ

ikang masambéwahâra, tan kawadhakana(? T. °wardh°), umilwa

4. apuppa(*l.* apuṣpa?) pûrwwa|ka-ni kâryya bhaṭâra (T. tjangâra), praṇata

praṇamya, kadharmmanyang bhudjangga(T. tjuo) mangartjtjanâpuṣpa

pada mamûdjâ maniwa-bhaktih sa-kwèh-nira aniwacika, ri kâla-ni

5. | kapudjâning kanuruhan, i-rika hang (ta°?) kawaligĕran makaryya,

ri kala-ni kapûdjâni sang hyang rahyangta, mwang-i sang

6. hyang kaswaban, yata mata-nyan · winèh ꝕ | tumuta sa-

kapagĕh, sata(°ka?) wnang-ning watĕk kanuruhan, at'hĕr

dinûman sîmâ lĕmah, umah gaga, siha sawah ri talun

7. kalih djĕng, kaprahalan (*l.* °pramâṅan?) sangkèng kanuruha|n, sîha

sawah ring panawadjyan, 13 (T. banjdja!), djêng king kabo ri nga-

ran-ya, sawah kawaligĕran, kapramâṅa sangkèng kanuruhan,

8. suwakan sa-|djêng, gaga rwang djê(ng), kulwan-ing paryyangan, gaga

XXX 8, 8, kulwan-i guru-bhakti(T. tja°), kawaligĕran kapramâña sîmâ, mang-

9, 1. kana yan pamudjâ i sang hyang rahyangta, sadjĕning ma | da babâta bubik(?) anungkal (F. °udka°)-amukil-mukil, anâha sang lĕbur-anyaya(?), ikang warânugraha çrî mahâ-râdja mpu séñdok · tan kat'kana

2. phala-|ning dadi djanma, vuduga(?) tan · w'ka, sa-lwi(T. lwir)-ning tan · swastha panggihĕn-ya, yan para ring t'gal · sambĕrĕn déning

3. glap tanpa hudan, yan para ring-alas · sa|hutĕn déning sarppa bisa, yan parèng lwah-agêng sahutĕn déni walapiran(ta°?) · rèng(T. parèng)

4. bangawan-alapin (T. °ĕn) dénira bhatâri (T. tjangâ°) drĕpèl, sahu|tĕn déni wuhaya, amanèk-manèk-atibâ ngañdĕmana (F. °di°) wayang-waya-

5. ngan-ya, yan pamèt prih tanpa nĕmwa, angalora ngidula, a | han (T. wau) pinghé kabèh awésimatayit(? T. °sipa°) · dañdah(T. nga°) sa-hasra wawatang(?) loké, mangkana rasa krĕtawarânugraha

6. âdjnjâ hadji k'mitaniki(T. °ka) wa|ligĕran(F. °kĕ°), inuwèh i sang hyang mahulun, i sang hyang pangawan (F. ma°), i sang hyang kaswa-ban, i sang hyang kagotran, tjatur dañdayèt, mangkana para-

7. nanyu, pi (F. mi°)|nghé wahuta (F. °tuta), anak wanua, t'ka ring putu,

XXX, 9, 7. buyut, bolénganggas, sakula-gotra, wargga mwang santâna-

8. nyu, yan langghana ri sang hyang-ngadjnjâ(?) hadji, | tan·k'nang sama,
sa-dlâha-ning dlâha, yan·bwat karmmaknanya djâh tasmat
karmmaka dipâpaning tan·sakti maguru(?T. °nguru), mangkana

10, 1. panggihanya i ka | djâ i bhaṭâra (T. tjangâ°), kapratyaxa pramâña
i sa-drĕwya hadji-nya, mwang sa-suka·duhka-nya kabèh kapanggih

2. ring-atîta-prabhu(T. °tju), mangkana sa-rasa-ni sinĕmba|hakĕn pinghai
wahuta, nâyaka pratyaya, ngûniwèh sa-kwèh-ning mangilala drĕ-
wya hadji, (F. °djih) miçra, wulu-wulu, para wulu, ṭyéwam-

3. âdi, tingkah-nya |, pangurang, kring, padĕm, manimpiki, hèr-adji,
salwir-ning wyâpâra, t'kèng paranakan·limus, kahyangan

4. kanuruhan kuma*) t'guhakĕn sa-pûrwwa-sthiti-|nya ring puhun
malama, tan kaw'nanga purihĕn·déning winawa, dé mânak(k)atrîñi,
tan kat'kana arik purik, ludan tutan, wawarmma

5. la|ku-laku, râh kasawur-ing natar, wangké kâbunan,
wâktjapala, hasta-tjapala (F. °wala), mwang mayang tanpa

6. wwah, walû rum(am)bat-ing l'mah, | wipati (1), sa-hananing

(1) *W* met de teekens van *i* en *rĕ*: ꦮꦶ, T. *wripati*.

XXX. 10, 6. suka duhka magĕng-ad'mit, tan kumama hyang mahulun, i hyang

wurañdungan, i rahyangta, i sang hyang pāngawan·

7. i | sang hyang kaswaban, an muwah bhatârâtah(T. tjangâ°) pramâña

i-rikang masāmbéwahara, sthâna(T. sdâ°) i bhatâra (T. tjangâ°)

8. kahyangan-ira kabèh phala mamûdjâ i ka|gotran (F. °bo°),

pinghé, kaswaban, waligĕran. kapwa ya hininganan krama-

nya, t'lung tuhan (°tan?)· yan pangulang k'bo prâña, 10 (20? T.

11, 1. nguwa!), i sa-tuhan (°tan?) | ngétana ngulwana, kapanggiha tang

sarwwa-kléça, anañdungakna ruyung-awuk, i tangan-ya yârad-

2. dhâ padakani, ikang krĕtawarânu|graha(F. krĕtapa°) rasa sang

hyang âdjnjâ hadji, sang hyang panarapan, sang hyang râdja-pra-

çâsti, kaprayatnakna haywanapuh, haywa i lrannya(?),

çri, çri, çri.(*Slotteeken*)

VERBETERINGEN.

Blz. 4, I, **2**, 14, *bij* baddha *in te voegen*
„ 16 „ rangga „ „ „
„ 6 **3**, 14 „ rangga yu „ „ „
brahmâ w'di
15: gulu *lees* kulu.
„ 10, III, *in 't opschrift:* pl. 5—6 *lees* pl. 4
„ 11, IV, **1***b*, 4: rĕrambĕkĕl „ paran
2*a*, 5: makadonahiyangaméxakr
„ 32, XXI, **3***b*, 5: pagaṅdi *lees* pagaṅdi.
„ 33, XXIII, 5: tjatussamudra *lees* tjatus-sa
„ 34 10: ('k'di°?) *lees* (°k'di°?).
